

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ
KULLANILMA DURUMLARI**

Serdar MALKOÇ

(Yüksek Lisans Tezi)

Mart, 2014

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ
KULLANILMA DURUMLARI**

Serdar MALKOÇ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İlköğretim Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan KAYA

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Mart, 2014

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI SAYFASI

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Serdar MALKOÇ'a "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanılma Durumları" başlıklı tezi 10.03.2014 tarihinde, aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	: Doç.Dr. Erdoğan KAYA	
Üye	: Prof.Dr. Kıymet SELVİ	
Üye	: Doç.Dr. Nazlı GÖKÇE	

Prof.Dr. Esra CEYHAN
Anadolu Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ KULLANILMA DURUMLARI

Serdar MALKOÇ

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan KAYA

Eğitim ve öğretim ortamları sınıf içi olabileceği gibi sınıf dışı ortamlardan da oluşur. Bu alanlar etkili bir şekilde kullanıldığında öğrenmenin kalıcılığına da büyük katkı sağlarlar. Üstelik 2004-2005 öğretim yılından başlayarak ilköğretim ve sosyal bilgiler dersi öğretim programında yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının benimsenmesi nedeniyle sınıf içi kadar sınıf dışı okul ortamlarının da önemi artmaya başlamıştır. Bu bağlamda araştırmada, sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Tarama deseninde gerçekleştirilen araştırmaya Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokul ve ortaokullarda görev yapan öğretmenler katılmıştır. Bu kapsamda 20'si sosyal bilgiler, 20'si sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 40 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Sınıf dışı okul ortamları açısından farklılık gösterebileceği düşünülerek devlet okulları yanında özel okullardaki öğretmenlere de başvurulmuştur. Verilerinin toplanmasında nitel veri toplama yollarından biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu doğrultuda görüşme formu geliştirilerek 2012-2013 öğretim yılında katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Veriler, betimsel analiz tekniğinden yararlanılarak çözümlenmiştir.

Araştırmada çeşitli bulgular elde edilmiştir. Öğretmenlerin eğitim ve öğretim için yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamları kapsamında en çok okul bahçesi, kütüphane, spor salonu, çok amaçlı salon, koridor, laboratuvar, sosyal bilgiler dersliğini

dile getirdikleri görülmüştür. Sınıf dışı okul ortamlarını kullanma durumuna ilişkin görüşler incelendiğinde ders içeriğinin, zaman ve okulun fiziki yapısının uygunluğu gibi etmenlerin belirleyici olduğu anlaşılmıştır. Bu ortamlardan yararlanmama nedenleri arasında ise okulun fiziki yapısının elverişli olmaması, program yoğunluğu, planlama sorunu, zaman yetersizliği, öğrenci sayısının fazlalığı ve sınıf ortamının kendileri için yeterli donanıma sahip olması sayılmıştır.

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarından sosyal bilgiler öğretimine yapabileceği katkılara ilişkin olarak çoğunlukla olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler bu ortamların; öğrencilerde kalıcı öğrenmeler sağladığı, bilgiyi somutlaştırdığı, yaparak yaşayarak öğrenmelere olanak sunduğu, öğrencilerin sosyalleşmesini desteklediği ve ders dışı çalışmalara olanak sunduğunu belirtmişlerdir. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarının kullanımını engelleyen sorunlara ilişkin ifadelerinde benzerlikler saptanmıştır. Öğretmenler; okulların fiziki yapısının yetersizliği, öğrenci sayısının fazlalığı, zaman yetersizliği, program yoğunluğu, planlama sorunu gibi etmenlerin kendilerini sınırladığını düşünmektedir. Ayrıca öğretim programında ve öğretmen kılavuz kitaplarında bu ortamlara yönelik etkinliklerin düzenlenmemiş olması da bir başka sınırlılık olarak görülmektedir.

Öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel bir biçimde kullanılmasına yönelik önerilerine bakıldığında bunların genelde sorunlara paralel oldukları söylenebilir. Özellikle okulların fiziki yapısının eğitim ve öğretimi zenginleştirecek bir biçimde tasarlanması, okullardaki öğrenci sayısının azaltılması ve programın hafifletilmesi dile getirilen başlıca önerilerdir.

Anahtar Kelimeler: Sınıf dışı okul ortamları, sosyal bilgiler, sınıf öğretmeni, eğitim-öğretim ortamları

ABSTRACT**THE USAGE STATUS OF SCHOOL ENVIRONMENTS OUT-OF-CLASS IN
SOCIAL STUDIES EDUCATION**

Primary Education Department, Social Studies Education Master Degree Program

Anadolu University, Institute of Educational Sciences

Advisor: Assoc. Prof. Erdoğan Kaya

As places where learning occurs educational contexts serve for the permanence of learning when they are used effectively. Moreover as social studies program, which has been applied at schools since 2004-2005, adopts constructivist learning approach; the importance of out of class learning activities as well as in class learning activities arises. The purpose of this research is to determine usage status of school environments out of class in social studies instruction.

Survey method has been carried out in the research. The teachers who participate the research are the employees of Eskişehir Provincial Directorate for National Education in the primary and secondary school. In the research, 20 social studies and 20 primary school teachers making a total of 40 teachers were interviewed. Along with public schools, teachers working in private schools was included in the study because of the thinking that private schools may differ from public schools in terms of out of class school environments. In data collection, one of the qualitative data collection techniques, semi-structured interview technique was used. In order to get the data, an interview form was developed and then administered to participants in 2012-2013 academic year. Data was analyzed by utilizing descriptive analysis technique.

In the research, most frequently stated out of class school environments are school garden, library, gymnasium, multipurpose hall, corridor, laboratory, social studies classroom. Examination of teachers' views about their usage of out of school environments reveals that they benefit from out of class school environments considering appropriateness of content, time and school's physical structure. When teachers' reasons for not using these environments were examined, physical inappropriateness of school to use these environments, adequacy of classroom environment, curriculum overload, planning problems and crowdedness of students take notice.

Most of social studies and primary school teachers have indicated positive views on the possible contributions of usage of out of class school environments to social studies instruction. Teachers have stated that these environments provide long-lasting learning to the students, concretize knowledge, present possibilities for learning-by-doing, contribute to socialization of students and present possibilities for extra-curricular activities.

Similar perspectives emerge on the social studies and primary school teachers' opinions about problems that obstruct usage of out of class school environments. Teachers think that problems such as inadequacy of physical structure of schools, student crowdedness, lack of time, curriculum overload, and lack of planning limit them. Besides, the fact that there are no activities organized for these environments in instructional program and teacher books is considered to be another limitation.

It can be concluded that suggestion of teachers towards effective use of out of class school environments in social studies instruction are generally parallel to the problems. Especially, the major opinions expressed are the need to design schools' physical structure in a way to enhance instruction, decrease number of the students per class and decrease the density of curriculum.

Keywords: out of class school environments, social studies, primary school teacher, environments of education instruction.

ÖNSÖZ

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yatırım için sermaye bulmak önemli bir sorundur. Bu nedenle yeni yatırımlardan önce var olan değerlerden en etkili bir biçimde yararlanmak daha önemli hale gelmektedir. Sınıf dışı okul ortamları, çoğunlukla öğretimde kullanılmayan okul varlıkları olarak yerinde durmaktadır. Sosyal bilgiler öğretimi açısından bakıldığında ise bu ortamlar çeşitli fırsatlar yaratabilir. Özellikle sosyal bilgiler dersi öğretim programının 2004-2005 yılından itibaren geçirdiği değişim öğrenme ortamlarını yeniden ele almayı gerekli kılmıştır. Öğrencilerin öğrenmelerini destekleyecek öğrenme ortamları yaratmak önemli hale gelmiştir. Öğretmenler öğrencilere sınıf içi öğrenme ortamlarını kullanmak yanında okulların olanakları doğrultusunda sınıf dışı okul ortamlarını da değerlendirebilirler. Bu bakımdan önemli görülen araştırmada, sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın ortaya çıkmasında birçok kişinin katkısı ve desteği olmuştur. Araştırma sürecinin en başından itibaren hem tez konusunun belirlenmesi ve şekillenmesinde hem de araştırmanın çeşitli aşamalarında görüş ve katkılarını aldığım tez danışmanım Doç. Dr. Erdoğan Kaya'ya teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca destek ve katkılarını zaman zaman aldığım değerli hocalarım Yrd. Doç. Dr. Elvan Günel, Doç. Dr. A. Figen Ersoy, Doç. Dr. Ali Ersoy ve Öğrt. Gör. İbrahim Gürgen ve değerli arkadaşım Arş Gör. Fatih Öztürk'e teşekkür ediyorum.

ÖZGEÇMİŞ

Serdar MALKOÇ

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Yüksek Lisans Programı

Eğitim Durumu

Lisans	2010	Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı
Lise	1999	Soma Linyit Lisesi (Manisa)

İş durumu

2014 -	Araştırma Görevlisi Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü
---------------	--

Kişisel Bilgiler

Doğum yeri/yıl:	Soma/ 1981
Cinsiyet:	Erkek
Yabancı dil:	İngilizce
E- Posta:	smalkoc@ankara.edu.tr

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI SAYFASI	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
ÖZGEÇMİŞ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ÇİZELGE LİSTESİ	xi
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
PROBLEM DURUMU	1
<i>Eğitim ve Öğretim Ortamları</i>	1
<i>Sosyal Bilgiler Dersi</i>	3
<i>Yapılandırmacılık ve Yapılandırmacı Öğrenme</i>	6
<i>Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamları</i>	7
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	14
ARAŞTIRMANIN AMACI	17
ÖNEM	18
ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	19
TANIMLAR VE KISALTMALAR	19
İKİNCİ BÖLÜM	20
YÖNTEM	20
ARAŞTIRMA MODELİ	20
KATILIMCILAR	20
VERİLERİN TOPLANMASI VE ANALİZ EDİLMESİ	22
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	25
BULGULAR	25
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ	25
<i>Devlet Okullarında Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri</i>	25
Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları	25
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı	27
Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları	30
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar	33
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine	
Yönelik Öneriler	35
<i>Özel Okullarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri</i>	39
Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları	39
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı	40
Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları	44
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar	47

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler	48
SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞLERİ.....	52
<i>Devlet Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri.....</i>	52
Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları.....	52
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı	53
Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Kullanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları.....	55
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar	56
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler	59
<i>Özel Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri</i>	61
Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları.....	61
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı	62
Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları	64
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar	66
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler	68
<i>Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar.....</i>	71
Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları.....	71
Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma	72
Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları	73
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar.....	74
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler	75
<i>Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar</i>	76
Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları.....	76
Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma	77
Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları	78
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar	78
Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler	79
<i>Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar</i>	79
Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları.....	80
Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma	81
Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları	82
Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yararlanmayı Engelleyen Sorunlar	83
Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler	84
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	85
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	85
SONUÇLAR.....	85
<i>Devlet Okullarında Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar.....</i>	85
<i>Özel Okullarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar.....</i>	87

<i>Devlet Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar</i>	89
<i>Özel Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar.....</i>	90
<i>Tüm öğretmenlerin (Devlet-Özel, Sosyal Bilgiler- Sınıf Öğretmenleri) Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklardan Elde Edilen Sonuçlar</i>	91
TARTIŞMA	91
ÖNERİLER	97
<i>Uygulamaya Yönelik Öneriler.....</i>	97
<i>İleriki araştırmalara yönelik öneriler</i>	97
EK 1.....	98
EK 2.....	99
EK 3.....	100
EK 4.....	101
KAYNAKÇA	102

Çizelge Listesi

ÇİZELGE 1. ARAŞTIRMAYA KATILAN SOSYAL BİLGİLER VE SINIF ÖĞRETMENLERİNİN ÖZELLİKLERİ	21
ÇİZELGE 2. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARINDA BULUNAN SORULARIN GÜVENLİK YÜZDELERİ	23
ÇİZELGE 3. SINIF ÖĞRETMENLERİNİN GÖRÜŞME KODLAMA ANAHTARINDA BULUNAN SORULARIN GÜVENİRLİK YÜZDELER	24
ÇİZELGE 4. DEVLET OKULU SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İÇİN KULLANILABİLECEK SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARI	26
ÇİZELGE 5. DEVLET OKULU SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINI SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANMA	28
ÇİZELGE 6. DEVLET OKULU SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINDAN YARARLANMANIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE KATKILARI	31
ÇİZELGE 7. DEVLET OKULU SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANIMINI ENGELLEYEN SORUNLAR	33
ÇİZELGE 8. DEVLET OKULU SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İŞLEVSEL BİR BİÇİMDE KULLANILABİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER	36
ÇİZELGE 9. ÖZEL OKUL SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İÇİN KULLANILABİLECEK SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARI	39
ÇİZELGE 10. ÖZEL OKUL SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANMA	41
ÇİZELGE 11. ÖZEL OKUL SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINDAN YARARLANMANIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE KATKILARI	44
ÇİZELGE 12. ÖZEL OKUL SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANIMINI ENGELLEYEN SORUNLAR	47
ÇİZELGE 13. ÖZEL OKUL SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İŞLEVSEL BİR BİÇİMDE KULLANILABİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER	49
ÇİZELGE 14. DEVLET OKULU SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İÇİN KULLANILABİLECEK SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARI	52
ÇİZELGE 15. DEVLET OKULU SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANMA	53
ÇİZELGE 16. DEVLET OKULU SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINI KULLANMANIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE KATKILARI	55
ÇİZELGE 17. DEVLET OKULU SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANIMINI ENGELLEYEN SORUNLAR	57
ÇİZELGE 18. DEVLET OKULU SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İŞLEVSEL BİR BİÇİMDE KULLANILABİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER	59
ÇİZELGE 19. ÖZEL OKUL SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İÇİN KULLANILABİLECEK SINIF DIŞI OKUL ORTAMLAR	61
ÇİZELGE 20. ÖZEL OKUL SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANMA	63
ÇİZELGE 21. ÖZEL OKUL SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINDAN YARARLANMANIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE KATKILARI	65
ÇİZELGE 22. ÖZEL OKUL SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANIMINI ENGELLEYEN SORUNLAR	67
ÇİZELGE 23. ÖZEL OKUL SINIF ÖĞRETMENLERİNE GÖRE: SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İŞLEVSEL BİR BİÇİMDE KULLANILABİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER	69
ÇİZELGE 24. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İÇİN KULLANILABİLECEK SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARI	71
ÇİZELGE 25. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINI SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANMA	72

ÇİZELGE 26. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINDAN YARARLANMANIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE KATKILARI.....	73
ÇİZELGE 27. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANIMINI ENGELLEYEN SORUNLAR	74
ÇİZELGE 28. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İŞLEVSEL BİR BİÇİMDE KULLANILABİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER	75
ÇİZELGE 29. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İÇİN KULLANILABİLECEK SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARI.....	76
ÇİZELGE 30. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINI SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANMA.....	77
ÇİZELGE 31. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINDAN YARARLANMANIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE KATKILARI.....	78
ÇİZELGE 32. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANIMINI ENGELLEYEN SORUNLAR	78
ÇİZELGE 33. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İŞLEVSEL BİR BİÇİMDE KULLANILABİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER	79
ÇİZELGE 34. SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ İÇİN KULLANILABİLECEK SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARI.....	80
ÇİZELGE 35. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINI SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE KULLANMA.....	81
ÇİZELGE 36. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINDAN YARARLANMANIN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE KATKILARI.....	82
ÇİZELGE 37. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARINDAN SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE YARARLANMAYI ENGELLEYEN SORUNLAR	83
ÇİZELGE 38. SINIF DIŞI OKUL ORTAMLARININ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNDE İŞLEVSEL BİR BİÇİMDE KULLANILABİLMESİNE YÖNELİK ÖNERİLER	84

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde problem durumu “eğitim ve öğretim ortamları”, “Sosyal Bilgiler dersi” “yapılandırmacılık ve yapılandırmacı öğrenme”, “sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarından yararlanma” başlıkları altında irdelenmiştir. Daha sonra ise “araştırmanın amacı”, “araştırmanın önemi”, “araştırmanın sınırlılıkları” ve “tanımlar” başlıklarına yer verilmiştir.

Problem Durumu

Eğitim ve Öğretim Ortamları

Eğitim konusunda alan yazında birçok tanım yapılmaktadır. “Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1974, s.12). “Eğitim; bireye bilgi, beceri, alışkanlık ve tavırlar kazandırma sürecidir ” (Önder, 1992, s. 20). “Eğitim, fiziki uyarımlar sonucu beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma olarak tanımlanabilir” (Sönmez, 2010, s. 5). Eğitim kavramının tanımlarından yola çıkarak eğitim kavramı, kalıcı davranışlar oluşturabilmek için belli amaçlar doğrultusunda bireysel ve çevresel faktörlerin de işin içine katıldığı etkileşimli bir süreç olarak tanımlanabilir.

“Eğitim ortamı, eğitsel etkinliklerin meydana geldiği öğrenme öğretme süreçlerindeki iletişim ve etkileşimin olduğu, personel, araç gereç, tesis, organizasyon gibi öğelerden oluşan çevre olarak tanımlanabilir” (Alkan, 1979, s. 21). Öğrenme-öğretme süreçlerinin gerçekleştiği çevrenin fiziki, sosyal ve psikolojik açıdan birbiri ile etkileşim halinde olduğu düşünüldüğünde, öğrenenler için bu çevrenin öğrenme ve öğretme için uygun bir biçimde düzenlenmesi gerektiği söylenebilir. Özellikle eğitim bilimlerindeki gelişmeler ve eğitimde benimsenen yeni yaklaşımlar öğretmeden çok öğrenmeye vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla öğrenme için zengin bir çevrenin oluşturulması öncelik haline gelmektedir.

Öğretim ise, belli bir kurumsal yapılanma içinde önceden belirlenmiş amaçlar doğrultusunda bireyin bunlara ulaşmasını sağlamak üzere planlı programlı bir biçimde öğrenilmesi beklenen içeriğin dağıtımını, bu içeriğin öğrenilmesini destekleyecek ve kolaylaştıracak öğrenme etkinliklerinin uygulanması süreci olarak tanımlanabilir (Kuzgun ve Deryakulu, 2004). “Bu bakımdan yaklaşıldığında eğitsel amaçların gerçekleştiği yerler neresi ise orası için öğretim yeridir denilebilir. Öğretim, uygun bir ortamda uygulanmadıkça amacına ulaşamaz. Ortam; öğretim süreci ile öğrenme sürecini etkileyen etmenlerin tümüdür” (Başaran, 2008, s. 445). Öğretimin en yaygın biçimiyle okullarda yapıldığı düşünüldüğünde, okulların eğitim-öğretim sürecinde önemli bir işlevi olduğu söylenebilir.

Okul, öğrencilerine önceden tasarlanmış eğitsel amaçlara ulaşmak için gereken davranışı (bilgi, beceri ve tutumu) planlı bir süreç içinde ve belli bir sürede kazandıran kurumdur. Öğrenmenin yaşam boyu olmasına karşın okulda; amaçları, süresi, yöntemi belli, planlı bir öğretim söz konusudur (Başaran, 2008, s. 139). Okul örgütsel bir kurum olarak öğrenme verimliliğinin artırılmasını amaçlamaktadır. “Okullar örgütsel verimliliği sağlamak için ellerinde bulundurdukları insan kaynaklarını, fiziki olanaklarını, yönetsel işlevlerle uyuşum içinde bir araya getirmek, örgütlemek durumundadırlar” (Başar, 2000, s. 1).

Okul bu anlamıyla canlı bir organizmaya benzetilebilir. Okulun bünyesinde bulunan her bir parça eğitsel amaçları gerçekleştirmeye ne kadar uygun hale getirilirse sağlıklı bir eğitim ve öğretim sağlanmış olur. Dolayısıyla okulların eğitim- öğretim için özel bir yeri vardır.

Okullarda öğretimin gerçekleştirilebileceği birçok ortam bulunmaktadır. Alkan’a göre (1979, s.159) bu ortamlar; görsel-ışitsel araçlar merkezi, basılı materyallerin yanı sıra diğer çeşitli öğretim materyallerini kapsayan kitaplıklar, öğretim araç-gereç merkezi, öğretme kaynakları merkezi, birleştirilmiş öğretim materyalleri merkezi, öğretim hizmetleri bölümü, program geliştirme laboratuvarı, öğretim televizyonu merkezi, yabancı dil laboratuvarı, film yapım üniteleri, dökümantasyon merkezleri, kendi kendine öğretim laboratuvarları, bilgisayarlı derslik gibi merkez, laboratuvar, ünite adları altında organize edilmektedir. Bunların yanı sıra, okulun türüne göre bu ortamların varlığı farklılaşsa da, genel olarak okul binası içinde bulunan bu ortamlar;

laboratuvar, kütüphane veya kitaplık, çok amaçlı salon, eğitsel kol odaları, oyun alanı, bahçe gibi yerlerdir (MEB, 2012).

Okullarda bulunması öngörülen bu ortamların sosyal bilgiler öğretimindeki önemine ve kullanımına değinmeden önce Sosyal Bilgiler dersinin tanım, kapsam ve amaçlarına bakmakta yarar vardır.

Sosyal Bilgiler Dersi

Sosyal bilgiler hemen her bakımdan değışen ülke ve dünya koşullarında bilgiye dayalı karar alıp problem çözebilen etkin vatandaşlar yetiştirmek amacıyla sosyal ve beşeri bilimlerden aldığı bilgi ve yöntemleri kaynaştırarak kullanan bir öğretim programıdır (Öztürk, 2009, s.4).

“Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi” (MEB, 2005b, s. 51).

Sosyal bilgilerin üzerinde uzlaşa sağlanmış geniş tanımı ise şöyledir (NCSS, 1994, s. 8): “Sosyal bilgiler, sosyal ve beşeri bilimleri vatandaşlık yeterliliklerini geliştirmek amacıyla kaynaştıran bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde sosyal bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyolojinin yanı sıra beşeri bilimler, matematik ve doğa bilimlerinden kendine mal ettiği içerik üzerinde sistematik ve eşgüdümlü bir çalışma sağlar. Sosyal bilgilerin öncelikli amacı, karşılıklı olarak birbirine bağlı dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumda, genç insanlara bilgiye dayalı ve mantıklı karar alabilme yeteneklerini geliştirmede yardımcı olmaktır.”

Tanımlardan da anlaşılacağı gibi Sosyal Bilgiler dersi birçok disiplini içinde barındıran çocukların bütüncül öğrenmelerine göre tasarlanmış bir toplu öğretim dersidir. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretimi geniş uygulama alanlarına değinen ve bunları kaynaştıran özelliktedir. “Sosyal bilimlere ait olgular, bilgiler, kavramlar, genellemeler büyük ölçüde sosyal bilgilerin içeriğini meydana getirmektedir” (Öztürk, 2009, s. 17). Tanımlardan yola çıkarak okullarda Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde derslerin amaçlarına uygun öğrenme ortamları gerekli hale gelmektedir.

Sosyal bilgiler, eğitim kurumlarına bir konu alanı ya da ders olarak ABD’de 20. yüzyılın başında, sosyal yaşantıların karmaşıklaşması toplumsal değişimin ve çatışmanın artmasıyla birlikte girmiştir (Kılıçoğlu, 2012 s. 7). Türkiye’de ise Sosyal Bilgiler dersi, ilk olarak bu ad altında 1968 programı ile okutulmaya başlanmıştır. Ancak önceki programlarda Toplum ve Ülke İncelemeleri gibi toplumsallaştırma amacı güden derslere yer verilmiştir. (Sönmez, 2010, s. 6). Günümüzde bu ders ilkökul 4. sınıfta başlayan ve ortaokul 7. sınıfa kadar devam eden bir süreci kapsar. Bu süreçte dersin amaçları sosyal bilgilerin konu alanına ilişkin “yansıtıcı düşünme”, “sosyal bilimler” ve “vatandaşlık aktarımı” olarak üç sosyal bilgiler eğitim geleneğini yansıtmaktadır (Ata, 2009 s. 35). Bunları şöyle özetleyebiliriz (MEB, 2005b):

Yansıtıcı Düşünme Olarak Sosyal Bilgiler: Yansıtıcı düşünme yaklaşımı öğrencilerin kendi yaşamlarında ve toplumda karşılaştıkları sorunları ve problemleri ele alır. Öğrencilerin, karşılaştıkları problem durumlarına karşı mantıklı, makul ve düşünerek alınmış kararlarla varmaları sağlanır (Barth ve Demirtaş, 1997. akt: Kılıçoğlu, 2012). Araştırma-inceleme yöntemi ve problem çözme bu yaklaşımın temel noktasıdır. Bu bakımdan bilimsel akıl yürütmeye dayalı karar verme becerisi öğrencilere kazandırılmaya çalışılır. Karar verme, bilgiye dayalı akıl yürütme, araştırma-inceleme yoluyla öğrenmeyi destekleyen etkinlikler yaratıcı drama, rol oynama, küçük grup çalışması, ahlaki ikilemler, sınıf toplantıları, benzetişimler ve işbirliğine dayalı öğrenme etkinlikleri yansıtıcı düşünmenin ortaya çıkarılmasını kolaylaştırır. (Doğanay, 2003. akt: Kabapınar, 2012 s. 33).

Sosyal Bilimler Olarak Sosyal Bilgiler: Sosyal bilimler olarak sosyal bilgilerde, öğrencilerin birer sosyal bilimci gibi problemleri ve sorunları ele almaları beklenir.

Özellikle kanıt ve kaynakları tanımaları, incelemeleri, değerlendirme sürecinde etkin olarak kullanmaları ve sorunsala ilişkin bireysel görüş ve bakış açılarını yapılandırmaları esas alınmıştır. Yaklaşımındaki temel amaç öğrencilere farklı bakış açılarını gösterebilmek ve bunun sonucunda kendi bakış açısını oluşturmasını sağlamaktır (Kabapınar, 2012 s. 31). Bu nedenle sosyal bilimciler tarafından tanımlanan önemli bulgular, bakış açıları ve sorunlar, sosyal bilgiler programının içeriğine yansıtılır (Öztürk, 2009 s. 5).

Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler: Bu yaklaşımda temel amaç öğrencilere kültürel mirası aktarmaktır. Geçmiş öğrenme, geçmiş ve geleneklerle gurur duyma, sorumluluk alma, uygun davranışlar sergileme, otoriteye bağlılık ve vatandaşlık aktarımı programının en önemli içeriğidir (Öztürk, 2009 s.5).

Türkiye’de Sosyal Bilgiler dersi okutulmaya başlandığı 1968 yılından bu güne kadar bazı öğretim programları geliştirilmiş, zaman zaman da içerik ve genel amaçlar düzenlemesi yapılmıştır. Son olarak, 2004-2005 Eğitim Öğretim Yılı’nda pilot uygulamalarına başlanan öğretim programı ile yeni bir döneme girilmiştir. Bu öğretim programında sadece okutulacak konular belirlenmemiş, öğretim sürecinin nasıl olacağı daha ayrıntılı şekilde açıklanmıştır (MEB, 2005b). Sosyal bilgiler eğitiminin, amaçları çerçevesinde öğretmenler tarafından nasıl verileceği ile ilgili genel çerçeveyi çizen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nda (SBDÖP), öğretmenden öğrenci merkezli öğretim süreçlerinin tasarlanması istenmektedir.

Türkiye’de 2005-2006 öğretim yılında uygulamaya konulan öğretim programlarının vizyonu, Atatürk ilkeleri ve inkılaplarını benimsemiş, temel demokratik değerlerle donanmış, bireysel farklılıkları ne olursa olsun, araştırma-sorgulama, eleştirel düşünme, problem çözme ve karar verme becerileri gelişmiş; yaşam boyu öğrenen ve insan haklarına saygılı, mutlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir. Bu yüzden öğretim programlarının temelini yapılandırmacı öğrenme kuramı alınmıştır (MEB, 2005b, s.45). Yapılandırmacı Sosyal Bilgiler dersi için eğitim-öğretim ortamlarının büyük önem taşıdıkları anlaşılmaktadır.

Yapılandırıcılık ve Yapılandırıcı Öğrenme

Yapılandırıcılık, öğrenenlerin bilgiyi nasıl yapılandırıdıklarına ilişkin bir öğrenme kuramıdır (Eggen ve Kauchak, 2001). Yapılandırıcı anlayış bilginin doğası ve bilginin yapılandırılması süreci üzerinde durmuştur (Erdem ve Demirel, 2002). Bilginin öğrenen tarafından anlamlandırılması, kendi yaşantıları temelinde çevre etkileşimine dayalı olarak oluşur. Anlam oluşturma sürecinde birey pasif bir alıcı değil aksine aktif bir araştırmacıdır. Öğrenenin oluşturmuş olduğu anlam ön öğrenmelerine dayalı olarak oluştuğundan öznelidir (Kabapınar, 2012 s. 38). Bu anlamda bireyin ön öğrenmeleri bilgiyi yapılandırmasında önemlidir (Yaşar, 1998 s. 69).

Yapılandırıcı anlayıştaki temel noktalar aktif katılımçılık, iletişim, bilgiyi alma, yansıtma, yorumlama ve kaynakların etkili kullanımınıdır. Bu anlamda yapılandırıcılık içeriğin aktarımı üzerinde durmak yerine eğitim durumlarının nasıl olduğu üzerinde durmaktadır (Yurdakul, 2008).Eğitim durumları açısından düşünüldüğünde, yapılandırıcılık bir dizi öğretim tekniğinin uygulanmasından çok öğretmen, öğrenci ve fikirler arasındaki ilişkileri vurgulayan tutarlı beklentiler örüntüsü olarak değerlendirilebilir (Confrey, 1995; Windschitl, 2000. akt: Yurdakul, 2008).

Yapılandırıcı öğretim, eleştirel düşünce, problem çözme, öğrenmeyi öğrenme gibi becerileri kazandırmayı hedefler. Yapılandırıcı bilgi kuramı öğrenme-öğretme süreçleri tasarımı üzerindeki yansımaları daha çok öğrenme kavramı üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yapılandırıcılıkta asıl ilgi öğrenmenin nasıl gerçekleşeceği konusudur. Tasarım yapılacak olan, davranışçı anlayıştaki gibi öğretim döngüsü değil, öğrenme ortamı ve etkileşimdir. Öğrenenlerin bilgiyi ve anlamı yapılandırabilmesini sağlayacak etkileşimli öğrenme ortamları yapılandırıcı bir öğretim için oldukça gerekli görülmektedir (Alkan, Deryakulu, Şimşek, 1995, s. 57 akt: Yurdakul, 2008, s. 43).

Bilişsel yapılandırıcılık. Piaget'in görüşlerini temel almaktadır. Piaget'e göre birey pasif alıcı değildir. Bilginin yapılandırılması sürecinde olgunlaşma, yaşantı, uyum, örgütlenme ve dengeleme gibi ilkeler etkilidir (Senemoğlu, 2012, s.32). Birey bu ilkeler doğrultusunda şemalar geliştirerek bilgiyi örgütlenme eğilimine sahiptir.

Birey karşılaştığı yeni bilgiyi önceki şemaları içerisinde özümlemeye çalışır. Eğer var olan şemalar yeni durumu açıklamaya yetmezse birey var olan şemalarını geçirmiş olduğu yaşantılar çerçevesinde değiştirir.

Sosyal yapılandırıcılık. Vygotsky'nin görüşlerini temel almaktadır. Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, olguların, becerilerin, tutumların kaynağı sosyal çevredir. Çocuğun içinde yaşadığı kültür ve kişilerarası etkileşim belirleyici rol oynamaktadır. Çocuğun kendi kendine öğrenebileceği ile bir yetişkin yardımıyla öğrenebilecekleri arasındaki fark “gelişmeye açık alan”dır. Öğretmenler bu farkı gözeterik eğitimi organize etmelidirler (Senemoğlu, 2012, s. 54).

Yapılandırıcı öğrenme kuramına göre hazırlanan öğretim programları aynı zamanda öğrenme ortamlarının nasıl olması gerektiği konusunda bir öngöründe bulunma olanağı sunmaktadır. Yapılandırıcılıkta öğrenen merkezde olduğu için öğretim temelli ortam yerine öğrenme ortamı önem taşımaktadır. Bir başka deyişle öğrencilerin bilgilerini yapılandırarak öğrenebilecekleri her alan öğrenme ortamıdır (Barbara, 2002. akt. Ersoy ve Kaya, 2009). Yapılandırıcı öğrenme ortamı öğrencilere işbirlikli çalışmalar yapmalarını sağlayacak etkileşimli bir ortamdır. Dolayısıyla amaçlanan davranışlara ulaşmak için tasarlanan öğrenme ortamında etkinlikler, öğrenme- öğretme süreçlerini zenginleştirecek ve öğrenmenin kalıcılığını artıracak sınıf içi-dışı çalışmalar ortaya koyar (Kaya, 2012a, s. 109).

Yeni yaklaşımlar çerçevesinde hazırlanan SBDÖP öğrenci merkezli etkinlik ve çalışmaları gerekli görmektedir. Bu da doğal olarak Sosyal Bilgiler dersinin sınıf içi etkinlik ve çalışmalarla sınırlandırılmayacağı gerçeğini gün yüzüne çıkarmaktadır. Bu bakımdan sınıf dışı okul ortamlarının öğrenme öğretme sürecine aktif bir şekilde katılması eğitimin verimliliğini arttıracaktır. Sosyal Bilgiler dersine özgü etkinlikler, yöntem ve teknikler uygulama alanı bulabilmesi için öğrenme ortamlarının buna uygunluğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamları

SBDÖP'nin temel yaklaşımı, bilgiyi üretmek ve kullanmak için gerekli beceri kavram ve değerlerle öğrenciyi donatarak etkin bir Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı yetiştirmektir (Ata, 2009, s. 35).

SBDÖP'nin yeni yaklaşımlar çerçevesinde yapılandırmacı anlayışla ele alınması bilgi, beceri, değer ve kavram öğretim ve öğreniminde bir dizi uygulamayı beraberinde getirmektedir. Yapılandırmacı anlayış öğrenciyi temele alıp öğrenmeyi bireyselleştirmesinin yanı sıra öğrenme ortamlarının duyuşsal, bilişsel ve devinişsel özellikte çok boyutlu olarak ele alınması gerektiğini de vurgulamaktadır. Bu anlamda okullarda sosyal bilgiler öğretiminde gelenekselleşmiş yaklaşımlardan uzaklaşarak öğrenmenin kalıcılığını artırıcı semboller, ortamlar ve durumlar kullanmaya uygun hale getirilmesi beklenmektedir. Yapılandırmacı anlayışın doğal sonucu olarak geleneksel öğretim yöntem ve teknikleri yerine öğrencinin sürecin önemli bir parçası olduğu öğrenme yaşantıları desenlemek önemli görülür. Bu anlamda Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini yansıtırken programın öngördüğü bilgi, beceri, değer ve kavramları kazandırmada sınıf dışı okul ortamlarının kullanılışlılığı önemli hale gelmektedir.

Sosyal bilgilerin konu alanı incelendiğinde farklı disiplinlerin bir arada ele alındığı görülmektedir. Bu alanlar Sosyal Bilgiler dersi içerisinde kaynaştırılarak ele alınıp çoklu bir bakış açısı olarak sunulur. Bunun doğal sonucu olarak öğrencilerden tek bir konu alanı hakkında fikir sahibi olmaları beklenmez. Aksine öğrencilerden birçok alanın kendine özgü yönlerini dikkate alarak yorumlamaları ve kendi bakış açılarını oluşturmaları beklenir. Dolayısıyla tarih, coğrafya, psikoloji, ekonomi, sosyoloji, siyaset bilimi, antropoloji vb. disiplinlerin sosyal bilgiler öğretimindeki yeri sadece bir ders konusu olmanın ötesindedir. Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini oluşturan bu disiplinler sosyal bilgilerin amaçları açısından daha kapsamlı bir anlam ifade eder (Öztürk, 2009). Bu anlamda sosyal bilgileri oluşturan disiplinler doğrultusunda öğrenme alanları oluşturulmuştur. Belirlenen öğrenme alanları altında üniteler verilmiş ve bu üniteler içerisinde öğrenme alanına paralel olarak verilmesi gereken beceri, kavram ve değerler işlenmeye çalışılmıştır.

Öğrenme alanı, “birbiri ile ilişkili beceri, tema, kavram ve değerlerin bir bütün olarak görülebildiği, öğrenmeyi organize eden yapı” olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2005b, s.98). Öğrenme alanları ;“Birey ve Toplum”, “Kültür ve Miras”, “İnsanlar, Yerler ve Çevreler”, “Üretim, Tüketim ve Dağıtım”, “Güç, Yönetim ve Toplum”, “Zaman-Süreklilik ve Değişim”, “Bilim, Teknoloji ve Toplum”, ve “Küresel Bağlantılar”dır. Her öğrenme alanı farklı disiplinlere ilişkin öğeler içermektedir. Örneğin Birey ve Toplum öğrenme alanı psikoloji, tarih ve vatandaşlık bilgisini

içermektedir. İnsanlar, Yerler ve Çevreler öğrenme alanı coğrafya, tarih ve halkbilimini içermektedir. Belirlenen öğrenme alanları 4. Sınıftan 7.sınıfa kadar genişleyerek ve derinleşerek devam etmektedir (Ata, 2009, s. 37).

SBDÖP’de her bir öğrenme alanına uygun kazanımlar oluşturulmuştur. Bu bağlamda öğrencilerin kazanması beklenen bilgilere ek olarak temel beceriler de belirlenmiştir. Beceri öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. SBDÖP, ilköğretim 4-7. sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk 9 beceriyi kazandırmanın yanında, kendine özgü 6 beceriyi de kazandırmayı amaçlamaktadır. Bu becerilerin bazıları üniteler göz önünde bulundurularak doğrudan verilecek becerilerdir (MEB, 2005b, s.47). Bu beceriler şunlardır;

Ortak Beceriler;

1. Eleştirel düşünme becerisi
2. Yaratıcı düşünme becerisi
3. İletişim becerisi
4. Araştırma becerisi
5. Problem çözme becerisi
6. Karar verme becerisi
7. Bilgi teknolojilerini kullanma becerisi
8. Girişimcilik becerisi
9. Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi

Sosyal Bilgiler’e Özgü Beceriler:

10. Gözlem becerisi
11. Mekanı algılama becerisi
12. Zaman ve kronolojiyi algılama becerisi
13. Değişim ve sürekliliği algılama becerisi
14. Sosyal katılım becerisi
15. Empati becerisi

Sosyal bilgiler öğretimi bu becerileri kazandırmada çeşitli etkinliklere gereksinim duymaktadır. Temel becerilerin yanı sıra öğrencilerin kazanması beklenen temel değerler ise şöyledir: “Adil Olma”, “Aile Birliğine Önem Verme”, “Bağımsızlık”, “Barış”, “Bilimsellik”, “Hoşgörü”, “Misafirperverlik”, “Özgürlük”, “Sağlıklı Olmaya Önem Verme”, “Saygı”, “Çalışkanlık”, “Dayanışma”, “Duyarlılık”, “Dürüstlük”, “Estetik”, “Sevgi”, “Sorumluluk”, “Temizlik”, “Vatanseverlik”, “Yardım Severlik”. SBDÖP öğrenme alanlarının içeriğini somutlaştıran kazanımlar, bilgi, beceri ve değerler içermektedir. Ayrıca kazanımları gerçekleştirmek için öğretmene fikir verecek etkinlikler tasarlanmıştır. Programda önerilen etkinlikler, farklı öğrenme biçimlerini

dikkate alma ve öğrencilerde yaratıcılığı ortaya çıkarma amacı dikkate alınarak tasarlanmıştır. Program zamanla öğretmenlerin kazanımlara ulaşmaya yönelik kendi etkinliklerini geliştirmelerini öngörmektedir. Etkinlikler; sınıf-okul içi etkinlikler, okul dışı etkinlikler ve inceleme gezisi olarak gruplanmıştır (Ata, 2009, ss. 41-42).

Bu amaçla programın öğrenme-öğretme sürecine ilişkin bazı özellikleri şu şekilde açıklanmıştır (MEB, 2005a, s.30).

1. Öğrenme öğretme süreçleri yapılandırılmış örnek etkinliklerle yönlendirilmiştir.
2. Etkinlikler çevre ve okul koşullarına, öğrenci bilgi ve yeteneklerine göre çeşitlendirilerek öğrencilerin kazanımlara ulaşmasını destekler.
3. Etkinlik temelli öğrenmede, öğrenciler işbirliği yaparak birbirlerinden öğrenme fırsatı bulabilmektedirler.
4. Öğrenme yaşantıları daha katılımcı bir ortam oluşturduğu için demokratik okul yapısının oluşumuna ve demokrasi kültürünün yerleşmesine daha fazla katkıda bulunmaktadır.
5. Öğrencilerin bilgiyi kendi yaşantılarından yola çıkarak, yine kendisinin yapılandırmasını hedeflemektedir. Araştırma, sorgulama ve üretmeye dayanan öğrenme yaşantılarında öğretmenin yol gösterici rolü, programın uygulanabilir olmasının başlıca dayanağıdır.

Öğrenme öğretme süreci açısından SBDÖP öğrenci merkezli etkinliklere dayalı olarak geliştirilmiştir. Bu yönüyle program uygulayıcılara, öğrencilerin yaparak yaşayarak öğrenmelerine uygun öğrenme ortamlarını, interaktif, işbirliğine dayalı, öğrenmeyi eğlenceli kılacak şekilde tasarımlarını önermektedir. Öğrenme öğretme sürecinde öğretmenlerin yararlanması amacıyla çeşitli öğrenme yaklaşımları sunulmuştur. Çoklu zeka, işbirliğine dayalı öğrenme, proje tabanlı öğrenme, probleme dayalı öğrenme, buluş yoluyla öğretim bunlardan bazılarıdır. Ayrıca öğretmenlerden farklı kaynakları araştırarak yeni etkinlik ve yöntemleri işe koşmaları beklenmektedir (Özdemir, 2012, s.40).

Dolayısıyla SBDÖP bilgi, beceri ve değerler öğretiminde öğretmene esneklik tanımaktadır. Programın çizdiği çerçeve dikkate alındığında öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde farklı araç gereç kullanmanın yanı sıra sınıf dışı okul ortamlarını da kullanmaya gereksinim duyabilirler.

SBDÖP öğrencilerin kazanmasını beklediği eleştirel düşünme, problem çözme, yaratıcılık gibi becerilerin yanı sıra farklılıklara saygı, hoşgörü, işbirliği, yardımlaşma, toplumsal sorumluluk gibi demokratik değerler belirli ders saatleri dışında da sosyal bilgiler öğretiminin devam ettiğini göstermektedir. Öğrencilerin çevreye ilişkin tutum

ve algılarını belirlemede, zaman ve mekanı algulamalarına yardımcı olmada, görsel somut öğelerle zenginleştirilmiş ortamlarda araç- gereçleri kullanarak kendi yaratıcılıklarını geliştirmelerinde, sınıfın yeterli olmayacağı anlaşılmaktadır. Söz gelimi bir sosyal problem karşısında öğrencilerin farklı sınıflarda okuyan arkadaşlarıyla geliştirecekleri projeler ve bu projeler için bir araya gelip çalışma yapacakları özel alanların olması kaçınılmazdır.

Sosyal Bilgiler dersinin konu alanını yansıtacak etkinlikler ve bu etkinliklerin oluşturulmasında yararlanılacak yöntem ve teknikler sınıf dışı okul ortamlarının işe koşulmasını gerektirmektedir. Sosyal bilgilerde empati, yaratıcılık grupla birlikte hareket etme ve özel olarak da konunun içeriğine yönelik yapılacak bir yaratıcı drama etkinliği için sınıf ortamlarının yeterliliği tartışılmaktadır (Bertiz, 2011). Ayrıca sınıf içinde olduğu gibi sınıf dışında da derslerin amaçlarını gerçekleştirmeye uygun ortamlar bulunmaktadır. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarını gerçekleştirmek için okulun zenginliği olarak görülebilecek çok amaçlı salon, okul bahçesi, kütüphane, eğitsel kol odası, spor salonları, sergi alanı, koridor gibi ortamların etkili bir biçimde kullanılabilir. Ancak okullarda yeni yaklaşımların da desteklediği etkinliklerin gerçekleştirileceği öğrenme ortamlarının kullanımı kimi zaman önemli bir sorun olarak da algılanmaktadır. Dolayısıyla yeni yaklaşımlar çerçevesinde sosyal bilgiler öğrenme ortamları, var olan ortamlara dersin uyarlanması olduğu kadar onların sosyal bilgiler öğrenmeye uyarlanarak özel ortamlar yaratılmasıdır (Kaya, 2012a, s. 109).

Çok amaçlı salon. Çok amaçlı salonlar sınıf ortamında gerçekleştirilmesi zor etkinliklerin organize edileceği alanlardır. Bu tür bir salonda gösteriler, konferanslar, anma günleri, törenler, drama çalışmaları, eğitsel kol çalışmaları eğitimsel amaçlar doğrultusunda organize edilebilir (Başaran, 2008, s. 452). Sosyal Bilgiler dersi açısından düşünüldüğünde, araç gereç ve donanım açısından yeterli çok amaçlı bir salonda, dersin amaçlarına uygun etkinlikler tasarlanabilir.

Okul bahçesi. Okul bahçeleri çevre eğitimi ve oyun etkinlikleri bakımından değerlendirilebilecek alanlardır. Özellikle son yıllarda çevre bilinci oluşturma, öğrencileri çevreye daha duyarlı hale getirme çalışmalarında okul bahçeleri ve uygulama bahçeleri kullanılmaktadır. Yine oyun, spor, gözlem etkinlikleriyle öğretimi

gerçekleştirmeye uygun alanlar olarak okul bahçeleri kullanılabilirler. Dolayısıyla okul bahçeleri de sosyal bilgiler öğretiminde etkin olarak yararlanılacak yerler arasında nitelenebilir.

Sosyal bilgiler dersliği. Sosyal Bilgiler dersliği teknolojiyle bütünleştirilmiş bir öğrenme ortamı olarak ifade edilebilir. Teknolojiyi bütünleştirmedeki asıl amaç öğrencileri etkin kılarak gerçek problemleri çözmek için çaba harcamalarını sağlayacakları bir ortam yaratmaktır. Sosyal bilgiler dersliği iletişim kurmak, işbirliği ve araştırma yapmak, problem çözmek, fırsat eşitsizliğini azaltmak gibi eğitsel ve sosyal amaçlar için kullanılabilir öğrenme ortamı olarak ifade edilebilir. Sosyal bilgiler dersliği çeşitli araç-gereçlerin bir arada bulunduğu, birçok duyu organına hitap eden etkileşimli bir ortamdır. Ayrıca sosyal bilgiler dersliği simülasyon ve benzetişim etkinliklerini gerçekleştirmeye olanak tanıyan bir ortamdır.

Eğitsel kol/kulüp odası. Eğitsel kol çalışmaları öğrencilere önemli deneyimler ve beceriler kazandırma özelliği nedeniyle eğitimin bir parçasıdır. Eğitsel kol çalışmaları ile öğrenciler hem okul içi hem de okul dışı projeler geliştirip organize edebilirler. Bu bakımda eğitsel kol odaları öğrencilerin birlikte iş yapma, planlama ve buluşma alanlarıdır. Kimi zaman spor, sanat, edebiyat, düşünce vb. adlar altında oluşturulurlar. Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarıyla örtüşen çalışmalar bu ortamlarda yapılabilir. Öğrenciler çeşitli proje ve ödevlerini kulüp/kol çalışmalarlarıyla bütünleştirerek daha geniş bir kesimle paylaşma imkanı bulabilirler.

Kütüphane ve kitaplık. Kaynak taraması yapma, bilgiye basılı araç-gereç yoluyla ulaşma, okuma, görme ve dinleme yoluyla öğrenme olanakları sunan kütüphaneler çocuklarda yaşamları boyunca kütüphane kullanma alışkanlığını ve zevkini geliştirmek ve sürdürmek amaçlarına da hizmet ederler (Başaran, 2008, s. 450). Ayrıca gelişen bilgi teknolojileri geleneksel kitaplık ve kütüphane anlayışını da değiştirerek kitaplık-multimedya öğrenim merkezi gibi kavramları ön plana çıkarmıştır (Karabey, 2004, s. 50). Sosyal Bilgiler dersinde bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma görüşlerini kanıt ve kaynağa dayalı temellendirme önemli bir beceri olarak görülmektedir. Bu açıdan kütüphane-kitaplık-multimedya öğrenim merkezleri etkin olarak kullanılabilir. Ayrıca

son yıllarda sosyal bilgiler öğretiminde “teknoloji okuryazarlığı” ve “medya okuryazarlığı” gibi kavramların önemli hale gelmesi öğrencilerde bu becerileri geliştirebilecek etkinlik ve uygulamaları öne çıkarmaktadır.

Sergi salonu. Öğrencilerin çalışmalarını toplu olarak sergilemede, proje, performans ödevlerini paylaşmada kullanılacak alanlardır. Özellikle öğrencilerin yaparak yaşayarak ve aktif oldukları etkinliklerde öğrencilerden beklenen kendi becerileri doğrultusunda ürünler ortaya çıkarmalarıdır. Bu ürünler kimi zaman çeşitli araç-gereçlerden yapılmış nesne kimi zamansa bir araştırma sonucu derlenmiş objelerdir. Dolayısıyla öğrencilerin dersin amacı doğrultusunda gerçekleştirmiş olduğu ürünler sergi alanlarında diğer öğrenci ve öğretmenlerle paylaşılabilir.

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretimi bağlamında sınıf dışı okul ortamlarının çok az incelendiği görülmektedir. Genelde sosyal bilgiler öğretimine ilişkin çalışmalar dersin sınıf içi öğretim ve uygulamalarına yönelik olmuştur (Geçit, 2011). Okul dışı ortamlarının dahi sınıf dışı okul ortamlarından daha çok ele alındığı söylenebilir. Özellikle tarihi mekanlara, müzelere, coğrafi alanlara, sosyal kuruluşlara ve kamu kurumlarına düzenlenen geziler ve bu ortamlarda yapılan etkinlikler bunlara örnek gösterilebilir (Çengelci, 2013; Özü, 2010; Mazman, 2007; Açıkgöz, 2006 ; Çulha, 2006; Yeşilbursa, 2006; Güleç ve Alkış, 2003). Doğal olarak bu araştırmalar öğretim programındaki etkinliklerden yola çıkılarak incelenmiştir. Bunlar dışında çok az çalışma sosyal bilgiler öğretiminde sosyal bilgilere özgü ortamların önemi üzerinde durmuştur (Kaya, 2012a, 2012b; Erdoğan, 2009).

Eğitim ve öğretim ortamları öğrenmenin gerçekleştiği alanlar olarak etkili bir şekilde kullanıldığında öğrenmenin kalıcılığına hizmet ederler. Üstelik 2004-2005 öğretim yılından başlayarak okullarda uygulanmaya çalışılan sosyal bilgiler programı yapılandırmacı öğrenme yaklaşımını benimsediğinden sınıf içi öğrenme etkinliklerinin yanı sıra sınıf dışı okul ortamlarında yapılan etkinliklerin de önemi ortaya çıkmaktadır. Bu bakımdan ilkökul ve ortaokullardaki sınıf dışı okul ortamlarının, sosyal bilgiler öğretimi odağında nasıl kullanılacağına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemek önemli hale gelmektedir.

İlgili Araştırmalar

Çıngı, Kadılar ve Koçberber (2008), “Türkiye Geneline İlk ve Ortaöğretim Olanaklarının İncelenmesi ve Belirlenen Aksaklıklara Çözüm Önerilerinin Getirilmesi” adlı projede eğitim olanaklarının değerlendirmede ölçüt; bilgisayarlar, fizik, kimya, biyoloji laboratuvarı, meslek laboratuvarları, yabancı dil laboratuvarları, kütüphaneler, yanı sıra ilçe bulunan dersane imkanları, hanelerin ve eğitim kurumlarının eğitim amaçlı yaptıkları harcamalar birer eğitim olanağı olarak belirlenmiştir. Ayrıca eğitim olanakları 31 farklı değişken kullanılarak oluşturulan 21 eğitim göstergesi ile ifade edilmeye çalışılmıştır. MEB tarafından İLSİS aracılığı ile on-line olarak okul bazında elde edilen ve 2006-2007 öğretim yılına ait veriler kullanılmıştır. Veriler uygun istatistik yöntemler ile analiz edilmiş ve eğitim olanakları yeterli olan ilçelerin yanı sıra eğitim olanaklarından yararlanamayan öğrencilerin bulunduğu ilçeler de tespit edilmiştir. Ayrıca, eğitim olanakları yönünden hiç gelişmemiş grupta bulunan ilçelerin İlçe Milli Eğitim Müdürlerine uygulanmak üzere hazırlanmış bir anket çalışması ile ilçede yaşanan sorunlar ayrıntılı olarak ortaya konmuştur. Araştırmada belirlenen ölçütler dikkate alındığında birçok okulun eğitim olanakları açısından yetersiz olduğu saptanmıştır.

Baştepe (2009), “Etkili Okulun Eğitim-Öğretim Süreci ve Ortamı Boyutlarının Nitelikleri” adlı kuramsal çalışmada ise etkili okulların eğitim-öğretim ortamlarını en verimli bir şekilde kullanan okullar olduğu vurgulanmış. Öğrenci merkezli yaklaşım çerçevesinde sınıf dışı okul ortamlarının eğitim-öğretim kalitesini artırıcı yönüne dikkat çekilmiş ve etkili okulun verimli olabilmesi için, planlanmış bir eğitim-öğretim sürecine ve amaca uygun donanımlı eğitim-öğretim ortamına gereksinim olduğu vurgulanmıştır.

Özdemir ve Yılmaz (2009), “İlköğretim Okulları Bahçelerinin Çocuk Gelişimi ve Sağlıklı Yaşam Üzerine Etkilerinin İncelenmesi” adlı çalışmada okul bahçeleri, bitki örtüsü, form, şekil, kullanım alanları, malzeme özellikleri ve estetik yönlerden değerlendirilmiştir. Ankara il sınırlarında bulunan beş ilköğretim okulunda 290 üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencisinin okul bahçeleri hakkındaki görüşleri alınmış ve günlük okul aktiviteleri değerlendirilmiştir. Ayrıca öğretmen ve yöneticilerin görüşlerine de

başvurulmuştur. Öğretmen ve okul müdürleriyle yapılan görüşmelerde okul bahçelerinin çocuk oyun ve aktiviteleri için yetersizliği saptanmıştır.

Karasolak (2009), tarafından yapılan “Mimari Özellikleri Farklı İlköğretim Okullarındaki Öğrenci ve Öğretmenlerin Okullarının Bina ve Bahçeleri Hakkındaki Görüşlerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezi 2008-2009 Eğitim- öğretim yılında, Adana İli Merkez Seyhan ve Yüreğir ilçelerindeki devlet ilköğretim okullarında görev yapan öğretmenler ile bu okullardaki 4.- 8. sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Mimari özellikleri bakımından iyi, orta ve alt düzeyde üç okul belirlenmiştir. Daha sonra bu üç okuldaki tüm öğretmenlere ve 4.- 8. Sınıflardan seçkisiz olarak belirlenen birer şubedeki öğrencilere anket uygulanmıştır. Araştırmada ayrıca, bu üç okuldan farklı branşlardan beşer öğretmen ile 4.-8. sınıf düzeyinde ikişer olmak üzere onar öğrenci gönüllülük esasına göre belirlenerek, bu bireylerle görüşmeler yapılmıştır. Bu bağlamda anket uygulamasına 439 öğrenci ile 96 öğretmen katılırken, görüşmelere ise 15 öğretmen ile 30 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Okul bina ve bahçesinin genel görünümünün ve fiziki mekan uygunluğunun, eğitim-öğretim kalitesini etkilemede önemli bir faktör olduğu kullanıcı görüşleri doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Mimari özelliklerin düzeyi olumlu anlamda arttıkça öğretmen ve öğrencilerin okullarına yönelik olumlu tutum geliştirdikleri, ifade edilmiştir.

Erdoğan (2009), tarafından yapılan “Yapılandırmacı Yaklaşımına Göre Tasarlanmış Sosyal Bilgiler Sınıfına İlişkin Öğrenci Görüşlerinin İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinde, tasarlanan sosyal bilgiler sınıfının, öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine yönelik akademik başarıları ve Sosyal Bilgiler dersine bakış açılarını, öğrencilerin düşüncelerinden hareketle saptamaya çalışmıştır. Eylem araştırması olarak desenlenen araştırmanın örneklemini 18 öğrenci oluşturmaktadır. Öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle bulgulara ulaşılmıştır. Bulgular: Sosyal bilgiler sınıfının, Sosyal Bilgiler dersini daha ilgi çekici bir hale getirdiğini, öğrenmeye elverişli bir ortam hazırladığını, sınıftaki materyallerin ise dersin daha nitelikli islenmesini sağladığını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu faktörlerin de öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki başarıları üzerinde olumlu yönde katkı sağladığı, Sosyal Bilgiler sınıfındaki materyallerin Sosyal Bilgiler dersinde öğrencilerin daha önce öğrendikleri bilgileri pekiştirdiği, bilgilerin daha kalıcı olmasına imkân tanıdığı söylenebilir, şeklindedir.

Ersoy (2009), tarafından yapılan “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirmeler” adlı yüksek lisans tezi Konya İlinde gerçekleştirilmiştir. ilköğretim okullarında görev yapan toplam 160 öğretmen üzerinde yapılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Yeni İlköğretim Sosyal Bilgiler Programının Uygulanması İle İlgili Değerlendirme Anketi” kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, programın uygulanması önündeki en önemli engel olarak okulların fiziki şartlar ve donanım bakımından yeterli düzeyde olmaması, sınıf mevcutlarının fazla olması ve ders saatlerinin yetersiz olması görülmektedir. Ayrıca programda yer alan yeni ölçme değerlendirme yöntem ve tekniklerinin uygulanmadığı ve bu konuda öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyacı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Hayran (2010), “Çok Uyaranlı Eğitim Ortamlarının Öğrencilerin Kavram Gelişimine Etkisi” adlı deneysel nitelikteki çalışmada 33 öğrenci deney 32 öğrenci kontrol grubunu oluşturmaktadır. İlköğretim Türkçe dersinde işe koşulan çok uyaranlı eğitim ortamlarının, kavram gelişimi ve kavram gelişiminin kalıcılığı üzerinde, mevcut yaklaşıma göre daha etkili olduğu saptanmıştır.

Helvacı ve Aydoğan (2011), “Etkili Okul ve Etkili Okul Müdürüne İlişkin Öğretmen Görüşleri”ne ilişkin çalışma Uşak İlinde 105 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın bulgularına göre, öğretmenlerin etkili okul özelliklerine ilişkin görüşlerinin eğitim öğretim süreci, okul çevre ilişkisi, okul iklimi –kültürü ve okul aile-veli ilişkisi olmak üzere dört ana tema altında toplandıkları belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, etkili okulun en önemli boyutunun eğitim-öğretim süreci olduğu bu bağlamda, eğitim-öğretim ortamları etkili öğretme ve öğrenmeyi gerçekleştirecek nitelikte olmalı, eğitim teknolojisiyle donatılmalı ve okul eğitimsel etkililiği gerçekleştirecek iyi bir fiziki yapıya sahip olmalıdır, bulguları yer almıştır.

Kaya (2012a), tarafından yapılan “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğrenme Ortamına İlişkin Beklentileri” adlı çalışmada 36 öğrenciden görüş alınmıştır. Görüşlerin analizi sonucunda, sosyal bilgiler öğrenme ortamlarına ilişkin öğrenci beklentileri arasında sosyal ve fiziki boyuta ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğrenme ortamında bulunması beklenen; elektronik, grafik, üç boyutlu, gösterim ve basılı araç-gereçlere yönelik beklentiler sıralanmıştır. Görüşlere göre Sosyal bilgiler öğrenme ortamı, özellikle olay yeri, canlandırma ve simülasyon çalışmalarıyla yaşanılarak öğrenilen bir ortam olmalıdır.

Kaya (2012b), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde “Sosyal Bilgiler Dersliği” Kullanımına İlişkin Öğretmen Görüşleri” adlı çalışma Eskişehir il sınırlarında bulunan 18 ilkokulda sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleriyle gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ışığında sosyal bilgiler öğretiminde canlandırma, simülasyon, örnek olay gibi etkinliklerin gerçekleştirilebileceği ortamlara ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Skinner ve Chi (2012) tarafından yapılan çalışmada öz değerlendirme (self-determination) yaklaşımı odağında bahçede yapılan etkinliklerin öğrencilerin akademik, sosyal ve bireysel özelliklerine etkisi incelenmiştir. 6 ve 7. sınıftan toplam 310 öğrencisi ve altı öğretmenle yapılan çalışma, öğrenci ve öğretmen raporlarına dayalı olarak analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda bahçe temelli yapılan etkinlik ve çalışmaların öğrencilerin akademik yönlerine, öğrenmelerine, kişisel özelliklerine olumlu etkileri olduğu saptanmıştır.

Yukarda da görüldüğü gibi geniş bir alan taraması yapılmasına karşın direk olarak sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının ele alındığı araştırmalara rastlanılamamıştır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanılma durumlarını belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

- A. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin görüşleri nelerdir?
 1. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek sınıf dışı okul ortamları nerelerdir?
 2. Sınıf dışı okul ortamları sosyal bilgiler öğretiminde nasıl kullanılmaktadır?
 3. Sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğretimine katkıları nelerdir?
 4. Sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanımını engelleyen sorunlar nelerdir?
 5. Sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanımına ya da daha etkin kullanımına ilişkin önerileri nelerdir?
- B. Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?

1. Devlet ve özel okullarda görev yapan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar nelerdir?
2. Devlet ve özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşleri arasındaki benzer ve farklı yönler nelerdir?

Önem

Sosyal Bilgiler dersi disiplinler arası ilişkiye dayanan çok boyutlu bir derstir. Bu bakımdan Sosyal Bilgiler dersinin içeriği ve konu alanı sosyal, kültürel, tarihi ve güncel konuları birbiriyle kaynaştırarak ele almaya ve öğretmeye dayanır. Özellikle sosyal bilgiler öğretim programının 2005 yılında geçirmiş olduğu değişim Sosyal Bilgiler dersinin içerik, anlayış ve amaçlarını şekillendirmiştir. Bu değişim aynı zamanda sosyal bilgiler öğretimini ve öğrenimini tekrar ele almayı gerekli kılmıştır. Sosyal bilgileri biçimlendiren yeni yaklaşımlar öğretim süreçlerine yansımış sosyal bilgilere yeni kavram, yöntem ve stratejiler getirmiştir. Dolayısıyla sosyal bilgiler öğretimiyle kazandırılması amaçlanan bilgi, beceri ve değerler için sınıf dışı okul ortamlarının kullanımını ve bu ortamlardan yararlanılması önemli hale gelmektedir. Okulların fiziki koşulları düşünüldüğünde ise sınıflar dışında kullanılabilir; tiyatro salonu, okul bahçesi, çok amaçlı derslik, kütüphane vb. alanlar bulunmaktadır. Bu ortamlar okulların bilinçli ve planlı bir biçimde öğretimde kullanılmayan zenginlikleri olarak görülebilir. Üstelik Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde yatırım için sermaye bulmak önemli bir sorundur. Bu nedenle yeni yatırımlardan önce var olan değerlerden en etkili bir biçimde yararlanmak daha önemli hale gelmektedir. Sınıf dışı okul ortamları, çoğunlukla öğretimde kullanılmayan okul varlıkları olarak yerinde durmaktadır. Sosyal bilgiler öğretimi açısından bakıldığında ise bu ortamlar çeşitli fırsatlar yaratabilir. Özellikle sosyal bilgiler dersi öğretim programının 2004-2005 yılından itibaren geçirdiği değişim öğrenme ortamlarını yeniden ele almayı gerekli kılmıştır. Öğrencilerin öğrenmelerini destekleyecek öğrenme ortamları yaratmak önemli hale gelmiştir. Öğretmenler öğrencilere sınıf içi öğrenme ortamlarını kullanmak yanında okulların olanakları doğrultusunda sınıf dışı okul ortamlarını da değerlendirebilirler.

Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı, eğitim ve öğretimin bileşenleri düşünüldüğünde dikkate değer görülmektedir.

Bu anlamda, sosyal bilgiler öğretim görevini üstlenmiş öğretmenlerin bilgi, deneyim ve görüşleri analiz edilerek hem sosyal bilgiler öğretimine hem de alandaki çalışmalara ışık tutması beklenmektedir.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma Eskişehir Büyükşehir Belediyesi il sınırları içinde ilkokul ve ortaokullarda görev yapan sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin görüşleriyle sınırlıdır. Zaman bakımından 2012-2013 bahar dönemi içinde yapılan çalışmalarla sınırlıdır.

Tanımlar ve Kısaltmalar

Sosyal Bilgiler; bireyin toplumsal varoluşu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgileri konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleşmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersi (MEB, 2005 s. 51).

Eğitim Ortamı; eğitsel etkinliklerin meydana geldiği öğretme öğrenme süreçlerindeki iletişim ve etkileşimin olduğu, personel, araç gereç, tesis, organizasyon gibi öğelerin oluşturduğu çevre (Alkan, 1979 s.21).

Sınıf Dışı Okul Ortamı; kütüphane, çok amaçlı salon (sinema, tiyatro, gösteri yerleri), okul bahçe, oyun alanı, teknoloji ve tasarım dersliği, laboratuvar, koridor, özel köşe, spor salonu gibi alanlar (MEB, 2012, md. 16).

SBDÖP: Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı

İLSİS: İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri Yönetim Bilgi Sistemi

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Yöntem bölümünde araştırma modeli, araştırma katılımcılarının belirlenmesi, verilerin toplanması ve analiz edilmesi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarını kullanma durumlarını belirlemek amacıyla yapılan araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modellerinde amaç bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlamaktır (Karasar, 2005, s. 77). Bu amaçla öğretmenlerle görüşmeler yapılmıştır. Görüşme, öğretmenlerin deneyim, duygu, düşünce ve tutumlarına ilişkin bilgiler edinmede en etkili yöntemlerden biridir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma verilerinin toplanmasında nitel veri toplama tekniklerinden biri olan yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu anlamda görüşme formu kullanılarak 2012-2013 öğretim yılında sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu teknikte toplanan veriler betimsel analiz ile çözümlenmiştir.

Katılımcılar

Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim görevini, sınıf ve sosyal bilgiler öğretmenleri yürütmektedir. Bu nedenle araştırmanın katılımcılarını sözü edilen öğretmenler oluşturmuştur. Böylece katılımcılar odağında örneklem çeşitlemesinden yararlanılmıştır. (2012, s.46) Bu bağlamda 20’si sosyal bilgiler 20’si sınıf öğretmeni olmak üzere toplam 40 öğretmenle görüşme yapılmıştır. Ayrıca olanaklar açısından farklılıklar gösterebileceği düşüncesinden hareketle hem devlet hem de özel okul öğretmenlerinin görüşüne başvurulmuştur. Görüşme yapılan öğretmenlerin 20’si özel okullarda 20’si devlet okullarında görev yapmaktadır. Böylece hem katılımcı hem de ortamları açısından çeşitlemeye gidilmiştir. Çeşitlemedeki temel amaç benzerlik ve farklılıkları ele almak ve güvenilirliği arttırmaktır (Cresswell, 2012, s.46; Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 109).

Araştırmaya katılan öğretmenler Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı beş özel okul ve altı devlet okulunda görev yapmaktadır.

Çizelge 1. Araştırmaya Katılan Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Özellikleri

1. Kıdem	
0-6 yıl	4
7-12 yıl	5
13-18 yıl	7
19-24 yıl	8
25 yıl ve üzeri	16
Toplam	40 öğretmen

2. Mezun Olunan Okul	
Öğretmen Okulu	10
Eğitim Enstitüsü	8
Eğitim Yüksek Okulu	4
Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı	8
Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Programı	1
Eğitim Fakültesi Diğer Programlar	3
Diğer Fakülteler	6
Toplam	40 öğretmen

3. Cinsiyet	
Erkek	16
Kadın	24
Toplam	40 öğretmen

Çizelge 1’de görüldüğü gibi, görüşmeye katılan öğretmenlerden dördü 0-6 yıl, beşi 0-12 yıl, yedisi 13-18 yıl, sekizi 19-24 yıl, on altısı 25 yıl ve üzerinde kıdeme sahiptir. Bu öğretmenlerden onu öğretmen okulu, sekizi eğitim enstitüsü, dördü eğitim yüksek okulu, sekizi eğitim fakültesi sosyal bilgiler öğretmenliği programı, biri eğitim fakültesi sınıf

öğretmenliği programı, üçü eğitim fakültesi diğer programlar, altısı diğer fakültelerden mezundur.

Görüşlerine başvuru sınıf öğretmenlerinden önemli bir kısmı, mezuniyetleri sonrasında farklı okulları da bitirdiklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmenler çoğunlukla Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi tarafından düzenlenen lisans tamamlama programını bitirdiklerini ifade etmişlerdir.

Verilerin Toplanması ve Analiz Edilmesi

Araştırma verilerinin toplanmasında, araştırmacılar tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma formunun geliştirilmesinde alanyazın taraması ve alan uzmanlarının görüşlerinden yararlanılmıştır. Görüşme formunun pilot uygulaması için sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme formundaki soruların anlaşılabilirliği gözden geçirildikten sonra gerekli düzeltmeler yapılmış ve görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Görüşmeler ses kayıt cihazıyla gerçekleştirilmiştir. Her bir öğretmen için ayrı bir görüşme formu oluşturularak bu kayıtlar forma aktarılmıştır. Veriler yazılı metne dönüştürüldükten sonra araştırma sorularının yanıtlarını bulmak için işlenmiştir. Bu süreçte elde edilen görüş sayıları frekans olarak ortaya konmuştur. Böylece, yanıtlar görüşme formlarından kopyalanarak ilgili soruyla ilişkilendirilmiş ve kodlama anahtarı oluşturulmuştur.

Kodlama anahtarı oluşturulduktan sonra araştırmacı ve bir uzman birbirinden bağımsız olarak formları görüşme kodlama anahtarına işaretlemişlerdir. Araştırmacı ve uzman işaretlemelerinden yararlanılarak kodlamalar karşılaştırılmıştır. Böylece, “görüş birliği” ve “görüş ayrılığı” oranları ortaya konmuştur (Miles ve Huberman, 1994, s.64 ; Türnüklü, 2000, s.551). Bu amaçla kullanılan formül şöyledir:

$$\text{Güvenirlilik} = \frac{\text{Görüş Birliği} \times 100}{\text{Görüş birliği} + \text{Görüş ayrılığı}}$$

Bu sonucun %80'e yaklaşması ya da geçmesi durumunda ya da % 90'a yaklaşması ya da geçmesi durumunda değerlendiriciler arası güvenirlilik sağlanmış olur (Miles ve Huberman, 1994, s.64). Araştırmacı ve uzmanın soruların yanıtlarını aynı şekilde kodlamaları “görüş birliği”, farklı bir biçimde kodlamaları “görüş ayrılığı” olarak kabul edilir. Araştırmanın güvenirliliği formül kullanılarak hesaplanmıştır. Araştırmacı ve uzman güvenirlilik oranları sosyal bilgiler öğretmenleri için %90-100 arasında değişmiş

ve araştırma güvenilirliği ortalaması % 95 olmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşme kodlama anahtarında bulunan soruların güvenilirlik yüzdeleri Çizelge 2’de görülmektedir.

Çizelge 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşme Kodlama Anahtarında Bulunan Soruların Güvenlik Yüzdeleri

<i>Sorular</i>	<i>Güvenirlik Yüzdeleri (%)</i>
1	100
2	90
3	95
4	90
5	100

Araştırmacı ve uzman arasındaki güvenilirlik oranları sınıf öğretmenleri için %85-100 arasında değişmiş ve araştırma güvenilirliği ortalaması %91 bulunmuştur. Sınıf öğretmenlerine ilişkin görüşme kodlama anahtarında bulunan soruların güvenilirlik yüzdeleri Çizelge 3’de görülmektedir.

Çizelge 3. Sınıf Öğretmenlerinin Görüşme Kodlama Anahtarında Bulunan Soruların Güvenirlik Yüzdeleri

<i>Sorular</i>	<i>Güvenirlik Yüzdeleri (%)</i>
1	100
2	85
3	90
4	90
5	90

Araştırma verilerinin çözümlenmesinde betimsel veri analizi tekniğinden yararlanılmıştır. Betimsel analiz tekniğinde veriler daha önceden belirlenen temalar çerçevesinde düzenlenebileceği gibi araştırma soruları kapsamında da düzenlenip sunulabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Görüşme kodlama anahtarına göre düzenlenen veriler tanımlanır ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenir. Bu aşamada verilerin kolay anlaşılır bir biçimde yansıtılması ve gereksiz tekrarlardan kaçınılması gerekir (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 224). Güvenirlik çalışması yapıldıktan sonra verilerin görüşme kodlama anahtarında belirlenen temalar çerçevesinde tekrarlanma sıklıkları sayılmıştır. Böylece her tema belli bir frekansa dökülmüştür. Görüşme kodlama anahtarına göre düzenlenen veriler bulgulara dayalı olarak yorumlanmış ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Doğrudan alıntılarda katılımcıların kod isimleri kullanılmıştır.

Tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması gerekir. Bulgular arasındaki neden sonuç ilişkilerinin açıklanması ve gerekirse farklı olgular arasında karşılaştırma yapılması, araştırmacı tarafından yapılan yorumun daha nitelikli olmasını sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2011, s. 224).

Bu kapsamda sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinden elde edilen bulgular öğretmenlerin görev yaptığı okul türüne göre karşılaştırılmıştır. Karşılaştırma sonucu öğretmenlerin görüşlerindeki benzerlik ve farklılıklar ortaya konmuştur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleriyle yapılan görüşmelerden elde edilen verilerin betimsel analizi sonucunda elde edilen bulgular ve yorumlar aşağıda yer alan araştırma sorularına dayalı olarak sırayla açıklanmıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri

Devlet Okullarında Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri

Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine görüşmeler sırasında ilk olarak “Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları Hangileridir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 4’te görülmektedir.

Çizelge 4’e göre, öğretmenler görüşme sırasında 7 kez “Okul Bahçesi” 4 kez “Kütüphane” 3 kez “Laboratuvar” 2 kez “Kantin” 2 kez “Koridor” 2 kez “Toplantı Salonu” ve 1’er kez de “Çok Amaçlı Salon, Konferans Salonu, Sosyal Bilgiler Dersliği, Spor Salonu, Teknoloji Tasarım Dersliği” ortamlarını sınıf dışı okul ortamları olarak dile getirmişlerdir.

Çizelge 4. Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları (N=10)

Ortamlar	f
a. Okul Bahçesi	7
b. Kütüphane	4
c. Laboratuvar	3
d. Kantin	2
e. Koridor	2
f. Toplantı salonu	2
g. Çok amaçlı salon	1
h. Konferans salonu	1
i. Sosyal bilgiler dersliği	1
j. Spor salonu	1
k. Teknoloji tasarım dersliği	1
Görüş Toplamı	25

Devlet okullarında görev yapan öğretmenlerin çoğunluğu birden fazla sınıf dışı eğitim ortamı dile getirmişlerdir. Örneğin Rıza öğretmen bu soruya “Sınıf dışı okul ortamından mantıksal olarak şunu anlıyorum; koridordan başlıyoruz onun dışında öğrencilerin çeşitli derslerin yürütüldüğü laboratuvar ortamları olabilir. Sosyal bilgiler için düzenlenmiş ayrılmış derslik olabilir. Sosyal bilgiler dersliği müzik için ya da teknoloji tasarım gibi bir takım hani sınıf içerisinde eğitim öğretim faaliyetini yürütmenin pek de mümkün olmadığı durumlarda öğrencilerin öğrenme sürecini daha sağlıklı oluşturulmuş ortamlar olabilir. Tabi devamında okul bahçesini bu işin içine katabiliriz. Yani okul sınırları içerisinde olup da sınıfın dışında kalan yerler olarak en genel böyle tanımlayabilirim.” şeklinde yanıt vermiştir.

Yine aynı soruya Meltem öğretmen “Sınıf dışı dediğimiz zaman tabiki okulun fiziki ortamı aklımıza geliyor. Bu laboratuvarlar olabilir, kantin olabilir, bahçe olabilir, okulun coğrafyası yani, fiziki ortamı olabilir.” şeklinde yanıt vermiştir. Ahmet öğretmen ise ilk soruya “Sınıf dışı ortamlarımız; okul bahçesi geliyor: öğrencilerin fiziki enerjilerini atmaları için uygun bir ortam. Onun dışında kantin, tabi kantinin de yeterli alanı ve şeyi varsa. Koridorlar, buralar öğrencilerin gerçekten zaman geçirdiği yerler. Ama sınıf dışı alan içerisine kütüphane girebilir, işte teknoloji tasarım derslikleri özel şeyler girebilir, buna benzer fiziki atölyeler varsa bunlar girebilir.” yanıtını vermiştir.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı

Devlet okullarında görev yapan Sosyal bilgiler öğretmenlerine ikinci olarak “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Nasıl Yararlanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 5’te görülmektedir.

Çizelge 5’e göre, öğretmenlerin Sosyal Bilgiler dersinde sınıf dışı okul ortamlarını kullanma durumları çeşitlilik göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin 7’si “Bahçeyi Kullanıyorum” 2’si “Kullanmıyorum” 1’i “Çok Amaçlı Salonu Kullanıyorum” 1’i “Koridoru Kullanıyorum” diğer 1’i ise “Laboratuvarı Kullanıyorum” şeklindedir.

Öğretmenlerin görüşlerinden 7’sinde ortaya çıkan “Bahçeyi Kullanıyorum” yanıtı; “Yıl Sonu Sergileri Çerçevesinde Sergi Düzenliyorum”, “Halk Kültürü Dersimizde Oyunlar Oynuyoruz”, “Eğitici Oyunlar Oynuyoruz”, “Çevre Konularını İşliyorum”, “Hava Olaylarını İşliyorum”, “Ağaç Dikiyoruz”, biçiminde ifade edilmiştir. 2 görüşte ortaya çıkan “Yararlanmıyorum” yanıtına ilişkin görüşler açıklanmıştır. “Çok Amaçlı Salonu Kullanıyorum”, yanıtına ilişkin “Belgesel gösterimi için kullanıyorum”, “Gösteri Yaptırmak İçin Kullanıyorum”, açıklamaları getirilmiştir. “Koridoru Kullanıyorum”, yanıtına ilişkin ise “Panolarda Görsel Çalışmaları Sergiliyorum” açıklaması getirilmiştir. “Laboratuvarı Kullanıyorum” yanıtı da “Maketler Yapıyorum” şeklinde açıklanmıştır.

Çizelge 5. Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma (N=10)

Yararlanma Biçimleri		f
a.	<i>Bahçeyi kullanıyorum</i>	7
a.1.	<i>Yıl sonu sergileri düzenliyorum</i>	2
a.2.	<i>Halk kültürü dersimizde oyunlar oynuyoruz</i>	1
a.3.	<i>Eğitici oyunlar oynuyoruz</i>	1
a.4.	<i>Çevre konularını işliyorum</i>	1
a5.	<i>Hava olaylarını işliyorum</i>	1
a.6.	<i>Ağaç dikiyoruz</i>	1
b.	<i>Yararlanmıyorum</i>	2
c.	<i>Çok amaçlı salonu kullanıyorum</i>	2
c.1.	<i>Belgesel gösterimi</i>	1
c.2.	<i>Gösteri</i>	1
d.	<i>Koridoru kullanıyorum</i>	1
d.1.	<i>Panolarda görsel çalışmalarını sergiliyorum</i>	1
e.	<i>Teknoloji Laboratuvarını kullanıyorum</i>	1
e.1	<i>Maketler yapıyorum</i>	1
Görüş Toplamı		13

Öğretmenlerden soruya “Bahçeyi Kullanıyorum” yanıtı veren Aynur öğretmen Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili gördüğü için “Halk Kültürü Dersinde Oyunlar Oynuyoruz” demiş ve bu görüşünü; “*Halk Kültürü dersimiz var, altıncı sınıflarda. Okul bahçesinde Halk Kültürü dersinde Türk toplumunun oyun gelenekleri görenekleri falan. Ben bahçeye çıkarttım eskiden ne oynanıyorsa çocuklar önünde oynatmaya çalıştım. Hani çok zevk aldılar ders boyunca oturup nerde şu vardı bu vardı. Çocukları sıkmaktansa hem eğlendiler hem gördüler.*” biçiminde ifade etmiştir. Diğer bir öğretmen Aysun “Eğitici Oyunlar Oynuyoruz” görüşünü, “*Bahçede ders yaptığım oluyor. Bu genelde mayıs ayında okulun sonlarına doğru çocukları diziyorum, topu havaya atıyorum ismini söylediğim tutuyor ve ona soru soruyorum. Sözlü yapıyorum çocuklar çok eğleniyor*” şeklinde ortaya koymuştur. Yeşim öğretmen ise “Yıl Sonu Sergileri Düzenledik”

yanıtını vermiş ve görüşünü “Bahçemizde sergi yapmıştık. O çalışma hoşlarına gitmişti çocukların. Sınıfta yapılan performans ve projelerin sergilenmesiyle ilgili görsellik çok önemli. Örneğin bir altıncı sınıfta çocuklar bir şey hazırlamışlardı. Basit bir şey ama işte zeytin hangi bölgelerde yetişir, hangi illerde nasıl zeytin yağı haline getirilir. Farklı bir grup pancarın yetiştiği bölgeleri gösterdiler haritada işte bahçede onu sergiledik. Sonra işte fabrikası bir öğrencimiz fabrikasını yaptı” biçiminde açıklamıştır.

Öğretmenlerden soruya “Kullanmıyorum” yanıtını veren Cevdet bu görüşünü “Valla şu anda bu okul açısından düşündüğümüz de bu okulda çok fazla kullanamıyoruz. Çünkü hani burası geçen yıl yapılmış. İlköğretim standartlarına göre yapılmış. İlkokula göre yapılmış. Sınıf sayısı azdı. Hani ilk yapım amacına baktığımızda güzel iki tane laboratuvarın olması, çok amaçlı salonun olması, güzel şeyler var. Ama çok kalabalık olduğumuz için açıkçası sırayla kullanmak zorunda kalıyoruz. Ya sıra gelmiyor ya da alan yetmiyor ya da çok kalabalık olduğu için amacına hizmet etmiyor. Ama şu anda çok fazla faydalanamıyoruz.” biçiminde dile getirmiştir. Bir diğer “Kullanmıyorum” yanıtını veren Esra öğretmen görüşünü “Okulumuzda projeksiyondur, akıllı tahtadır bunlara biraz biz bağlandık gibi geliyor. Ee o kadar masraf edilmiş emek verilmiş projeksiyon makinaları alınmış, bilgisayarlar takılmış gereği de doğal olarak soruluyor. Niye akıllı tahtalar kullanılmıyor, niye projeksiyon makinaları kullanılmıyor. Ya da daha fazla dışarda vakit geçirdiğin zaman şey gibi geliyor öğretmen vakit harcıyor. Sınıf ortamında o kadar veliyi örgütlenmiş ki testti konuydu zaman kaybı olarak görüyor.” şeklinde ortaya koymuştur.

Öğretmenlerden soruya “Çok Amaçlı Salonu Kullanıyorum” diyen Rıza öğretmen bu görüşünü “Çok amaçlı salonda daha çok hani okulumuzda Tarihle ilgili konularda çok fazla görülmeyen bulunmayan haritalar varsa onları mesela tarayıp slayttan yansıtarak ya da hani bir takım belgesel tarzında ya da tarihle ilgili Coğrafyayla ilgili birtakım görsel materyaller kullanacaksak orayı tercih edebiliyorum. Ortamı daha uygun olduğu için” şeklinde ifade etmiştir. Aynı yanıtı veren diğer bir öğretmen olan Yeşim ise görüşünü “Çok amaçlı salonu orayı kendi adıma ben bir iki defa seminer bazında kullandım. Bir de ben Halk Kültüründe etkinlik yaptırıyorum. Biraz daha serbest hareket etmem var orda. Hani dersi kaçırmak konuyu kaçırmak gibi bir durum yok. Onun için yine Halk Kültüründe olan şeyleri geleneklerimizi kına gecesidir ya da başka bir etkinliktir. Şu anda aklıma gelenler onlara toplantı salonunda

çocukların doğaçlama olarak ya da biraz önceden verilmiş kendilerine hazırlık yapma aşaması sunarak orada arkadaşlarıyla birlikte paylaşmasını sağlıyorum.” diyerek açıklamıştır.

Aynı soruya verilen “Koridoru Kullanıyorum” yanıtına ilişkin Yeşim öğretmen görüşünü *“En son gerçi üniteler işlendikçe kartonlara Anadolu uygarlıkları Mezopotamya uygarlıkları özelliklerini işte onlarla ilgili daha çok görselliğe dayalı. En son İslam bölgesindeki Farabi, Ali Kuşçu gibi kimseler ve yaptığı çalışmalar bu çalışmalar işte Geometri alanında neler yapmış Eczacılık alanında neler yapmış gibi. Onunla ilgili görselliğe dayalı olan eserleri panolara koyuyoruz, diğer sınıflar da görsün en azından.”* biçiminde ortaya koymuştur.

Görüşmeler sırasında soruya yönelik elde edilen bir başka yanıt ise “Laboratuvarı kullanıyorum” yanıtıdır. Bu yanıtla ilişkin Meltem öğretmen görüşünü *“Altıncı sınıflar bana verilmişti. Teknoloji Tasarım Laboratuvarlarında Ziggurat yaptık hep beraber Sümer Tapınağı. Teknoloji Tasarım öğretmenimiz de bizimle oldu. Çocuklarla kapandık hep beraber laboratuvara mukavvalar ölçü aldık falan baya güzel Zigguratlarımız oldu. Yedi katlı olmadı ama hani dört kat canlandırmasını falan da yaptı çocuklar. Üst kat tapınak en alt kat ambar falan şeklinde güzel oldu.”* şeklinde ifade etmiştir.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine ve Öğrenimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 6’da görülmektedir.

Çizelge 6’ya göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğrenimine ve öğretime yapacağı katkılara ilişkin görüşleri çeşitli noktaları vurgulamaktadır. Öğretmenlerin görüşlerinden 2’si “Bilgiyi Somutlaştırıyor”, 2’si “Bilginin Kalıcılığını Arttırıyor”, 2’si “Öğrencilerin Sosyalleşmesine Katkı Sunuyor”, 1’i “Ders Dışı Etkinliklere Olanak Tanıyor”, 1’i “Öğrencinin Motivasyonunu Arttırıyor”, 1’i “Araştırma İncelemeye Yapmaya Olanak

Sunuyor”, 1’i “Dersi Eğlenceli Kılıyor” bir diğeri ise “Sosyal Bilgilerin İçeriğini Yansıtmaya Olanak Tanıyor” şeklindedir.

Çizelge 6. Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları (N=10)

<i>Katkı Biçimleri</i>	<i>f</i>
a. <i>Bilgiyi somutlaştırıyor</i>	2
b. <i>Bilginin kalıcılığını artırıyor</i>	2
c. <i>Öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sunuyor</i>	2
d. <i>Ders dışı etkinliklere olanak tanıyor</i>	1
e. <i>Öğrencinin motivasyonunu artırıyor</i>	1
f. <i>Araştırma inceleme yapmaya olanak sunuyor</i>	1
g. <i>Dersi eğlenceli kılıyor</i>	1
h. <i>Sosyal Bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak tanıyor</i>	1
Görüş Toplamı	11

Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri soruya yönelik verdikleri yanıtlarda birden çok özelliğe vurgu yapmışlardır.

Öğretmenlerin görüşlerinin 2’sinde ortaya çıkan “Bilgilerin Kalıcı Hale Getiriyor” yanıtına ilişkin Nuri öğretmen görüşünü “*Bir defa kalıcılık yaratıyor, bir de eğlenceli hale getiriyor. Çünkü görsel olay müthiş kalıcılık yaratıyor, yani kağıt üzerinde kalan şeyler çok soyut kalıyor çocuklarda. Ama mesela bir meslekleri anlatırken insan haklarını anlatırken bir yere götürsen onların çalışmaları olsa mesela. Hayatta unutmaz bir defa kalıcılık yaratıyor, bir de eğlenceli hale getiriyor. Bazen mesela projeksiyonda anlatıyoruz, çok yoğunlaştırdığın zaman teknolojide çok bayıyor sıkılıyor çocuklar.*” biçiminde ortaya koymuştur. Yeşim öğretmen ise görüşünü “*Çocuk kendisi yaptığı kendisi katıldığı bir şeyi unutmuyor o kalıcı oluyor. Muhakkak çok önemli işte görmek gördüğü zaman aklında kalıyor. Yani tabi coğrafyayla ilgili bir konuyu anlattığımızda bahçeye götürdüğünüz zaman çok daha farklıdır o. Çocuk kendisi yaptığı kendisi katıldığı bir şeyi unutmuyor. O kalıcı oluyor. Altıncı sınıfta giriyorum dersine bir etkinlik yapıyorum, yedide sorduğumda o onun aklında kalıyor*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerin 2’si soruya yönelik olarak “Öğrencilerin Sosyalleşmesine Katkı Sunuyor” demiştir. Bu görüşünü Abidin öğretmen “*Öğrencilerin sosyalleşmesi açısından kendine güven açısından ne bileyim becerilerin geliştirilmesi açısından son*

derece önemli. Bunun mutlaka sosyal bilgiler açısından kazanımları olacak. Ayrıca sadece herhangi bir branşa yönelik değil bunlar. Öğrencilerin sosyalleşmesi açısından kendine güven açısından ne bileyim becerilerin geliştirilmesi açısından son derece önemli. Yani o anlamda bir bütün olarak etkisi çok fazla olacağı için bunu son dönemde özel okullarda görebilirsiniz.” biçiminde ifade etmiştir. Konuyla ilgili Aysun öğretmen ise görüşünü “Çok büyük okullardan mezun insanlar işsizler doğru mu. Ya da akademik kariyer yapan hocalarımız diyelim insanlarımız var. Ama baktığımız zaman sosyal hayatta bazen adapte olma konusunda yetersizlik çektiğini görüyoruz. Örneğin akademik ünvanlarını elinden aldığınızda sudan çıkmış balığa dönerler. Ya da çok çok büyük üniversitelerin Türkiye çapında bilinen çok büyük üniversitelerden mezun oldukları halde işler biraz ters gittiğinde ne yapacağını bilmeyen ve bir anda bütün dünyası kararın, yok olan. Sosyal Bilgiler dersi işte bunun önüne geçiyor çocuklara hayata adapte olmayı öğretiyor. Sosyal hayata uyum sağlamak Sosyal Bilgiler dersinin konusudur. Onun için ders dışı etkinlikler ve bahsettiğimiz ortamlardaki çalışmalar çocukları böyle bir hayata hazırlar, anlatabiliyor muyum.” biçiminde ortaya koymuştur.

Sadece Meltem öğretmen tarafından dile getirilen “Araştırma İncelemeye Olanak Tanıyor” görüşünü “Bir kere çocukları araştırma incelemeye yöneltiyor, o konu hakkında bilgi ediniyor. Sonra mesela toplantı salonunda ya da performans proje ödevlerinde çocukların kendilerine özgüvenleri ifade edebilmeleri. Mesela geçen senelerde tiyatro çalışmaları da yaptık Çanakkale şehitleriyle ilgili baya oldu ama o konuyla ilgili böyle bir tiyatro. Kısa bir oyun bulduk kırk dakikalık. Bunlar çocuklara kendine güveni motivasyonu mutlaka artırıyor. Faydası var yani bu şekilde araştırma yönünden özgüven açısından sonra onları hiç unutmuyorlar. Bir kerede Mustafa Kemal’in hayatını canlandırmıştık, onlardan derleme 10 kasımda yapmıştık. Bir çocuğu ben Atatürk yaptım, sarışın mavi gözlü, takım elbise aldı. Geçenlerde gördüm, ben çocuğu hatırlayamadım. Ben Atatürk’üm öğretmenim dedi. Böyle hoş anılar oluyor yani.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerden 1’i soruya ilişkin “Sosyal Bilgilerin İçeriğini Yansıtmaya Olanak Tanır” yanıtını vermiştir. Bu görüşünü Rıza öğretmen “Şimdi sınıf ortamı dışına neden çıkalım. Bizim Sosyal Bilgiler dersinin içeriği çok geniş olduğu için hani tarih var coğrafya var hukuk var yeri geliyor arkeoloji, ekonomi bir sürü şey var. Bunlarla ilgili de her şeyi sınıf ortamında oluşturamıyorsun ve sabit olmuyor. Sabit

olmaması bu tür malzemelerin getirilmesi götürülmesinin yarattığı sıkıntılar. Gerekirse kendimize ait dersle ilgili bir kütüphane oluşturabiliriz, kitaplık oluşturabiliriz. Çeşitli bu konuyla ilgili dergiler koya biliriz öğrenciler onlardan daha rahat yararlanabilir, hani sürekli o dersliği kullanabilirler. Bizim de malzemelerimiz orada sabit olacağı için hani hiçbir sıkıntı çekmeden çok rahat kullanabiliriz, bu da bir verimliliği arttırır.” biçiminde ortaya koymuştur.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar

Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine görüşmeler sırasında dördüncü olarak “Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 7’de görülmektedir.

Çizelge 7’ye göre, öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı önünde gördükleri engeller ve sorunlar çeşitli biçimlerde ifade edilmiştir. Öğretmenlerin görüşlerinden 4’ünde “Okullarda Fiziki Ortam Yetersizliği”, 3’ünde “Zamanın Yetersiz olması”, 3’ünde “Programın Yoğun Olması”, diğer 3’ünde “Öğrenci Sayısının Fazla Olması” ifade edilmiştir. Görüşmeler sırasında birer kez de “Programda ve Kılavuz Kitaplarında Sınıf Dışı Okul Ortamlarına Yönelik Etkinliklerin Bulunmaması” “Kısıtlayıcı Bir Şey Yok” ve “İdarecilerin Olumsuz Tutumu” ifadeleri yer almıştır.

Çizelge 7. Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar (N=10)

<i>Sorunlar</i>	<i>f</i>
<i>a. Okullarda fiziki ortam yetersizliği</i>	<i>4</i>
<i>b. Zamanın yetersiz olması</i>	<i>3</i>
<i>c. Programın yoğun olması</i>	<i>3</i>
<i>d. Öğrenci sayısının fazla olması</i>	<i>3</i>
<i>e. Programda ve kılavuz kitaplarında sınıf dışı okul ortamlarına yönelik etkinliklerin yokluğu</i>	<i>1</i>
<i>f. Kısıtlayıcı bir şey yok</i>	<i>1</i>
<i>g. İdarecilerin Olumsuz Tutumu</i>	<i>1</i>
Görüş Toplamı	16

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde ilgili soruya yönelik okullardaki fiziki ortam yetersizliğinden bahseden Rıza öğretmen görüşünü “*Şimdi işte ne olabilir, direk sosyal bilgiler dersliği olabilir o derse özel olarak tasarlanmış. Onun yokluğu hani niye yok çünkü okulun fiziki yapısı yeterlilik açısından buna uygun değil. Öğrenci sayısı fazla dolayısıyla derslik sayısı yetersiz olduğu için böyle ortam oluşturulamıyor. Ama özel olarak bize ait oluşturulmuş bir derslik yok ama onun dışında diğer dersler açısından ortam oluşturulmuş durumda bizim için en büyük sıkıntı bu bize özel bir dersliğin oluşmaması.*” şeklinde ortaya koymuştur. Abidin öğretmen ise aynı soruna vurgu yaparak görüşünü “*Sınıf dışında kalan fiziki ortam açısından şey yok yani nedir o herhangi bir zaman yok. Onun dışında derslik, sınıfın dışında herhangi etkinlikleri yok okulun bunun için zaman süre, şu an var olan müfredat yapısında tamamen sınıflarda teorik dersler verilmesine dönük. Sanatsal etkinlik kendi başlarına öğrencilerin yapabileceği herhangi bir etkinlik yok yer yok zaman da yok sınıf da yok.*” biçiminde ifade etmiştir. Görüşmeler sırasında soruya yönelik okulun fiziki koşullarının yetersizliğini vurgulayan Aysun öğretmen ise görüşünü “*Fiziki şartlar yetersiz, dedim ya mesela iki okul bir araya geldik. Kiminin dersi oluyor bahçedeyken, artık çok kalabalığız. Mesela bu yıl toplu sözlü yapamayabiliriz çünkü beden eğitimi dersinin alanını işgal etmiş oluruz. Önceden böyle bir şey olmuyordu ya da laboratuvara gitmek istesem fen bilgisi öğretmenlerimizin sayısı da çoğaldığı için, boş yer bulamayabilirim, bu tür engeller.*” biçiminde ortaya koymuştur.

“Programın Yoğun Olması, Öğrenci Sayısının Fazlalığı ve de Zamanın Yetersiz Olması”na vurgu yapan 3 kişiden biri olan Cevdet öğretmen görüşünü “*Öğrenci sayısının fazlalığı önemli bir etken. Onun dışında dersi yetiştirme veya dersi sürdürme kaygısı o da etken. Mesela konferans salonunun hazırlanması oradaki laptobun kurulması projeksiyonun hazırlanması yine bir zaman kaybı oluyor. Okulumuzda her derslikte projeksiyon var ama bilgisayar yok olan bilgisayarlar eskidi zamanla atıldı. Laptoplar var okul idaresinde onlar birkaç tane, kapanın elinde kalıyor. Dolayısıyla hazır bir şey bulmuyoruz. Beni kaygılandıran mesela o alt yapıyı kurarken veya o alt yapıyı ararken hazır bir şey olsa hemen tıklar tıklar dersimizi işleyeceğiz. O bir kaygı bunları sayabilirim. Bir de yetiştirmemiz gereken müfredat yapmamızı engelleyebiliyor. Çok daha az konuyu çok daha sindirerek işleyebilsek öyle bir imkanımız olsa daha bir rahatlığımız olur. Ama gerçekten bir yarış atı şeyindeyiz sekizinci sınıflarda müfredat*

üç derslik müfredat devam ediyor ama ders saati ikiye indirildi.” şeklinde ifade etmiştir. Aynı konuyla ilgili Nuri öğretmen görüşünü “Program yoğun özellikle bizim branş her zaman öyleydi. Öğretmen müfredatı yetiştireceğim diye geri kalabiliyor. Fiziki ortamı kullanabilmek işte değişiklikler yapabilmek konusunda geri kalabiliyor. Müfredattan bahsettim ya şimdi laboratuvara gidip ortamı hazırlamak o pratiği yaşatmak baya zaman alıyor zamanda biraz sorun var. Zamanın dışında hiçbir engel yok yani veya okulun fiziki ortamı varsa yararlanılabilir.” biçiminde ortaya koymuştur.

Bir başka öğretmen ise soruya “Programda ve Kılavuz Kitaplarında Sınıf Dışı Okul Ortamlarına Yönelik Etkinliklerin Bulunmaması” yanıtını vermiştir. Yanıtına ilişkin Rıza öğretmen görüşünü “Bizim öğretmen kılavuz kitaplarında programda şu ortamlarda şu şekilde yapılır diye bir şey de yok. Orada da bir takım eksiklikler var. Orda olmaması bizim yapmamamız anlamına gelmez. O zaman bir öğretmene verilen müfredat ve uygulama yönergelerinde bu tür şeylerin eksiklikleri var, iki öğretmenin irade koyarak bu süreci planlama noktasında eksiklikler var.” şeklinde ifade etmiştir.

Görüşmeler sırasında “İdarecilerin Olumsuz Tutumu” yanıtını veren Esra öğretmen görüşünü “Bak işte bahçede fotoğrafla iki tarafı resmedelim dedim yani bu idare falan demiyorum bu değil geçmişte olan idarecilerden biri çocukları üç defa üst üste dışarı çıkarttığımız zaman dolaylı yoldan idarede tepki uyandı başka bir bahaneyle surat asmalar yani kızmalar gibi direk hani şey değil ama sizi rahatsız edeceğini hissettiğiniz olumsuz tavırlar gördüm aynı anda o mekanda yani biraz önce söylediğim gibi velinin kaygısı idarenin de kaygısı sanki orada ne yapılıyor ki yani burada ne olabilir ne özelliği olabilir o zaman siz ne yaparsınız hadi sınıfa o da bir sıkıntı olabiliyor” şeklinde ortaya koymuştur.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesi İçin Neler Önerirsiniz?” sorusu yöneltmiş ve yanıtlar alınmıştır. Öğretmenlerin bu soruya verdiği yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 8’de görülmektedir.

Çizelge 8’e göre, öğretmenlerin sınıf dışı ortamların sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilmesi ya da bu ortamların daha işlevsel kullanılabilmesine ilişkin görüşleri

farklılık göstermektedir. Konuya ilişkin öğretmenlerin belirttiği görüşlerin 2'si "Okulun Fiziki Ortamları Eğitim ve Öğretimi Zenginleştirecek Şekilde Düzenlenmeli", 2'si "Planlama Yapılmalı ve Program Buna Uygun Hale Getirilmeli", 1'i "Öğretmenler Yaratıcılıklarını Geliştirmeli", 1'i "İşbirliğine Dayalı Çalışmalar Yapılmalı", 1'i "Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanımı Teşvik Edilmeli", 1'i "Konular Hafifletilmeli", 1'i "Oyun Alanları Oluşturulmalı", 1'i "Sosyal Bilgiler Derslikleri Kurulmalı" biçimindedir.

Çizelge 8. Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler (N=10)

Öneriler	f
a. Okulun fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli	2
b. Planlama yapılmalı ve program buna uygun hale getirilmeli	2
c. Öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli	1
d. İşbirliğine dayalı çalışmalar yapılmalı	1
e. Sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı teşvik edilmeli	1
f. Konular hafifletilmeli	1
g. Oyun alanları oluşturulmalı	1
h. Sosyal bilgiler derslikleri kurulmalı	1
Görüş Toplamı	10

Öğretmenlerden 2' si "Okulun Fiziki Ortamları Eğitim ve Öğretimi Zenginleştirecek Şekilde Düzenlenmeli" şeklindedir. Buna ilişkin Abidin öğretmen görüşünü "Öncelikle okulların fiziki mekanlarının fiziki yapılarının düzenlenmesiyle ilgili şeyler. İşte burada görüyorsunuz röportaj yapmak için bile yer bulamıyoruz. Burda bir tane fazladan kullanılacak mekan alan yok şey yok, en gerekli şeylerden birisi spor salonu yok. Çünkü bu bina yeni yapılmış bir bina. Devletin kamu okullarına bakış açısı bana göre yani öğrenci okula gitsin gelsin ondan sonra sınıfını geçsin bakanlığın bakış açısı bununla sınırlı. Veliler memnun olsun bu işten hoşnut olsun sadece o kadar." biçiminde ortaya koymuştur.

Okulların fiziki ortamlarının eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmesi gerektiğini savunan Cevdet öğretmen ise "Birincisi öğretmenler genel anlamda neler yapılabilir. Fiziki ortamları daha fazla olan konferans salonlarıyla,

kütüphaneleriyle, koridorlarıyla, kantin boşluklarıyla daha yoğun ve güzel kullanılabilir panolarıyla. Buna benzer bir ortam oluşturulması gerekir. Aslında daha uygun okullar kampüs sistemi olabilir, başka şeyler olabilir. Daha uygun okullar belki yapılabilir. Mesela bizim okulumuz sanıyorum 450 öğrenci kapasitesi için yapılmış. Gecen yıl tekli öğretim olmamıza rağmen 700-800 öğrencimiz vardı. Bu yıl ikili eğitimimiz var artık kaç öğrencimiz olduğunu ben de bilmiyorum. O yüzden fiziki ortam dediğiniz zaman sınıf bile içinden çıkılmaz bir fiziki ortam haline geliyor. O yüzden bence temel olarak öğretmenlerin değil de binaları yapacak olanlar daha kapsamlı bir program geliştirebilirler.” şeklinde görüşlerini ortaya koymuştur.

Soruya yönelik “Planlama Yapılmalı ve Program Buna Uygun Hale Getirilmeli” yanıtını veren öğretmenlerden Rıza öğretmen “*Sınıf dışı ortamlardan daha verimli yararlanabilmek için öncelikle buna bir niyet etmek lazım. Hani dersi rutinin dışına çıkaracağım, işte okulda sınıf dışı ortamları daha etkili kullanacağım, bu yolla işte yaptığım eğitimin daha verimli olmasını sağlayacağım diye. Bir niyete girmek lazım bu niyete girdikten sonra da bunun planlamasını yapmak lazım. Buna uygun belki hani yöntem ve teknikleri kullanarak planlamalar yapmak lazım. Sonra da bunu uygulamak lazım, bunun içinde irade lazım.”* şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerden 1’i soruya yönelik “Öğretmenler Yaratıcılıklarını Geliştirmeli” yanıtını vermiştir. Aysun öğretmen bu görüşünü “*Öğretmen arkadaşların yaratıcı olması gerekir ilk önce. Çünkü öğrenci derste sıkılır. Yaratıcı fikirlerle derse girmeli. O zaman alan yoksa da alan yaratılabilir. İş öğretmenin yaratıcılığında bitiyor. Bir de isteğinde bitiyor yani öğretmen her şeye boş verip kenara çekilirse o ortamlar kullanılmaz. Ama öte taraftan öğretmen istekli ve yaratıcı olursa ortam yoksa da yaratılır. Öğretmende bitiyor.”* biçiminde belirtmiştir.

Öğretmenlerden 1’i bu soruya “İşbirliğine Dayalı Çalışmalar Yapılmalı” yanıtını vermiştir. Bu görüşünü Aynur öğretmen “*Valla bu anlamda öncelikle işte o klasiktir okul-aile işbirliği. Ama hakikaten bu çok önemlidir. Hani idareyle birlikte çalışabilmek çok önemli. Zümre olarak birlikte çalışabilmek çok önemli, velinin okula güvenini kazandırabilmek ve okula desteğini sağlayabilmek çok önemli. Bunlar yapıldığı zaman maddi anlamda da sorunlar çözülüyor. Bunlar yapıldığı zaman fiziki alandan da faydalanabiliyorsun. Bunlar yapıldığı zaman başka yerlere de hani ortamın dışına da*

çıkılabiliyor. Ama bunlar yapılmadığı zaman bir şey de yapılamıyor. Tek başına bir şey yaptığınız zaman yeterli gelmiyor.” biçiminde ortaya koymuştur.

Öğretmenlerden 1’i soruya yönelik “Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanımı Teşvik Edilmeli” yanıtını vermiş ve bu görüşünü Ahmet öğretmen *“Bir, araç gereç olmalı, ikincisi istek olmalı üçüncüsü yapıldığı zaman onure edilmeli. Yapılanların görülebilmesi bir de bu yönüyle sanıyorum teşvik edilmeli, parasal yönden değil de yapılanların görülebilmesi. Hani o yönüyle de çok önemli.”* şeklinde ortaya koymuştur.

Yine aynı soruya Ahmet öğretmen “ Sosyal Bilgiler Derslikleri Kurulmalı” yanıtını da eklemiştir. O, bu görüşünü *“Sosyal bilgiler sınıfı olmuş olsa onun fiziki ortamını sağlar insan, etkinlik hazırlar, farklı bir ortam olabilir planlamalarını yapar. Gerekğinde sosyal bilgilerle ilgili olan öğrencileri seçer, yeni projeler üretilmesini sağlayabilir. Çünkü şu da var çocuklar bizden daha iyi düşünüyor, daha pratik çözümler bulabiliyor. Çünkü daha duygusal olduğu için bizler ince düşünüp olur olmaz, düz mantıkla işi götürüyor. Ve daha iyi çözümler buluyor. Bence hani öyle bir sınıf olsa çocuklar Sosyal Bilgilerle ilgili yenilikler ortaya çıkarabilir.”* biçiminde ifade etmiştir.

Soruya yönelik yanıtlardan 1’i “Konular Hafifletilmeli” biçimindedir. Buna ilişkin olarak Nuri öğretmen görüşünü *“Bir defa çocuğa sosyal bilgiler pratiği yaşatabilmek için sosyal bilgilerin hafifletilmesi gerekir. Konular soyut kaçıyor. Konular biraz daha basitleştirilirse okul ortamını çocuklar çok daha iyi kullanabilirler. Konular çok soyut program çok yoğun.”* biçiminde ortaya koymuştur.

Görüşme yapılan öğretmenlerden Esra soruya yönelik “Oyun Alanları Oluşturulmalı” yanıtını vermiş ve bu görüşünü *“Bir çocuğa ne etkinliği yaparsanız yapın ders bazında bir yere kadar. Arada işte oyun sahaları oluşturulabilir. Çocuğu oraya götürürsünüz gerekirse oyun oynarken anlatırsınız. Yani bir şeyleri yapmak gerekiyor ama bilmiyorum biz mi beceremiyoruz faturayı başkalarına kesiyoruz? Yoksa hiç mi yapmıyoruz, yapıyoruz ama yeterli mi değil? Üstünde otorite olmayacak hadi dediğin zaman dışarı çıkabileceksin. Ne anlatacağız? Mesela bizim çocukluğumuz öyleydi bahçeye çıkardık yeşillikler içerisinde. Ben mesela ne anlatabilirim. Herhangi bir konu yedinci sınıflar arasında neler üretiyoruz, onu ben bahçede de anlatırım ve bu odaya hapsedmenin mantığı yok.”* biçiminde ortaya koymuştur.

Özel Okullarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri

Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Ortamları Hangileridir?” sorusuna verdikleri yanıtlar Çizelge 9’da gösterilmiştir.

Çizelge 9’a göre öğretmenlerin verdiği yanıtların çeşitlilik gösterdiği anlaşılmaktadır. Görüşmelerde okullardaki sosyal bilgiler öğretimi için kullanılabilecek sınıf dışı ortamlardan “Spor Kompleksi” 5 kez, “Kantin” 4 kez, “Okul Bahçesi” 4 kez, “Yemekhane” üçer kez, “Kütüphane, Oyun Alanları, Koridor, Ortak Alanlar” ikişer kez, “Çok Amaçlı Salon, Sergi Salonu, Etkinlik Odaları, Atatürk Köşesi, Atölyeler, 3D Sınıfı, Laboratuvar, Bilgisayar Odası” birer kez dile getirilmiştir.

Çizelge 9. Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları (N=10)

	<i>Ortamlar</i>	<i>f</i>
a.	<i>Spor Kompleksi</i>	5
b.	<i>Kantin</i>	4
c.	<i>Okul Bahçesi</i>	4
d.	<i>Yemekhane</i>	3
e.	<i>Kütüphane</i>	2
f.	<i>Oyun Alanları</i>	2
g.	<i>Koridor</i>	2
h.	<i>Ortak Alanlar</i>	2
i.	<i>Çok Amaçlı Salon</i>	1
j.	<i>Sergi Salonu</i>	1
k.	<i>Etkinlik Odaları</i>	1
l.	<i>Atatürk Köşesi</i>	1
m.	<i>Atölyeler</i>	1
n.	<i>3D Sınıfı</i>	1
o.	<i>Laboratuvar</i>	1
p.	<i>Bilgisayar Odası</i>	1
	Görüş Toplamı	33

Görüşlerine başvurulmuş sosyal bilgiler öğretmenlerinden Zeynep ilk soruya “*Yani okulu sınıf gibi kullanmak gibi bir şey anlıyorum... Koridor geliyor, ondan sonra kantin geliyor bizim çok amaçlı salon geliyor v.b.*” şeklinde yanıt vermiştir. Sosyal bilgiler

öğretmeni Yeliz görüşünü “*Sınıf dışı olarak, laboratuvar eğer varsa okullarda gözlem odaları, bahçe ya da okul ortamı ne kadar müsait bilmiyorum ama kullanım alanına göre yeşillik alanlar, sınıf dışında bulunan oyun parkları oyun alanları bunlar geliyor.*” biçiminde ortaya koymuştur. Konuyla ilgili olarak Derya öğretmen görüşünü “*Sınıf dışında bahçe, okul kantini, spor odaları, amfi odaları, mesela okulumuzda öğretim atölyelerini bazen zaman zaman kullandığımız oluyor. Çünkü çizim yapmamız gereken derslerimiz oluyor. Yine bununla birlikte bazen yemekhanemizi kullanıyoruz.*” şeklinde ifade etmiştir. Bir başka öğretmen olan Canan bu soruya “*Aklıma ilk başta koridor geldi daha sonra okul bahçesi, spor salonu, kantin, yemekhane sınıf dışı alanlar bunlar geliyor aklıma.*” biçiminde yanıt vermiştir. Özel okulda görev yapan bir diğer öğretmen Funda ise bu soruya “*Ortak alanlarımız, mesela artriümdan tutun, spor komplekslerimiz olsun ortak alanlarımız, panolarımızın sergilendiği alan. Bir de bizim bir sistemimiz var bilmiyorum haberdar mısınız 3D sınıfımız var.*” şeklinde yanıt vermiştir.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı

Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine ikinci olarak “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Nasıl Yararlanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 10’da görülmektedir.

Çizelge 10’a göre, özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarından yararlanma durumları çeşitlilik göstermektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin 5’i “Bahçeyi Kullanıyorum”, 4’ü “Koridorları Kullanıyorum”, 3’ü “Çok Amaçlı Salonu Kullanıyorum”, 2’si “Spor Salonunu Kullanıyorum”, 2’si “Sergi Salonunu Kullanıyorum”, 2’si “Kütüphaneyi Kullanıyorum”, 1’i “Bilgisayar Odasını Kullanıyorum”, 1’i “Sosyal Bilgiler Dersliğini Kullanıyorum”, 1’i “Atatürk Köşesini Düzenliyorum”, diğer 1’i ise “Yararlanmıyorum” şeklindedir.

Çizelge 10. Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma (N=10)

Yararlanma Biçimleri	f
<i>a. Bahçeyi kullanıyorum</i>	5
<i>a.1. Okul bahçesinde protesto yürüyüşü yaptım</i>	1
<i>a.2. Nevruzla ilgili kutlama yaptık</i>	1
<i>a.3. Okul bahçesinin çevre düzenlemesini yaptık</i>	1
<i>a.4. Çevre bilinci geliştirmeye yönelik deneysel bir çalışma yaptık</i>	1
<i>a.5. Yer-Yön belirleme çalışmaları yaptık</i>	1
<i>b. Koridorları kullanıyorum</i>	4
<i>b.1. Panolara Atatürk ile ilgili kartlar asıyorum</i>	1
<i>b.2. Öğrenci çalışmalarını sergiliyorum</i>	2
<i>b.3. Görsel unsurlarla zenginleştiriyorum</i>	1
<i>c. Çok Amaçlı salonda</i>	3
<i>c.1. Öğrenci projelerini sunduk</i>	2
<i>c.2. Bilgi yarışması düzenledik</i>	1
<i>d. Spor salonu kullanıyorum</i>	2
<i>d.1 Gösteri çalışmalarını orada yapıyorum</i>	2
<i>e. Sergi salonunu kullanıyorum</i>	2
<i>e.1 Öğrencilerin hazırladıkları yıl sonu projelerini sergiliyorum</i>	2
<i>f. Kütüphaneyi kullanıyorum</i>	2
<i>f.1. Meclis temsili oluşturuyorum</i>	1
<i>f.2. Kaynak kullanmayı ve bilgiye erişimi gösteriyorum</i>	1
<i>g. Bilgisayar odasını kullanıyorum</i>	1
<i>g.1 İnternet üzerinden bilgiye erişim yollarını gösteriyorum</i>	1
<i>h. Sosyal bilgiler dersliğini kullanıyorum</i>	1
<i>h.1 Sosyal bilgiler dersliğinde maketler ve haritalar hazırlıyorum</i>	1
<i>ı. Atatürk köşesini düzenliyorum</i>	1
<i>j. Yararlanmıyorum</i>	1
<i>j.1. Teknolojik olarak sınıfımız yeterli</i>	1
Görüş Toplamı	22

Öğretmenlerle yapılan görüşmenin 5'inde ortaya çıkan "Bahçeyi Kullanıyorum" görüşü farklı biçimlerde ifade edilmiştir. Zeynep öğretmen "Okul Bahçesinde Protesto Yürüyüşü Yaptım" demiş ve görüşünü "Yani şöyle yararlandım ben, eylem yaptırırım çocuklara. Her bir koridora dağıttık bildirge falan yazdırdım çocuk haklarıyla ilgili beşinci sınıf çocuklarına. Aslında bu şeyi biz adalarda düşünüyorduk. Ama tepki alırsın şu olur bu olur diye şeye aldım okula aldım. Yani beşinci sınıf çocukları birkaç tane afiş hatta burada var. Hani çocuk haklarıyla ilgili dünya çocuklarının yaşadığı problemler savaşlar v.b. Yani onlar kendi el yazısıyla bildirgeler hazırladılar ve bildirgeleri ilk önce bir gün öncesinde şeye dağıttılar okuldaki diğer arkadaşlara yaş gruplarına.

Özellikle lise ve ortaokul sonra da pankartlarımızı hazırladık, yürüyüş yaptık.” şeklinde ortaya koymuştur.

Yeliz öğretmen görüşünü “Çevre Bilinci Geliştirmeye Yönelik Deneysel Bir Çalışma Yaptık” şeklinde açıklamıştır: “*Altıncı ve yedinci sınıfları bahçeye çıkararak çevrede topladıkları çöpleri toprağa gömdük. Ondan sonra altı ay sonra bakacağız dedik. Altı ay sonra öğretmenimiz onları çıkardı. Fotoğraflarını çektik. Biz çocuklara hangileri geri dönüşebildi hangileri toprakta kaldı onların üzerinde bir konuşma yapmıştık. Yani altı aylık bir süreci vardı onun altı ay sonra değerlendirebildik. Bunu bahçede kullandık.*” biçiminde aktarmıştır.

Bir diğer görüş ise “Yer-Yön Belirleme Çalışmaları Yaptık” şeklinde ortaya konulmuştur. Selda öğretmen görüşünü “*Mesela neler yapıyoruz, altıncı sınıflarda güneşin konumuna göre gölge boyunu hesaplamakla ilgili, altıncı sınıfta böyle konumuz var bizim. Gölge boyu nereye düşer kuzey yarım kürede miyiz güney yarım kürede miyiz bunu nasıl anlayabiliriz. Çocukları dışarı çıkarmıştık ondan sonra gölge boyları nereye bakıyor biz neredeyiz onu bulmak için gölge boylarını kullanmıştık. Bu anlamda bahçeyi kullanmıştık.*” şeklinde açıklamıştır.

Görüşmeler sırasında 4 öğretmen tarafından ifade edilen “Koridoru kullanıyorum” görüşü farklı biçimlerde ifade edilmiştir. Bunlardan “Öğrenci Çalışmalarını Sergiliyorum” diyen Nazlı öğretmen görüşünü “*Altıncı sınıflarda şu anda para birimlerini öğretiyoruz. Para birimlerini sınıfta göstererek ya da projeksiyona yansıtarak akıllı tahtadan öğretmek güzel. Ama hani bunu dersi sınıfın dışında asılmış koridorda bunu da çok yapıyordum. Harita yapıyordum böyle bitkileri ve ya tahıllar bunları harita yaptırıyordum koridorda. Her gelen öğrenci şey koyuyordum mesela pamuk, buğday ne bileyim zeytin bunları getirip kendileri haritaların üstüne asıyorlardı, ki bunu mutlaka koridorlara yapıyordum. Daha çok öğrenci görsün ve bu sadece bir sınıfın çalışması değil bütün altıların çalışması oluyor. Bunu koridorda çok rahat kullanıyorlardı ve böylece küçük sınıflar da öğreniyordu.*” biçiminde ortaya koymuştur.

Aynı soruya verilen “Çok Amaçlı Salonu Kullanıyorum” yanıtı 3 farklı şekilde ifade edilmiştir. Çok amaçlı salonda “Öğrenci Projelerini Sunduk” diyen Zeynep öğretmen bu çalışmasını “*Çocuklara bir proje kapsamında geçen yıl işte Eskişehirle ilgili bir problem buldular. Bu problem işte biri Eskart problemi onu da çok enteresan ben hep yıllardır düşünmüştüm. Çocukların aklına gelebileceğini düşünmemiştim, tam*

bilet ile öğrenci bileti arasında çok komik bir rakam var. Bir grup onu seçti, bir grup da on numara yağ kullanıyor Halk Otobüsleri bu çok zararlı bir yağ onu seçti, biri de çeşme suyunun kullanılmamasıyla ilgili sorun seçtiler. Biz bunu çok amaçlı salonda tartıştık. Jüri yaptık işte amacımız hani birinci seçmek değildi. Ama hani bunu Tepebaşı belediye başkanına götürecektik. Ve bu çocuklar sunularını dahi kendileri yaptılar. Saatlerce böyle her öğle arasında toplanıyorduk, atölyede sunum çalışıyorduk nasıl sunum yapılır neler konuşulmalıdır.” biçiminde aktarmıştır.

Selda öğretmen ise çalışmasını “Altıncı sınıflarda sorunlarımıza çözüm bulalım diye bir projemiz vardı. Üç sınıf üç farklı proje üretti. Eskişehir’in bir sorununa karşı bir çözüm yolu buldular ve bu çözüm yolunu biz bir jüri karşısında oyladık. Üç farklı sınıfın ve bu projemizi çok amaçlı salonda gerçekleştirmiştik.” şeklinde aktarmıştır. Bir diğer öğretmenin çok amaçlı salondaki çalışması “Bilgi Yarışması Düzenlemek” şeklindedir. Bu çalışmayı Yeliz öğretmen “Kültür merkezi binamız var, bazı etkinliklerimizi orada yapıyoruz. Ya da hani oyunu biliyorsunuzdur Trivial Pursuit oyun var genel kültür yarışması. Hani genel kültür olunca bizim konularımızla yakından alakalı hepsini kapsıyor. Beşinci sınıf da ortaokula dahil oldu ya beşinci sınıf konuları da var onun içerisinde. 5-6-7 için sorular çıkıyor biz onu turnuva şeklinde yapıyoruz öğle arası. Gruplar hazırlık yapıyor öğle araları, bizim küçük bir odamız var orada değerlendiriyorlar. Finale kalan grubu AKM ye götürüyoruz. AKM de 6.-7. sınıf öğrencileri karşısında yapıyorlar, yani soruları dinleyip kendi cevap verebiliyorlar.” şeklinde açıklamıştır.

Öğretmenlerin 2 kez dile getirdiği “Kütüphaneyi Kullanıyorum” yanıtına ilişkin Nazlı öğretmen görüşünü “Biz Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili olarak, işte demokratik yöntemleri kullanma konusunda kütüphaneden faydalanabiliyoruz. Kendimiz bir yapay meclis oluşturabiliyoruz. Bununla ilgili orda nasıl olması gerektiğiyle ilgili canlandırma yapabiliyoruz. Kütüphaneyi bu konuda kullanabiliyoruz. Kütüphanenin ortamı meclis havasında olduğu için hani sandalyelerin dizilişi şeyi öyle olduğu için konferans ve ya çok amaçlı salon gibi de düşünebiliriz. Burada gerçekleştirebiliyoruz kütüphaneden o şekilde yararlanabiliyoruz. En azından sınıf ortamından farklı hani çocuklar o psikolojiye daha çabuk bürünebiliyorlar bu konuda ondan yararlanabiliyoruz” şeklinde açıklamıştır.

Görüşmeler sırasında soruya “Yararlanmıyorum” cevabı veren Nalan öğretmen teknolojik olarak sınıfının yeterli olduğunu belirtmiş ve görüşünü “Çünkü bizim artık teknoloji geliştiği için ne yapabiliyoruz doğal ortamı da sınıfa taşıyabiliyoruz bazen. Çünkü bizim akıllı tahtalarımız var, akıllı tahtaları kullanıyoruz. İnternet var internete sınırsız bağlanıyoruz. Oradaki birçok görselleri yansıtabiliyoruz ya da çocuklara izletilmesi gereken filmleri izletebiliyoruz. Örneğin bir gidip Orta Asya tarihini incelerken gidip Orta Asya’ya çocukları götürmemize imkan yok tabi ki İpek Yolu’nu incelerken bunları yapabiliyoruz.” şeklinde ortaya koymuştur.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine ve Öğrenimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 11’de görülmektedir.

Çizelge 11’e göre, öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğrenimine ve öğretimine yapacağı katkılar hakkındaki görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerin yanıtlarının 2’sinde “Kalıcılığı Arttırıyor” diğer 2’sinde ise “Birebir Örnekler Sunuyor” görüşü dile getirilmiştir. Öğretmenlerin yanıtlarında birer kez ifade edilen görüşler “Görsel Öğelerin Sergilenmesini Sağlıyor”, “Öğrencilerin Sosyalleşmesini Sağlıyor”, “Uygulama Alanları Oluşturuyor”, “Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye Olanak Oluşturuyor”, biçimindedir.

Çizelge 11. Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları (N=10)

<i>Yapacağı Katkılar</i>	<i>f</i>
<i>a. Kalıcılığı Arttırıyor</i>	2
<i>b. Birebir örnekler sunuyor</i>	2
<i>c. Görsel öğelerin sergilenmesini sağlıyor</i>	1
<i>d. Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor</i>	1
<i>e. Uygulama alanları oluşturuyor</i>	1
<i>f. Yaparak yaşayarak öğrenmeye ortam oluşturuyor</i>	1
Görüş Toplamı	8

Öğretmenlerin 2'si soruya "Kalıcılığı Arttırıyor" biçiminde yanıt vermiştir. Neden böyle düşündüğünü Nazlı öğretmen "Çocukların daha hızlı öğreneceklerini kalıcı öğrenme yapacaklarını hatta görsel hafızalarında bazı durumların daha çok kalacağını düşünüyorum. Çünkü bizim anlattığımız şeyler bazen sözel kısmında kalıyor ve unutulabiliyor. Çünkü Sosyal Bilgiler dersinin içeriğiyle ilgili biraz o yüzden hani gerçekten yerinde öğretim merkezinde öğretim ya da işte doğal ortamda öğretim ya da ders dışı araç gereçleri kullanarak öğretim yapmanın artıları olacağını düşünüyorum." biçiminde ifade etmiştir. Yeliz öğretmen ise bu görüşünü "Yani çoğu şeyin faydası var. Mesela şimdi bu yıl çok rahat örnek verebilirim beşinci sınıfların düzeyleri biliyorsunuz genel kültürleri çevreye bakışları biraz daha çocukça, daha küçükler. Çoğu şeyi algılayamayabiliyorlar. Ben okulun bahçesini onlarla çok rahat kullanabiliyorum. Mesela tarım ürünlerini anlatırken işte onlara karasal iklimde işte şunlar şunlar yetişir deyip geçebilirim. Ama biz şunu yaptık, çocuklarla beşinci sınıfları aldık dışarı çıkardık. Bizim okulun bahçesini zaten biliyorsunuz tarlalar var hemen dibimizde. Okulun bahçesinin kapısına kadar gittik. Bakın dedim tarlalarda neler var şuan, ondan sonrada orada henüz ekinler ekilmemişti tarlalar bomboştı. Dağlara bakın dedim dağlara baktılar, karlar var dağlarda. Peki dedim okula ilk geldiğiniz zaman nasıldı biliyor musunuz ne vardı bu tarlalarda. Aa sarı sarı başaklar vardı! Ondan sonra şu tarlada ne vardı. Hocam sarı başak yoktu başka bir şey vardı. Onlar daha kısaydı, bir bitki vardı. Onların ne olduğunu biliyor musunuz? Bir tanesi dedi ki hocam benim amcam pancar dikmişti onlar şeker pancarı dedi. Biz direk tarlalarda çocuklara bunları gösterdik. Ne gördük ne yaptık bunlarla ilgili konuşunca tabiki onlara çok rahat anlattım. Ondan sonra karasal iklimle ilgili herhangi bir soru gelmedi. Yani çocuklar ilk olarak kendi yaşadıklarını düşünmeye başladılar. O yüzden benim açımdan ortamlar çok önemli." biçiminde ortaya koymuştur.

Öğretmenlerden soruya "Birebir Örnekler Sunuyor" yanıtını veren Funda öğretmen görüşünü "Bizim dersimiz zaten çok hayatın içinde bir ders. Haklarımızı nasıl savunabiliriz, hangi alanlardan yararlanabiliriz, hangi araçları kullanabiliriz, bunlar çok önemli. Bize gerçekten yardımcı oluyor. Birebir örneklerde bu ders kapsamında yararlanıyorlar." biçiminde ifade etmiştir.

Zeynep öğretmen soruya yönelik “Görsel Öğelerin Sergilenmesini Sağlıyor” demiş ve bu görüşünü “*Ya bir kere görsellik çok önemli sosyal bilgilerde. Yani bu yaş grubu için gördüğü şeyi unutmama gibi bir durumu var. Hakikaten yani söyledikleriniz hep havada kalıyor. Ama gösterdiğiniz ya da ona yaşattığınız şeyler hep aklında kalır. O yüzden afiş çalışmalarını koridorda ya da aşağı kattaki sergi alanında sergilemeyi seviyorum ben. Tabi bu yeterli mi tabiki değil ama okulun ne kadar şey alanı varsa orada bir şeyler yapmaya çalışıyoruz*” şeklinde ortaya koymuştur.

Yine aynı soruya “Uygulama Alanları Oluşturuyor” yanıtını veren Çiçek öğretmen bu görüşünü “*Uygulamalı olarak işte bir iletişimdir, bir yemekhanede bir yemek tarzı göstermesi. Bunlara çocuklar uyduğu zaman sadece kendi öğrencilerimiz için değil diğerleri içinde. Evet yedinci sınıftaki öğreniyor ama belki ikinci sınıftaki bunu anlamıyor. Hani onu anlatmak amacıyla olabilir, belki okulda bir ortam hazırlanabilir, bir sınıf hazırlanabilir mesela haritaların bulunduğu. Her derse giderken harita götürüyoruz ya da işte bir dünya bir sürü şey, sosyal bilgilerin ayrı bir odası laboratuvar gibi olabilirse, çocuklar için daha faydalı olabilir. Mesela çocuk bir şey soruyor derste, işte şu neredeydi diye ama sınıfta sadece Türkiye haritası var gösteremiyorum. Ama böyle bir ortam olsaydı hemen gösterirdim.*” şeklinde ortaya koymuştur.

“Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye Ortam Oluşturuyor” yanıtını veren Canan öğretmen “*Şimdi sınıf içinde yapılan öğretimler daha çok öğrencinin dersin düz anlatımına yönelik oluyor. Ama sınıf dışına çıkınca yaparak yaşayarak öğrenme olduğu için daha çok akılda kalacağını düşünüyorum. Yaparak yaşayarak öğrenme mesela bugün yaptığımız örnekle ilgili öğrenciye asker görevi verdik, mesela oradan kendine pay biçip kendine çıkarımlarda bulunabiliyor.*” biçiminde açıklamıştır.

Öğretmenlerden gelen yanıtlardan bir diğeri ise “Öğrencilerin Sosyalleşmesini Sağlıyor” şeklindedir. Buna ilişkin Nalan öğretmen görüşünü “*Yapacağı katkılar sosyal bilgilere hani öğrencilerin daha çok kişisel özelliklerine katkı yapabilir diye düşünüyorum. Yani bir yerde sıraya girmek gerekirse onu öğrenir, sessiz olması gerekiyorsa onu öğrenir. Konunun öğretimi açısından etkili olabilir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar

Görüşmeler sırasında özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 12’de görülmektedir.

Çizelge 12’ye göre, öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanımının önündeki engellere ve sorunlara ilişkin belirttiği görüşler çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerin görüşlerinden 2’si “Öğrenci Sayısının Fazla Olması”, 2’si “Herhangi bir Sınırlılıkla Karşılaşmıyoruz”, 1’ “Zaman Yetersizliği”, 1’i “Program Yoğunluğu”, 1’i “Planlamaya Bağlı Aksaklıklar”, 1’i “Konularla İlişkilendirememe”, 1’i “Diğer Öğretmen ve Öğrencilere Rahatsızlık Verme” biçimindedir.

Çizelge 12. Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar (N=10)

Sorunlar	f
a. Öğrenci sayısının fazla olması	2
b. Herhangi bir sınırlılıkla karşılaşmıyoruz	2
c. Zaman yetersizliği	1
d. Program yoğunluğu	1
e. Planlamaya bağlı aksaklıklar	1
f. Konularla ilişkilendirememe	1
g. Diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık verme	1
Görüş Toplamı	9

Öğretmenlerle yapılan görüşmelerde alınan yanıtlardan 2’si “Öğrenci Sayısının Fazla Olması” biçimindedir. Böyle düşünen öğretmenlerden biri olan Selda öğretmen görüşünü “Etkenler nelerdir, mesela dışarı çıkmak istiyoruz hani bir Coğrafyayla ilgili konularda işte dışarı çıkıp görmeye kalksak sınırlarla karşılaşmıyoruz. İşte öğrenci sayısı işte dışarı çıkıyoruz dışarda ne yapacaklar? Çocukların davranışlarını dışarda kontrol etmek daha zor ya da idare izin verecek mi, işte bu gibi nedenlerden dolayı.” biçiminde aktarmıştır.

“Zaman Yetersizliği” yanıtını vermiş olan Derya öğretmen görüşlerini “Şöyle bir sıkıntımız var; ders saatimizin az olması. Ders saati az olduğundan dolayı benim

onlara hani benim onları bahçeye çıkarmam bile uzun sürüyor. Etüt olursa ancak etütlerde bu tarz etkinlikler yaptırılır. Müfredatla ilgili bir sıkıntı oluyor ders saati yetersiz.” şeklinde ortaya koymuştur.

Sorunu “Program Yoğunluğu” olarak ortaya koyan Zeynep öğretmen görüşünü “Özellikle altıncı sınıfların müfredatı anlamsız derecede ağır bir müfredat. Yani çocuklara çok fazla şey yüklüyoruz ve çok fazla şey bekliyoruz.” biçiminde ifade etmiştir.

Nazlı öğretmen verdiği yanıtta ‘Planlamaya Bağlı Aksaklıklar’ demiştir. Nazlı öğretmen görüşlerini “Örneğin kütüphane için ne olabilir. Kütüphane Türkçe dersinde de kullanılıyor onların gününün belirlenmesi gerekiyor. Yani diyelim ki bir ders esnasında planlama yapıldı, ya da o anda belki oraya ihtiyaç duyuldu, bir benzetim yapılması gerekiyor ya da işte bir ne bileyim meclis havasının yaratılması gerektiği durumlarda. Oralarda ne olabilir. Tabii ki bunların önceden planlanması gerekir. Gidelim deyince gitmek ne oluyor biraz plansız programsız olduğu için orda başka bir sınıf da o kütüphane alanını kullanıyor olabilir.” biçiminde ortaya koymuştur.

Görüş bildiren Nalan öğretmen “Konularla İlişkilendirememe” demiş ve görüşünü Nalan öğretmen “Konuyla bağdaştıramamak olabilir, bulunduğumuz çevrenin fiziki özellikleri olabilir. Yani mesela şuan burası nedir karasal iklim. En fazla işte burada ne gösterebiliyoruz çam ağacı gösteriyoruz. Mesela öğrenciye bulunduğumuz yerin iklim özellikleri de önemli mesela sınırlayıcı yani oranın imkanına göre sınırlayıcı da olabilir.” şeklinde belirtmiştir.

Görüşleri alınan öğretmenlerden Canan öğretmen ise sınıf dışına çıkınca koridorlarda oluşacak ses ve gürültünün diğer sınıftaki öğrencileri rahatsız edeceğini belirtmiş ve buna ek olarak da öğrencileri bahçe ve koridor gibi ortamlarda kontrol etmenin zor olacağını vurgulamıştır.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Görüşmeler sırasında özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerine son olarak “Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesi İçin Neler Önerirsiniz?” sorusu yöneltilmiş ve yanıtları alınmıştır.

Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 13’de görülmektedir.

Çizelge 13’e göre, öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel bir biçimde kullanılabilmesi için belirttikleri görüşler çeşitlilik göstermektedir. Bu konuda öğretmenlerin belirttikleri görüşlerin 2’si “Sosyal Bilgiler dersine Uygun Öğrenme Ortamları Düzenlenmeli”, 1’i “Sosyal Bilgiler Dersliği Olmalı”, 1’i “Sosyal Bilgiler Köşeleri Olmalı”, 1’i “Bahçede Etkinlikler Yapılmalı”, 1’i “Sergi Alanları Oluşturulmalı”, 1’i “Sınıf Mevcutları Azaltılmalı”, 1’ “Öğretmenler Yaratıcılıklarını Geliştirmeli”, “Koridor Panoları Etkin Kullanılmalı” biçimindedir.

Çizelge 13. Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler (N=10)

Öneriler	f
a. Sosyal Bilgiler dersine uygun öğrenme ortamları düzenlenmeli	2
b. Sosyal bilgiler dersliği olmalı	1
c. Sosyal bilgiler köşeleri olmalı	1
d. Bahçede etkinlikler yapılmalı	1
e. Sergi alanları oluşturulmalı	1
f. Sınıf mevcutları azaltılmalı	1
g. Öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli	1
h. Koridor panoları etkin kullanılmalı	1
Görüş Toplamı	12

Öğretmenlerden 2’si bu soruya yönelik “Sosyal Bilgiler Dersine Uygun Öğrenme Ortamları Düzenlenmeli” yanıtını vermiş ve bu düşüncesini Yeliz öğretmen “*Bazı etkinlikler için hani böyle ufak bir sahne deneme sahnesi olması gerekiyor çalışma yapmak için. Ondan sonra biraz daha geniş bir alan olması gerekiyor çalışma yapabilmek için. Yani öğrencileri dışarda ders işlemeye uygun bir ortam olması gerekiyor. Mesela ben drama yaptırırken çocuklar çimenlerde oturuyor. Ama hani oturmaya biraz daha müsait hale getirilebilir, çalışmaya biraz daha müsait hale getirilebilir. Çünkü gözlem yapmak da bizim dersimiz içerisinde var. Hani hava durumunu, bitki örtüsünü onları gözlem, giyilen kıyafetler bizim için önemli. Bu anlamda dışarıdaki ortam biraz daha önem kazanıyor. Çocukların ders işlemesine elverişli bir ortam olması gerekiyor.*” biçiminde ortaya koymuştur.

“Sosyal Bilgiler Dersine Uygun Öğrenme Ortamları Düzenlenmeli” yanıtını veren Necla öğretmen görüşünü “*Yani dediğim gibi fiziki ortamlar yeterli bulunuyor mu. Mesela ben isterim okulumuzda veya bütün Sosyal Bilgiler dersinde bir meclis olsun. Çocuklar orda seçimi demokrasiyi daha iyi öğrensin, kendi başkanlarını seçsinler, vekillerini seçsinler tam bir demokrasiyi. Ben bunu sınıfta yapıyorum ama bir meclis gibi olmuyor.*” biçiminde ortaya koymuştur.

“Sosyal Bilgiler Dersliği Olmalı” yanıtını veren Nazlı öğretmen görüşünü “*Örneğin çocukların kendilerine performans ya da proje ödevi verilen materyaller, üç boyutlu resim olsun maket olsun. Bunlar ne yapılabilir bir sosyal bilgiler farklı bir sosyal bilgiler nasıl bir harita odası da değil. Yani daha geniş bir sınıf daha geniş çerçeveli bir oda olabilir. Orda diyelim ki biz iklimleri işleyeceğiz. İklimleri işlerken gidip oradaki yapılmış Akdeniz iklimi maketini bir Karadeniz iklimi maketini. Ya da işte medeniyetler işlerken gidip bir Babil kulesini Babil’in Asma Bahçelerini ne yapabiliriz görebiliriz. Yani en azından çocuk ne yapar dokunarak, hissederek bunları öğrenebilir. Ama bunların sergilenebileceği derslikten hariç farklı bir ortamın olmasını isterim ben. Haritalar olduğunda yani şimdi yani biz haritaları internette kullanarak haritaları yansıtıyoruz sınıfta. Ama çocuklar istediğinde gidip yani bütün haritaların asılı olduğu bütün inceleyebilme fırsatının olmasını isterim. Bir çağ-lar olsa çağ-larla ilgili o kadar ayrıntı olsun ki çocuk o devirlerle ilgili merak ettiği şeyleri. Sosyal bilgiler kütüphanesi olabilir belki bu. Açsın oralara baksın, yani o dönemde ne olmuş bir Hititler neler yapmış işte bu savaş nasıl olmuş Mısır’da o zaman dönem nasılmış. Yani çocuk bunları hani merak edebilir. Çünkü bu çocukta merak uyandırılabilir...Daha doğrusu sosyal bilgiler malzemelerinin sergilendiği ve sürekli durduğu bir oda olabilir örneğin.*” şeklinde ortaya koymuştur.

Zeynep öğretmen soruya yönelik “Sosyal Bilgiler Köşeleri Olmalı” yanıtını vermiştir ve görüşünü “*Nasıl sosyal bilgiler panosu varsa, sosyal bilgiler köşeleri olmalı. Okulda bir köşe yapılabilir, o köşede değişik oyuncaklar olabilir. Bizim üniversite de tasarladığımız materyaller bile olabilir. Şey olması gerekmiyor sadece profesyonel şeyler olması bile gerekmiyor.*” biçiminde ifade etmiştir.

Soruya verilen bir diğer yanıtta “Sergi Alanları Oluşturulmalı” ve “Bahçede Etkinlikler Yapılmalı” görüşü vurgulanmıştır. Yeliz öğretmen konuyla ilgili görüşünü “*Ya biz mesela hani sınıftan ziyade, bizim mutlaka sosyal bilimlerle ilgili sergi*

yapabileceğimiz bir yer de lazım. Biz genelde koridoru kullanıyoruz sergi yapmak için. Ama koridorlar çok kalabalık oluyor...Hani okulumuzun şu an böyle bir imkanı yok. Yaptığımız ödevleri yaptığımız çalışmalarını hani bazı ödevler üç boyutlu kendi maketlerini yapıyorlar, onları çok fazla sergileyemiyoruz ne yazık ki. Hani böyle bir şey olabilir, sergilemek için özel bir yer, camekanlı bir yer olabilir. Çünkü kurcalıyor çocuklar çok fazla ve hemen bozulabiliyor bazı ürünler...Hani koridorlarda ek panolar koydurabiliyoruz daha büyük bir çalışma yaptığımızda, kendi panomuza sığmıyorsa eğer o avantajımız var bizim kullanabileceğimiz. Onun dışında okuldaki etkinlikler yapılabilir, farklı etkinlikler. Okul bahçesini farklı anlamda kullanabilmek için. Sosyal bilgilerde farklı oyunları geliştirmeye ilgili ve bazı festivaller okulumuzda etkinlikler oluyor. Hani bu gösteriler sosyal bilgiler üzerine yapılabilir. Biz bunu nevrüz üzerine düşünmüştük, sonuçta Türk kültüründen gelen bir bayram. Ama günümüzde çok fazla bilinmiyor. Biz bununla ilgili bir çalışma yapmak istedik. Ama çok sıkışık bir döneme geliyor Nevruz, işte İstiklal Marşının kabulü olsun 18 Mart Çanakkale şehitleri anma günü. Hani bu tür etkinlikler üst üste geldiği zaman bu etkinlik çok geride kalıyor.” biçiminde ortaya koymuştur.

Çiçek öğretmen “Sınıf Mevcutları Azaltılmalı” önerisinde bulunmuş ve bu önerisini “Yani bence mesela öğrenciler gruplara bölünebilir. Mesela bizim yirmi altı kişilik sınıflarımız var ki devlet okullarında kırk kişiyi aşan sınıflar var. Kırk kişiyle bir öğretmen nasıl dışarı çıkacak ve ya çocuklara bir şey anlatabilsin sınıfta bile sesini duyurmakta zorlanırken dışarda sesini duyurmak imansız gibi bir şey. Mesela gruplara bölünebilir ya da öğrenci sayısı azaltılabilir.” şeklinde ortaya koymuştur.

Soruya verilen diğer bir yanıtta “Öğretmenler Yaratıcılıklarını Geliştirmeli” denmiştir. Bu ifadesini Nalan öğretmen “Günlük hayatla ilişkilendirilerek öğretmenlerin yaratıcılıklarını devreye sokmaları gerekiyor. Öğretmenin dışa dönük olması lazım. Farklı pencerelerden bakması lazım olaylara. Egolarını yenmesi lazım. O çok önemli oluyor” şeklinde açıklamıştır.

Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri

Devlet Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri

Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerine görüşmeler sırasında ilk olarak “Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları Hangileridir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 14’te görülmektedir.

Çizelge 14’e göre, öğretmenlerin görüşlerinden 5’inde “Okul Bahçesi”, 3’ünde “Sosyal Bilgiler Dersliği”, 3’ünde “Kütüphane”, 2’sinde “Spor Salonu”, 2’sinde “Laboratuvar”, 1’inde “Çok Amaçlı Salon”, 1’inde “Oyun Bahçesi”, bir diğerinde ise “Tiyatro” ifade edilmiştir.

Çizelge 14. Devlet Okulu Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları (N=10)

Ortamlar	f
a. Okul Bahçesi	5
b. Sosyal bilgiler dersliği	3
c. Kütüphane	3
d. Spor salonu	2
e. Laboratuvar	2
f. Çok amaçlı salon	1
g. Oyun bahçesi	1
h. Tiyatro	1
Görüş Toplamı	18

Devlet okullarında görev yapan 10 Sınıf öğretmenin ilk soruya verdiği yanıtlar incelendiğinde genelde birden fazla ortamı dile getirdikleri anlaşılmaktadır. Örneğin Sibel öğretmen bu soruya “Okul bahçesi, sosyal bilgilerle ilgili bir oda varsa ya da haritalar falan ya da sosyal bilgiler dersliği” şeklinde yanıt vermiştir. Diğer bir sınıf öğretmeni olan Ozan görüşünü “Okul bahçesi, oyun bahçesi, spor alanları, bunlar kütüphaneler, tiyatro merkezleri, ondan sonra çocuk oyun alanları” biçiminde ortaya

koymuştur. Soruya yönelik Merve öğretmen “*Sosyal bilgiler sınıfı geliyor, yeri geldiğinde bahçe geliyor.*” ifadesini kullanmıştır. Kemal öğretmen ise görüşünü “*Sınıf dışında, okulun diğer bölümleri, kütüphanesi, laboratuvar, çok amaçlı salon, okul bahçesi, oyun alanları.*” biçiminde ifade etmiştir.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı

Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerine ikinci olarak “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Nasıl Yararlanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş ve yanıtları alınmıştır. Öğretmenlerin bu soruya verdiği yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 15’de görülmektedir.

Çizelge 15’e göre, öğretmenlerin soruya verdikleri yanıtlar çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerin yanıtlarından 2’si “Sınıf Dışı Ortamlardan Yararlanmıyorum”, 1’i “Bahçeyi Kullanıyorum”, 1’i “Kantinden Yararlanıyorum”, 1’i “Atatürk Köşesini Kullanıyorum”, 1’i “Çok Amaçlı Salonu Kullanıyorum”, 1’i “Koridorlardan Yararlanıyorum”, 1’i “Kütüphaneden Yararlanıyorum”, 1’i “Laboratuvarı Kullanıyorum”, biçimindedir.

Çizelge 15. Devlet Okulu Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma (N=10)

<i>Yararlanma Biçimleri</i>	<i>f</i>
<i>a. Sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmıyorum</i>	<i>2</i>
<i>a.1 Sınıfımız teknolojik olarak yeterli</i>	<i>1</i>
<i>a.1 Okulumuzda yeterli sınıf dışı okul ortamı yok</i>	<i>1</i>
<i>b. Bahçeyi kullanıyorum</i>	<i>1</i>
<i>b.1 Yönleri gösteriyorum</i>	<i>1</i>
<i>c. Kantinden yararlanıyorum</i>	<i>1</i>
<i>c.1 Üretim-tüketim konularında yararlanıyorum</i>	<i>1</i>
<i>d. Atatürk köşesini kullanıyorum</i>	<i>1</i>
<i>d.1 Belirli gün ve haftalarda kullanıyorum</i>	<i>1</i>
<i>e. Çok amaçlı salonu kullanıyorum</i>	<i>1</i>
<i>e.1 Sunu ve konferanslarda kullanıyorum</i>	<i>1</i>
<i>f. Koridordan yararlanıyorum</i>	<i>1</i>
<i>f.1 Panolara öğrenci çalışmalarını asıyoruz</i>	<i>1</i>
<i>g. Kütüphaneden yararlanıyorum</i>	<i>1</i>
Görüş Toplamı	14

Öğretmenlerden 2'si bu soruya "Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmıyorum" yanıtını vermiş ve bu düşüncesini Cemil öğretmen "*Sosyal Bilgiler dersinde pek kullanmadım şimdiye kadar. Neden, sınıfımızda harita var, harita olduğu için sınıftaki haritalar da buna yetiyor. Ayrıca sınıfımızda projeksiyon aleti var, internetten istediğimiz zaman yararlanıyoruz.*" biçiminde ortaya koymuştur. "Sınıf dışı Okul Ortamlarından Yararlanmıyorum" yanıtını veren Kemal öğretmen görüşünü "*Bu okula bu sene geldik. Pek şey de yok zenginleştirilmiş ortam yok. Yeni bina için tasarlanıyor. Önümüzdeki yıl daha zengin bir ortam hazırlanacak ama bu okul şu an için pek müsait değil.*" şeklinde ifade etmiştir.

Görüşmeler sırasında öğretmenlerden 1'i "Bahçeyi Kullanıyorum" yanıtını vermiş ve bunu Özge öğretmen "*O kadar çok ki, genelde dışarı çok çıkıyoruz. Sosyal Bilgiler dersinde güneş saatini göstermek için yönleri göstermek için. Yani tabii ki hava koşullarına göre güneşli günlerde.*" biçiminde açıklamıştır.

Soruya "Kantinden Yararlanıyorum" yanıtını vermiş olan Merve öğretmen görüşünü "*Yani üretim tüketim konusunda kantinden yararlanıyoruz. Ürünlerin üretim tarihi tüketim tarihi konusunda kantinden yararlanıyoruz. Ürünleri getiriyoruz, onları inceliyoruz. Hangi tip firmalardan bu tip ürünler alınsa daha sağlıklı olur.*" şeklinde ortaya koymuştur.

Salih öğretmen ise bu konuda "Atatürk Köşesini Kullanıyorum" demiş ve yaptığı çalışmasını "*Derslerimizle ilişkili olarak Atatürk köşemizin Atatürk'ün Milli Mücadele yıllarında yaptıkları milli bayramlar konuları geçerken eş zamanlı olarak Atatürk panosuna iliştiyoruz. Öğrenciler buldukları yazıları Atatürk panosuna iliştiyor yani güncel olarak işlemeye çalışıyoruz Atatürk panolarını.*" biçiminde açıklamıştır.

Emine öğretmen ise, "Çok Amaçlı Salonu Kullanıyorum" yanıtını vermiş ve bu ifadeyi "*Çok amaçlı salonda çeşitli sunular izleme ve ya işte konferanslar varsa dışardan gelen yapılan konferansları dinleme izleme gibi olabiliyor.*" şeklinde açıklamıştır.

Sevgi öğretmen soruya "Koridordan Yararlanıyorum" yanıtını vermiş ve görüşünü "*Koridorlarda, okulumuzda zaten her sınıfa ait köşeler var. Birde okula ait köşeler var, buradaki sosyal bilgiler ve diğer tüm derslerde. Onun dışındaki kulüp*

çalışmalarından ya da ne bileyim değerler eğitiminden bunlarla ilgili tüm çalışmalarını görsel olsun yazılı olsun her yönüyle oralarda yayınlıyoruz. Diğer öğrencilerimizle paylaşmış oluyoruz ya da okulu ziyaret edenler öğrencilerin yapmış olduğu çalışmalarını izleme imkanı buluyor. Çok güzel sergilemiş oluyorsunuz.” biçiminde ifade etmiştir.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Kullanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerine üçüncü olarak “Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine ve Öğrenimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdiği yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 16’da görülmektedir.

Çizelge 16’ya göre, devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşlerinden 3’ü “Bilgiyi Somutlaştırıyor”, 3’ü “Kalıcı Öğrenmeler Sağlıyor”, 2’si “Öğrencilerin Sosyalleşmesini Sağlıyor”, 1’i “Görselleştirme Olanakları Sunuyor”, 1’i ise “Yaparak Yaşayarak Öğrenmelere Olanak Tanıyor” biçimindedir.

Çizelge 16. Devlet Okulu Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Kullanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

<i>Yapacağı katkıları</i>	<i>f</i>
<i>a. Bilgiyi somutlaştırıyor</i>	<i>3</i>
<i>b. Kalıcı öğrenmeler sağlıyor</i>	<i>3</i>
<i>c. Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor</i>	<i>2</i>
<i>d. Görselleştirme olanağı sunuyor</i>	<i>1</i>
<i>e. Yaparak yaşayarak öğrenmelere olanak tanıyor</i>	<i>1</i>
Görüş Toplamı	10

Dündar öğretmen soruya “Bilgiyi Somutlaştırıyor” yanıtını vermiş ve görüşünü “Çok büyük. Çünkü yaşayarak gördüğü için çocuk kafasında görebilir, sorgulayabilir. Ama biz teorik olarak anlattığımız zaman çok soyut kalıyor. Ama orada somutlaştırıyorlar, gözüyle görüyor, tanık oluyor bazen işin içerisine giriyor.” biçiminde ortaya koymuştur. Soruya yönelik “Bilgiyi Somutlaştırıyor” yanıtını veren Kemal öğretmen ise görüşünü “Sınıf dışında kalan alanlar kullanılmalı. Yani biz hep onu söylüyoruz soyuttan somuta aktarılmalı, çocuk görmeli, yaşamalı. Ancak bunu yapma şansınız çoğu zaman olmuyor. En çokta çocukların zorlandığı zaten matematik değil örneğin sosyal bilgiler. Neden

çünkü çocukların kafasında kavramlar soyut kalıyor. Farklı etkinlikler yapılmalı mutlaka, farklı etkinlikler yapılmasını inanıyorum ama bunlar imkanlar zaman zaman sıkıntıya sokuyor bizi.” şeklinde ifade etmiştir.

Sevgi öğretmen soruya yönelik “Kalıcı Öğrenmeler Sağlıyor” yanıtını vermiş ve görüşünü “*Daha kalıcı oluyor, görerek anlayarak incelediği için. Çocuk yani hayal üretmiyor. Orda gerçekleri görerek yaşayarak öğrendiği için daha kalıcı oluyor.*” biçiminde ortaya koymuştur. Bir diğer öğretmen Cemil ise görüşünü “*Öğretimde bir temel kaide var okursam anlarım görürsem, yaparsam daha iyi anlarım şeklinde. Yaptırdığınız zaman çocuğa bu çok etkili oluyor.*” biçiminde ifade etmiştir.

Salih öğretmen “Görselleştirme Olanığı Sunuyor” demiş ve bu görüşünü “*Çok büyük katkıları var. Bir kitabın anlatamadığını bir resim anlatabilir, bir fotoğraf, bir poster çocuklara çok şey anlatabilir, daha kalıcı olabilir daha değişik ufuklar daha fazla ruh dünyalarında dediğim gibi daha fazla faydalı olacağını düşünüyorum*” şeklinde ortaya koymuştur.

Özge öğretmen “Öğrencilerin Sosyalleşmesini Sağlıyor” demiş ve bu görüşünü Özge öğretmen “*Seçimlere katıldı. Konseyde seçildi. Oradaki konuşmalarını hazırladı. İnsanlarla iletişim kurabilmek sevgi saygı değerleri uygulayabilmek açısından çok yararlı oluyor. Yaparak yaşayarak öğrenmelerinin getirdiği kendine güven bunlar etkili oluyor çok.*” şeklinde ifade etmiştir.

Emine öğretmen soruya “Yaparak Yaşayarak Öğrenmelere Olanak Tanıyor” yanıtını vermiş ve görüşünü “*Sınıf dışı okul ortamlarının katkıları kesinlikle çocuklarda yüzde doksan başarı sağlar bence. Çünkü çocuklar geniş alanlarda bahçede ya da bunun gibi alanlarda enerjilerini harcayarak öğrenmek daha çok hoşuna gider. Bir yerde kısıtlı oturarak yani ne bileyim otur sus konuşma dersi dinle on dakika dinle şunu yap bunu yap demek onlara belli bir yere kadar öğretiyor. Ama onları özgür bırakırsanız bence daha güzel öğrenirler, büyük salon spor salonu olsa mesela.*” şeklinde ortaya koymuştur.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar

Devlet Okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerine dördüncü olarak “Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?”

sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya yönelik verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 17’de görülmektedir.

Çizelge 17’ye göre, öğretmenlerin verdikleri yanıtlardan 4’ü “Okulların Fiziki Ortamları Yetersiz”, 3’ü “Zamanın Yetersiz Olması”, 3’ü “Programın Yoğun Olması”, 3’ü “Öğrenci Sayısının Fazla Olması”, 1’i “Planlama Yapamamak” biçimindedir.

Çizelge 17. Devlet Okulu Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar

Sorunlar	f
a. Okulların fiziki ortamları yetersiz	4
b. Zamanın yetersiz olması	3
c. Programın yoğun olması	3
d. Öğrenci sayısının fazla olması	3
e. Planlama yapamamak	1
Görüş Toplamı	14

Öğretmenlerle yapılan görüşmeler sırasında soruya yönelik verilen yanıtlardan 4’ü “Okulların Fiziki Yetersizliği” biçimindedir. Soruyu yanıtlayan Sibel öğretmen konuya ilişkin görüşünü “*Yok aslında. Bahçemiz de mesela doğru düzgün ağaç yok. Okul bahçesi çok uygun değil. Sosyal bilgilerde karınca yuvasını gösterebiliriz çocuklara mesela ama yok yeşillik yok.*” biçiminde ifade etmiştir. Aynı soruya yönelik Cemil öğretmen görüşünü “*Valla bu öğretmenin yapacağı çalışmaya göre değişir. Yani ihtiyaç duymayanlar da olabilir ihtiyaç duyanlar da olabilir. Açıkçası bu fiziki şartlar altında fazla kullanım alanı yok. Sınıfta bir ortam oluşturabiliyorsanız oluşturuyorsunuz. Ama ileriye yönelik böyle bir çalışma yapılacaksa okullar dizayn edilirken bunlar da göz önünde tutularak fiziki şartlar oluşturulursa. Her şeyden önce oyun alanları çok geniş olması lazım. Bu okulda bakıyorsunuz oyun alanı fazla geniş değil. İkincisi dediğim gibi sınıf ortamında gerektiğinde kapalı spor salonundan, çok amaçlı salona gerekirse işte şu anda bilgisayar sınıfları var kütüphanesinden tutun laboratuvarına kadar. Sosyal bilgiler odası da olabilir aslında bunlarda göz önünde bulundurulmalı.*” biçiminde ortaya koymuştur. Soruya yanıt veren diğer bir öğretmen olan Özge ise görüşünü “*Ya salon şimdi normalde sandalyeler var etkinlik yapacağınız zaman ne yapmanız lazım o sandalyeleri toplamanız lazım. Okulumuzda bir spor salonu yok, bir çalışma yapacağınız zaman önce ortamı düzenliyorsunuz sonra orayı tekrar eski haline*

getirip bırakmak zorundasınız, nasıl alıyorsanız öyle bırakmak zorundasınız. E tabii yani maddi olanaklara bağlı yetersizliklerin ortadan kaldırılması öncelik bu işler sırasına göre de olduğuna göre sınıflardaki eksiklikler giderilmeye çalışılıyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Soruya “Programın yoğun olması” ve de “Öğrenci Sayısının Fazla Olması” yanıtlarını veren Kemal öğretmen görüşünü “Birincisi programlar yoğun o kadar yoğun ki yetiştirmeye çalışıyoruz. Sınıf dışı ortama çıktığınız zaman bu kez programda aksamalar meydana geliyor. İşte sınıf dışına çıktığınız zaman bu kendi yapmak istediklerinizi programda aksamalar meydana geliyor birincisi bu. İkincisi fiziki ortamlar müsait değil bizim okulumuz için bahsedecek olursak. Çünkü tüm sınıflar dolu kütüphaneden işte zaman zaman öğrencilerimiz yararlanıyorlar biz onlara öğrettik kendileri de teneffüslerde gidiyorlar. Bir de burası bir mahalle okulu değil Eskişehir’in her tarafından öğrenci geliyor, ikili öğretim yapılıyor ve bunun zorlukları da var.” biçiminde açıklamıştır.

Öğrenci sayısının fazlalığına vurgu yapan Sevgi öğretmen görüşünü “Tabii ki var şimdi diyelim ki dördüncü sınıflar, altı tane dördüncü sınıf var. Yine de yeterli olmuyor her istediğin zaman kullanamıyorsun onu. Belirli zamanlar veriliyor o zamanlarda kullanmak zorundasın. Sınıf kalabalıklaştıkça okul kalabalıklaştıkça kısıtlamalar oluyor. Ama biz bunu kendi sınıfımız içinde her çeşitli imkanı kullanarak yapıyoruz.” biçiminde ifade etmiştir.

Soruya yönelik “Öğrenci Sayısının Fazla Olması” yanıtını veren bir diğer öğretmen Emre ise görüşünü “Birincisi okuldaki eksiklikler: donanım eksikliği, ikincisi sınıf dışı ortamlara gidebilmek için öncelikle kalabalık olmamak lazım. Yani bu sabahçı öğlencilik durumu. İşte doluluk oranları bu çok amaçlı salon var ya genelde hep dolu oluyor. Boş olduğu zamanlar da var tabiki ama orda pek bir şey yapamıyoruz biz. Yani çok fazla etkinlik yapamıyoruz biraz da öğretmenin belki de o alanda yapmak istememesi de olabilir. Yani öğretmenlerden de kaynaklanıyor tabii ki dışardaki alanları tercih etmemesi.” biçiminde ortaya koymuştur.

Öğretmenlerden 1’i soruya yönelik verdiği yanıtta “Planlama Yapamamak” demiş ve bu düşüncesini Salih öğretmen “Neler olabilir, biraz işte planlanamaması, bu konuda bilgili kişinin olmaması. Bu konuda bilinçsiziz yeteneğimiz de yok bir şeyler yapalım dedik ama bu sadece düşüncede kalıyor. Bu konuda bize soru soran da yok

nasıl yapsak nasıl etsek diye. Fikrimizi de söylemediğimiz için sadece beynimizde kalıyor yani.” biçiminde ifade etmiştir.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerine son olarak “Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesi İçin Neler Önerirsiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 18’de görülmektedir.

Çizelge 18’e göre, öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarını sosyal bilgiler öğretiminde daha işlevsel kullanılmasına yönelik görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Yanıtlardan 7’si “Okulun Fiziki Ortamları Eğitim ve Öğretimi Zenginleştirecek Şekilde Düzenlenmeli”, 2’si “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Hafifletilmeli”, 1’i “İşbirliğine Dayalı Çalışmalar Planlanmalı” biçimindedir.

Çizelge 18. Devlet Okulu Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler (N=10)

<i>Öneriler</i>	<i>f</i>
<i>a. Okulun fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli</i>	<i>7</i>
<i>b. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı hafifletilmeli</i>	<i>2</i>
<i>c. İşbirliğine dayalı çalışmalar planlanmalı</i>	<i>1</i>
Görüş Toplamı	10

Öğretmenlerin soruya verdiği yanıtların 7’sinde ortaya çıkan “Okulun Fiziki Ortamları Eğitim ve Öğretimi Zenginleştirecek Şekilde Düzenlenmeli” ifadesine ilişkin belirttikleri görüşler farklılık göstermektedir. Sibel öğretmen soruya yönelik görüşünü “*Yani bahçe daha uygun hale getirilebilir. Sosyal bilgiler sınıfı daha uygun ve düzenli olabilir. Şu anda çok yetersiz yerküre gerekiyor mesela onu bile bulamadığımız zamanlar oluyor. Açıkçası belki düzensizlikten olabilir.*” biçiminde ifade etmiştir. Bir diğer öğretmen Cemil okulların fiziki yetersizliğine vurgu yapmış ve görüşünü “*Her şeyden önce oyun alanları çok geniş olması lazım. Bu okulda bakıyorsunuz oyun alanı fazla geniş değil. İkincisi dediğim gibi sınıf ortamında gerektiğinde kapalı spor*

salonundan çok amaçlı salona gerekirse işte şu anda bilgisayar sınıfları var kütüphanesinden tutun laboratuvarına kadar sosyal bilgiler odası da olabilir. Aslında bunlarda göz önünde bulundurulmalı.” şeklinde ortaya koymuştur. Soruya yanıt veren bir başka öğretmen Sevgi aynı sorunu dile getirerek görüşünü “Şimdi tabiki okulların ona göre uygun yapılması en başta. Hani hemen şunu yaptık bunu uyguladık demek olmuyor. Fiziki imkanlar olmayınca yapabildiğimiz bir şey yok. Bizim merkezde oluşumuzun getirdiği avantajlar var. Okulumuzun imkanları daha iyi olduğu için burda yaptıklarımızın birçoğunu birçok okul yapamıyor olabilir. Hani fiziki ortam olmadığı için ama ben dağın başında da çalıştım okul yok yol yok yine uygulamaya çalıştım. Bugün bile elimde ne imkan varsa onu sonuna kadar kullanmak. Onun için hiç problem olmuyor. Bütün iş öğretmene kalıyor öğretmen yaratıcı gücünü kullanmak zorunda. Zaten o sizde varsa öğrenciye geçiyor önce siz gösteriyorsunuz. Ondan sonra öğrenci neyi görüyorsa ne alıyorsa onu sürdürüyor, geliştiriyor siz sadece yol gösteriyorsunuz. biçiminde ortaya koymuştur. Benzer sıkıntıları dile getiren Emre öğretmen ise görüşünü “Donanımın iyi olması lazım. Öğretmenin istekli olması lazım. Öncelikle yapmak istemesi lazım. Eski düzende gitmemesi lazım. İkincisi okul önemli, okuldaki işte donanım önemli. Üçüncüsü de Sosyal Bilgiler dersiyle ilgili örneğin spor salonunda sunular yapılabilir.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerden soruya yönelik “Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı Hafifletilmeli” yanıtını veren Ozan görüşünü “Şunu öneririm Sosyal Bilgiler dersi daha basite indirilmeli. Tarihi kavramlar var onların çıkarılmasını günlük hayata dönük olmasını öneririm. Bir de program hafifletilmeli, zaman sorununu ortadan kaldırmak gerekiyor.” biçiminde ortaya koymuştur.

Başka bir öğretmen olan Salih “İşbirliğine Dayalı Çalışmalar Planlamalı” demiş ve görüşünü “Okul idarelerinin öğretmenlerle işbirliği içerisinde olmasını neler yapılabilir diye arayış içinde olması lazım. Yani böyle işbirliği içerisinde olursa bizlerde fikrimizi söyleriz, elimizden bir şey geliyorsa yapmaya çalışırız. Okul idaresi elinden gelmiyorsa ya da yetkili kuruluşlardan üniversitelerden yardım alabiliriz bu konuda. Sınıf dışı ortamları daha zengin hale getirebiliriz bu şekilde.” biçiminde ifade etmiştir.

Özel Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri

Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine ilk olarak “Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları Hangileridir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya yönelik verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 19’da görülmektedir.

Çizelge 19’a göre, sınıf öğretmenlerinin yanıtlarında belirttikleri ortamlardan 7’si “Okul Bahçesi”, 7’si “Koridor”, 3’ü “Kütüphane”, 3’ü “Spor Salonu”, 2’si “Sosyal Bilgiler Dersliği”, 2’si “Laboratuvar”, 2’si “Oyun Alanı”, 1’i “Kantin”, 1’i de “Çok Amaçlı Salon” biçimindedir.

Çizelge 19. Özel Okul Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları (N=10)

Ortamlar	f
a. Okul bahçesi	7
b. Koridor	7
c. Kütüphane	3
d. Spor salonu	3
e. Sosyal bilgiler dersliği	2
f. Laboratuvar	2
g. Oyun alanı	2
h. Kantin	1
i. Çok amaçlı salon	1
Görüş Toplamı	28

Özel okullarda görev yapan 10 sınıf öğretmenin ilk soruya verdiği yanıtlar birden fazla ortamı belirtmektedir. Bu soruya örneğin Gül öğretmen *“Şimdi okullarda sınıf dışı ortamlar koridorlar, kantin, oyun bahçeleri. Bizim bu okulumuzda çocukların çok amaçlı kullanabilecekleri yerler.”* şeklinde yanıt vermiştir. Bir diğer sınıf öğretmeni Ziya soruya *“Mesela oyun alanı, koridorlar, kütüphane, mesela laboratuvarlar, sınıf dışındaki alanlar, bunlar yani. Çocukların ders dışındaki faaliyetlerine diyelim ki bir oyun oynama, onun için kazanılmış hak, o haklarını kullanabilmesi için ona bir oyun ortamı sağlayacak koridoru olsun, oyun bahçemiz olsun, ona göre düzenlenmesi gerekiyor. Mesela sadece derslikte değil de yani mesela ders dışında derslik dışında laboratuvar, hayatta bir laboratuvar zaten, okulun bahçesine çıktığı zaman her yer bir eğitim alanı hele hele sosyal bilgiler açısından baktığımızda insan ve çevre etkileşimi.”* biçiminde yanıt vermiştir. Bir başka sınıf öğretmeni olan Nur soruya *“Bu ortamlar, laboratuvarlarımız var. Bunun dışında okulumuzun fiziki yapısı kullanım olarak yüzde yüz uymaya biliyor. Yani bina olarak eksiklerimiz var. Spor salonumuz var ders işleyebileceğimiz, yemekhanemiz var, koridorlarımız var.”* şeklinde yanıt vermiştir.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımı

Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine ikinci olarak “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Nasıl Yararlanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 20’de görülmektedir.

Çizelge 20’ye göre, öğretmenlerin görüşlerinden 5’i “Bahçeyi Kullanıyorum” şeklinde yanıt vermiştir. Öğretmenlerden 3’ünün görüşlerinde “Koridorlardan Yararlanıyorum” yanıtı yer almıştır. Öğretmenlerden 1’i “Çok Amaçlı Salonu Kullanıyorum”, 1’i “Yemekhaneden Yararlanıyorum”, 1’i “Spor Salonundan Yararlanıyorum” yanıtını vermiştir.

Çizelge 20. Özel Okul Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma

Yararlanma Biçimleri	f
a. Bahçeyi kullanıyorum	5
a.1. Yer-yön çalışmaları yaptık	2
a.2. Savaş temsilleri yaptık	1
a.3. Oyun etkinlikleri yaptık	1
a.4. Hava olaylarını inceledik	1
b. Koridorlardan yararlanıyorum	3
b.1. Panolara görsel öğeleri asıyoruz	2
b.2. Çeşitli ürünleri sergiliyoruz	1
c. Çok amaçlı salondan yararlanıyorum	1
c.1. Drama ve etkinliklerde yararlanıyorum	1
d. Yemekhaneden yararlanıyorum	1
d.1. Ürünlerin son kullanma tarihlerini inceliyoruz	1
e. Spor salonundan yararlanıyorum	1
e.1. Eğitici oyun oynadık	1
Görüş Toplamı	11

Öğretmenlerden 5'i soruya "Bahçeyi Kullanıyorum" yanıtını vermiştir. "Yer Yön Çalışmaları" yapıyoruz diyen Yavuz öğretmen görüşünü "Okul içerisinde genellikle bahçede yön bulmalarda, bahçede güneşin gölgesine göre yön bulma çocuklara gösterdik. Güneşten gündüz yön bulmaları nasıl olur önce güneşten başladık, karınca yuvası aradık, cami minarelerine baktık. Minarelerin ağızları nereye bakıyor onları o şekilde çocuklara ağaçların kuzey yönlerine baktık yosunlu olduğuna evlerin duvarlarının kuzey kısımlarının biraz daha yosunlu olduğunu gösterdik." şeklinde ortaya koymuştur. Perihan öğretmen ise "Savaş Temsilleri Yapıyorum" yanıtını vermiş ve çalışmasını "Bu Osmanlı devletini işlerken şimdi onlar kalktı. Biz bahçede savaşları iki takıma ayırıyordum ben. Çocuklar komutan oluyor hangi savaşı yapıyorsak neler yapmış, anlatmaktan çok yaşayarak yapıyorduk, canlandırmalarla öğrencilere görevler de vererek konumuzu işliyorduk." biçiminde açıklamıştır. Görüşlerden 1'i "Oyun Etkinlikleri Yapıyorum" şeklindedir. Bu konuya ilişkin olarak Tolga öğretmen çalışmasını "Örneğin dışarıda görmüş olduğunuz oyun alanlarımız var. Oradaki oyun alanlarımızda teneffüste ben çocuklarla beraber oyunlara katılıyorum. Oradaki oyunlarda kişisel ilişkilerden tutun demokratik yaşam kurallarına kadar pek çok konuyu yerinde görerek gözlemleyerek uygulayabiliyoruz." biçiminde ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin soruya yönelik verdiği yanıtlardan 3'ü "Koridordan Yararlanıyorum" şeklindedir. Soruya yönelik Gül öğretmen çalışmasını "*Koridorlarda dördüncü sınıflarda dedelerimizden babaannelerimizden kalan eski eşyalar elbiseler bakır eşyalar kayda değer eski tarihi olanları topluyoruz. Topladığımızda koridorlarda sergiliyoruz, çocuklara gösteriyoruz. Milli Kültür geleneklerimiz göreneklerimizde.*" şeklinde açıklamıştır. Koridorlardan yararlanan bir diğer öğretmen Nur ise çalışmasını "*Koridordan neden yararlanıyoruz, oradaki afişlerden resimlerden onlardan yararlanıyoruz. Örneğin Geçmişimi Tanıyorum ünitesinde Atatürk ile ilgili resimler onunla ilgili yazılar onlardan yararlanıyoruz*" biçiminde ortaya koymuştur.

"Çok Amaçlı Salonu Kullanıyorum" yanıtını veren Özlem öğretmen görüşünü "*Drama etkinliğinde ders dışında çok amaçlı salona gidip orda şey yapıyorlar. Sosyal etkinlik olarak çok amaçlı salonda 29 Ekimde mesela Cumhuriyet bayramında şey olarak öğrenciler grup olarak bilim adamları sahneye koydular.*" şeklinde ifade etmiştir.

"Yemekhaneden Yararlanıyorum" yanıtını veren Ziya öğretmen görüşünü "*Yemekhanede örneğin işte çocuklar yemeklerini aldıklarında meyve suyunu son kullanma tarihi, üretim tarihine bakıyorlar yemekhanede bunu öğreniyoruz ve ya pekiştiriyoruz.*" şeklinde ortaya koymuştur.

Nur öğretmen soruya "Spor Salonundan Yararlanıyorum" yanıtını vermiş ve görüşünü "*Mesela spor salonunda bir oyun oynamıştık. Dikkati geliştirmek anlamında, kurallara uymak anlamında bir oyun vardı, arkadaşlarına saygı duymayı onunda bir birey olduğunu bizde çocuklarda biraz şey vardır ben merkezli bir hareket vardır. Onu kırma anlamında öyle bir çalışma yapmıştık.*" biçiminde açıklamıştır.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine üçüncü olarak "Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine ve Öğrenimine Yapacağı Katkıların Neler Olduğunu Düşünüyorsunuz?" sorusu yöneltilmiş ve yanıtları alınmıştır. Öğretmenlerin bu soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 21'de görülmektedir.

Çizelge 21'e göre, öğretmenlerin yanıtlarında ortaya çıkan görüşlerin 4'ü "Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye Olanak Tanıyor", 2'si "Öğrencilerin Sosyalleşmesine Olanak Tanıyor", 1'i "Çoklu Bakış Açıklarına Olanak Sunuyor", 1'i ise "Öğrenilen Bilgiyi Somutlaştırıyor ve Kalıcılığı Sağlıyor" biçimindedir.

Çizelge 21. Özel Okul Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

<i>Yapacağı katkılar</i>	<i>f</i>
<i>a. Yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak tanıyor</i>	<i>4</i>
<i>b. Öğrencilerin sosyalleşmesine olanak tanıyor</i>	<i>2</i>
<i>c. Çoklu bakış açılarına olanak sunuyor</i>	<i>1</i>
<i>d. Öğrenilen bilgileri somutlaştırıyor ve kalıcılığı artırıyor</i>	<i>1</i>
Görüş Toplamı	8

Öğretmenlerden 4'ü soruya "Yaparak Yaşayarak Öğrenmeye Olanak Tanıyor" yanıtını vermiştir. Buna ilişkin olarak Gül öğretmen görüşünü "*Tabi yaparak yaşayarak öğrendiği için çocuklar unutmuyorlar genellikle. Biz ilkokul öğretmeniyiz ben kırk yıldır bunu yapıyorum. Mesela anlatıp geçtiğin zaman çocuk unutmuyor bazen. Ama çocuğun mutlaka görmesi lazım mutlaka yaşaması lazım o zaman asla unutmuyor*" biçiminde ifade etmiştir. Benzer yanıt veren Yunus öğretmen ise görüşünü "*Baya büyük hangi çocuğa sorarsan sor yön konusunda hiçbir sıkıntı yaşamaz çünkü yaparak yaşayarak öğrendi. Onu bizzat görerek öğrendi, hem teorik olarak okudu hem de pratikte gördü.*" biçiminde ortaya koymuştur. Yine aynı yanıtı veren Ziya öğretmen ise görüşünü "*tabiki görerek yaparak yaşayarak öğrenmenin en etkili şeklidir. Çocuklar unutmayacak on sene sonra da anlatmış olsak.*" şeklinde ortaya koymuştur.

Öğretmenlerden Tolga soruya yönelik olarak "Öğrencilerin Sosyalleşmesine Olanak Tanıyor" yanıtını vermiş ve görüşünü "*Şimdi sosyal bilgiler hayatın kendisidir, hayattaki iletişim içerisinde olduğumuz alanlardır. Dolayısıyla insanoğlunun iletişim içerisinde olduğu her türlü alanda Sosyal Bilgiler dersine o zenginliği katmak hayata geçirmek mümkündür. Örnek olarak verecek olursak bireyler arası benzerlik ve farklılıkları işlediğimizi, farklı olma özelliklerinin bir zenginlik olduğunu. Aslında orada bir uzlaşma noktası yakalamanın bir hoşgörünün geliştirilmesi dolayısıyla kişiliğin*

gelişimine katkı verme açısından oyun alanları da grup halinde iş yapılan ortamlarda örneğin atölyelerde ya da drama aktivitelerinin olduğu yerlerde ya da satranç odalarında ya da resim atölyelerinde. Bir iş yaparken birbirlerinin düşüncelerine duygularına saygılı davranmanın sosyal bilgilerin bir özelliği bir unsuru olduğunu göz önünde tutarak bunu hayata geçirmenin kapılarını araladığını düşünüyorum.” biçiminde ortaya koymuştur.

“Çoklu Bakış Açıları Sağlıyor” ifadesini kullanan Derya öğretmen görüşünü *“Her alandan faydalanabileceğini, koridorlara oyun şekilleri çizersin çocuklar orada oynayabilir. Aış veriş, kantin var mesela kantinden faydalanabilirsin. Yarışmalar yapabilirsin. Sosyal Bilgiler dersini tek başına ele alamıyorsun Fen’e açılıyor Matematik’e açılıyor yani okulların fiziki ortamlarını her şekilde istersen kullanabilirsin öyle görüyorum yani.”* şeklinde ortaya koymuştur.

Özlem öğretmen soruya yönelik “Öğrenilen Bilgileri Somutlaştırıyor ve Kalıcılığı Arttırıyor” yanıtını vermiş ve bu düşüncesini *“Kesinlikle katkılarının çok fazla olduğunu düşünüyorum çünkü çocuklar yaşadıkları ortamda daha güzel öğreniyorlar. Görsellerden yararlandığımız zaman konuyu daha güzel öğreniyorlar. Dışarda bir bahçede ders işlenmesi örneğin yönleri tanıtırken çocuklara bahçede gösterdiğimiz zaman bunu daha güzel öğreniyorlar. Doğal unsurları anlatırken bahçede daha kalıcı oluyor”* biçiminde ortaya koymuştur.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar

Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine görüşmeler sırasında dördüncü olarak “Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar Nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve yanıtları alınmıştır. Öğretmenlerin bu soruya verdiği yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 22’de görülmektedir.

Çizelge 22’ye göre, öğretmenlerden alınan yanıtlardan 6’sı “Herhangi bir Sınırlılıkla Karşılaşmıyoruz”, 1’i “Zaman Yetersizliği”, 1’i “Program Yoğunluğu”, 1’i “Planlamaya Bağlı Aksaklıklar” biçimindedir.

Çizelge 22. Özel Okul Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleleyen Sorunlar (N=10)

Sorunlar	f
a. Herhangi bir sınırlılıkla karşılaşmıyoruz	6
b. Zaman yetersizliği	1
c. Program yoğunluğu	1
d. Planlamaya bağlı aksaklıklar	1
Görüş Toplamı	9

Öğretmenlerin soruya yönelik verilen 6 yanıtta “Herhangi Bir Sınırlılıkla Karşılaşmıyoruz” ifadesi yer almıştır. Bu yanıtı veren öğretmenlerden biri olan Gül görüşünü “*Yok. Yok çünkü eğitim öğretimi engelleyecek bir şey yok. İstedğin etkinliği yapabilirsin bir sürü yer var. Biz şimdi Yunus Emre belgeseli çekiyoruz oyunumuz hazır, kıyafetlerimiz hazır görevleri bütün sınıfa paylaştırdık. Hatta bizim sınıfta kızlar daha fazla erkekler az olduğu için kızları derviş yaptık*” biçiminde ifade etmiştir. Aynı yanıtı veren Yunus öğretmen görüşünü “*Hiçbir engel yok. Okulumuz çok destek oluyor bu konuda. Eğitime gerçekten çok önem veriyorlar. Herhangi bir sıkıntımız yok.*” şeklinde ortaya koymuştur. Bir diğer öğretmen Derya ise görüşünü “*Burada öğretmeni sınırlandıran herhangi bir şey yok. Yani her şey öğretmenin isteğine kalmış oluyor. İdari bir sıkıntı da yok. Öğretmende bitiyor, konulara hakim olmasıyla ilgili olan bir şey nerede ne yapacağını bilmesiyle ilgili olan bir şey.*” biçiminde ifade etmiştir. Başka bir öğretmen olan Özlem ise görüşünü “*Hiçbir şey yok o konuda çok rahatız aslında. Daha çok yapabiliriz, çok fazla yapamıyoruz ama çok kullanılabilir.*” şeklinde ortaya koymuştur.

Öğretmenlerden soruya “Zaman Yetersizliği” yanıtını vermiş ve bu görüşünü Tolga öğretmen “*Bir zaman olayı var düşünün. Ders sayısı olarak baktığınız zaman haftada üç saat bir öğretim yılında 108 ders saati ediyor ki gerek konun tanımı açısından gerek konu derinliği açısından. Bir de bu yaş grubu öğrencilerine yaklaşık yirmi otuz dersinin sınavla geçtiğini ve öğretmenin değerlendirmeye geçtiği bir süreyi düşünün...Ders yükünün fazla olması dersi sevimsiz hale getiriyor. Daha sevimli hale getirilebilir hayatın içerisinde eğlenerek oynayarak yaşayarak dokunarak görerek yapmakta fayda var. Onu o şekilde kurgulamak gerekiyor.*” biçiminde ortaya koymuştur.

Perihan öğretmen şuan çalıştığı okulda herhangi bir sınırlılıkla karşılaşmadığını belirttiikten sonra daha önce çalıştığı okulla ilgili görüşünü “*Mesela devlet okullarında alanlar çok küçük, zaten çok kalabalık öğrenci var. Ben Melahat Ünügür İlköğretim Okulunda çalışıyordum. İki bin öğrencisi var, daracık bir alan. Her metrekaareye iki üç çocuk yani burda. Zaten beden eğitimi salonu olmadığı için her derse çıktığınızda bir grup hatta üç grup öğrenci Beden Eğitimi dersi yapıyor. Alanlar paylaşılmış durumda şimdi buralarda bahçeden yararlanma gibi bir lüksümüz yok.*” biçiminde ortaya koymuştur.

Özlem Öğretmen soruya yönelik “Program Yoğunluğu” yanıtını vermiş ve görüşünü “*En önemli sorunumuz aslında Özel olsun Devlet olsun her yerde bu sosyal bilgiler konuları çok yoğun, kazanımları çok fazla. Onun için bir derste gerine gerine işleyemiyorsunuz.*” şeklinde ifade etmiştir.

Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerine son olarak “Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesi İçin Neler Önerirsiniz?” sorusu yöneltilmiş ve yanıtları alınmıştır. Öğretmenlerin soruya verdikleri yanıtlar ve frekans dağılımları Çizelge 23’de görülmektedir.

Çizelge 23’e göre, öğretmenlerin sınıf dışı alanların sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel bir biçimde kullanılabilmesi için getirdikleri öneri ve görüşler çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerin görüşlerinden 5’inde “Okulun Fiziki Ortamları Eğitim ve Öğretimi Zenginleştirecek Şekilde Düzenlenmeli”, 2’sinde “Bu Alanları Kullanmaya Yönelik Planlamalar Yapılmalı”, 1’inde “Sosyal Bilgiler Programı ve Kılavuz Kitaplarında Bu Alanlara Yönelik Çalışmalar Olmalı”, 1’inde ise “Öğretmenler Bu Alanları Kullanmaya İstekli Olmalı” görüşleri yer almıştır.

Çizelge 23. Özel Okul Sınıf Öğretmenlerine Göre: Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Öneriler	f
a. Okulun fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli	5
a.1. Sosyal Bilgiler dersliği olmalı	2
a.2. Koridorlara panolar yerleştirilmeli	2
a.3. Uygulama bahçesi olmalı	1
b. Bu alanları kullanmaya yönelik planlamalar yapılmalı	2
c. Sosyal bilgiler programı ve kılavuz kitaplarında bu alanlara yönelik çalışmalar olmalı	1
d. Öğretmenler bu alanları kullanmaya istekli olmalı	1
Görüş Toplamı	9

Öğretmenlerin soruya yönelik verdikleri yanıtlardan 4'ü "Okulun Fiziki Ortamları Eğitim ve Öğretimi Zenginleştirecek Şekilde Düzenlenmeli" şeklindedir. "Sosyal Bilgiler Dersliği Olmalı" yanıtını veren öğretmenlerden Sinan görüşünü "Şimdi Sosyal Bilgiler dersinde bence sosyal bilgiler sınıfı olması lazım. Öğretmen dersin ortasında, ya bir yer küre lazım gidip getireyim sınıfta olacak. Araç gereç olacak Dünya fiziki lazım Türkiye fiziki lazım. İşte ne bileyim kıtaları göstereceğim onlar olması lazım. Devletin bazı okulları buna başladı. Sosyal bilgiler öğretmeni sosyal bilgiler sınıfında oluyor, öğrenci geziyor. Bunun haricinde bazı konular işlenirken her okulun bir salonu olacak. O salonda en azından çocuk aktif, öğretmen aktif olmayan olacak. Bunun haricinde görsellerle salonlar, koridorlar sınıfın her yeri bizim bu okulumuzda olduğu gibi. Mesela şu dışardaki bölüm her hafta değişir. Yukarda aynı şekilde yerimiz var orası her hafta değişir." biçiminde ortaya koymuştur. Bir diğer öğretmen Özlem ise görüşünü "Örneğin bir sosyal bilgiler dersliği olabilir. O sınıfta, o odada çocuklarla birlikte konuyu işlerken onların görsellik açısından elimizin altında bulunması çok daha iyi olur tabii." biçiminde ifade etmiştir.

Soruya "Koridora Panolar Yerleştirilmeli" yanıtını veren Perihan öğretmen görüşünü "Mesela haritalar duvarda kalmamalı dediğim gibi sosyal bilgiler için ben çok önemli olduğunu düşünüyorum. Koridorlarda büyük haritalar yapılabilir. Ondan sonra maketler hazırlanabilir. Bununla ilgili mesela benim vaktim olsa yaptırmak

isterim böyle bir şey çeşitli malzemelerden. Mesela güzel havalarda bahçeyi taş masalar oluşturularak onun üzerine mesela konabilir, haritalar yapılabilir onların üzerinde.” şeklinde ortaya koymuştur. Koridorlarda panoların önemine ilişkin Sinan öğretmen görüşünü “Yani mesela şimdi bu panolar bütün duvarları kaplaması lazım, yani çocuk demeli ben yaptım da öğretmenim atmadı ya da çocuğa diyecek ki yavrurum yaptıysan bunu beğendiğin yere as. Yani onlar daha sık kullanılmalı.” biçiminde ifade etmiştir.

Soruya “Planlamalar yapılmalı” yanıtını veren Nur öğretmen görüşünü “*Neler olabilir, komuya hazırlık süreci içerisinde işte ne ünitelerde neler işleyeceği planlanırsa. Öğrenciler konuları tarıyorlar ya orada beyin fırtınası yoluyla çocukların fikirleri alınabilir. Onlardan bazen çok güzel şeyler geliyor. Yani öğrenmeyi karşılıklı aldığınız zaman öğretmenliğin içerisinde öğrenme her daim vardır. Çünkü öğretmenler de öğrencilerden bir şeyler kapabiliyorlar. Çocukların beyin fırtınası yoluyla harekete geçirilmesi gerekiyor. Onlardan da çok farklı fikirler geliyor, hem düşüncelerini sağlıyor hem de işin içerisine girmiş oluyorlar. Araştırmaya da yönelmiş oluyorlar.*” biçiminde ortaya koymuştur.

Bir diğer yanıt olan sosyal bilgiler programı ve kılavuz kitaplarına yönelik olarak Nur öğretmen görüşünü “*Şimdi kılavuzlarımızda bizi yönlendiren çalışmalar var ya oradaki çalışmalar aslında genelde sınıf içerisine yönelik çalışmalar. Orada yönlendirmeler yapılabilir.*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğretmenlerden Derya “*Öğretmenler Bu Alanları Kullanmaya İstekli Olmalı*” demiş ve görüşünü “*Özel okullar olarak düşünürsem burası her şeye uygun yapılıdır. Devlet okullarında da çalıştık yani çalıştığımız okullarda hemen hemen bundan farkı yok, orada da sen her şeyi yaratıyorsun fiziki ortamda. Yani ihtiyacına göre ne gerekiyorsa o an şey yapabilirsin mesela bir uygulama bahçesi yapabilirsin sosyal bilgilerde, okulda olmasa bile burada öğretmenin isteği çabası giriyor devreye.*” biçiminde ortaya koymuştur.

Öğretmenlerin Görüşleri Arasındaki Benzerlik ve Farklılıklar

Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Öğretmenlerin görüşleri arasındaki benzer yönler çizelgelerde koyu olarak yazılmıştır.

Çizelge 24. Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

<i>Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenleri</i> (N=10)	<i>Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenleri</i> (N=10)
a. Okul Bahçesi 7	a. Spor Kompleksi 5
b. Kütüphane 4	b. Kantin 4
c. Laboratuvar 3	c. Okul Bahçesi 4
d. Kantin 2	d. Yemekhane 3
e. Koridor 2	e. Kütüphane 2
f. Toplantı salonu 2	f. Oyun Alanları 2
g. Çok amaçlı salon 1	g. Koridor 2
h. Konferans salonu 1	h. Ortak Alanlar 2
i. Sosyal bilgiler dersliği 1	i. Çok Amaçlı Salon 1
j. Spor salonu 1	j. Sergi Salonu 1
k. Teknoloji tasarım dersliği 1	k. Etkinlik Odaları 1
	l. Atatürk Köşesi 1
	m. Atölyeler 1
	n. 3D Sınıfı 1
	o. Laboratuvar 1
	p. Bilgisayar Odası 1
Görüş Toplamı 25	Görüş Toplamı 32

Sosyal bilgiler öğretimi için kullanılabilecek sınıf dışı okul ortamlarına ilişkin devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde; okul bahçesi, kantin, laboratuvar, çok amaçlı salon, spor salonu, koridor ortamlarının her iki okul türünde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından

benzer şekilde ifade edildiği görülmektedir. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri toplantı salonu, konferans salonu, sosyal bilgiler dersliği ve teknoloji tasarım dersliğini özel okullarda görev yapan öğretmenlerden farklı olarak ortaya koymuşlardır. Özel okullarda görev yapan öğretmenler ise devlet okullarında görev yapan öğretmenlerden farklı olarak; yemekhane, oyun alanları, sergi salonu, etkinlik odaları, Atatürk köşesi, atölyeler, 3D sınıfı, bilgisayar odası gibi ortamları dile getirmişlerdir.

Çizelge 25. Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma

<i>Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=10)</i>	<i>Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=10)</i>
<i>a. Bahçeyi kullanıyorum</i> 6	<i>a. Bahçeyi kullanıyorum</i> 5
<i>b. Yararlanmıyorum</i> 2	<i>b. Koridorları kullanıyorum</i> 4
<i>c. Çok amaçlı salonu kullanıyorum</i> 2	<i>c. Çok amaçlı salonu kullanıyorum</i> 3
<i>d. Koridoru kullanıyorum</i> 1	<i>d. Spor salonu kullanıyorum</i> 2
<i>e. Laboratuvarı kullanıyorum</i> 1	<i>e. Sergi salonunu kullanıyorum</i> 2
	<i>f. Kütüphaneyi kullanıyorum</i> 2
	<i>g. Bilgisayar odasını kullanıyorum</i> 1
	<i>h. Sosyal bilgiler dersliğini kullanıyorum</i> 1
	<i>ı. Atatürk köşesini düzenliyorum</i> 1
	<i>j. Yararlanmıyorum</i> 1
Görüş Toplamı 12	Görüş Toplamı 22

Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarından yararlanma ve bu ortamlarda yapılan çalışmalara ilişkin her iki tür okul öğretmenlerinin görüşlerine bakıldığında yararlandıkları ortamların bir kısmının benzer olduğu görülmektedir. Bu ortamlar; okul bahçesi, çok amaçlı salon, koridor olarak ortaya çıkmıştır. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri farklı olarak laboratuvarı kullandıklarını ifade etmişlerdir. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden farklı olarak; spor salonu, sergi salonu, kütüphane, bilgisayar dersliği, sosyal bilgiler dersliği, Atatürk köşesi gibi alanlardan da yararlandıklarını ifade etmişlerdir.

Çizelge 26. Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

<i>Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=10)</i>	<i>Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=10)</i>
a. <i>Bilgiyi somutlaştırıyor</i> 2	a. <i>Kalıcılığı Arttırıyor</i> 2
b. <i>Bilginin kalıcılığını arttırıyor</i> 2	b. <i>Birebir örnekler sunuyor</i> 2
c. <i>Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor</i> 2	c. <i>Görsel öğelerin sergilenmesini sağlıyor</i> 1
d. <i>Ders dışı etkinliklere olanak tanıyor</i> 1	d. <i>Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor</i> 1
e. <i>Öğrencinin motivasyonunu arttırıyor</i> 1	e. <i>Uygulama alanları sağlıyor</i> 1
f. <i>Araştırma inceleme yapmaya olanak sunuyor</i> 1	f. <i>Yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor</i> 1
g. <i>Dersi eğlenceli kılıyor</i> 1	
h. <i>Sosyal bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak tanır</i> 1	
Görüş Toplamı 11	Görüş Toplamı 8

Sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğretimine ve öğrenimine yapacağı katkılara ilişkin her iki tür okulda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri; bilgiyi somutlaştırdığı, kalıcılığı arttırdığı, öğrencilerin sosyalleşmesini sağladığı görüşlerinde birleşmişlerdir. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri özel okul öğretmenlerinden farklı olarak bu ortamların; ders dışı etkinliklere olanak sunduğunu, öğrenci motivasyonunu arttırdığı, araştırma incelemeye olanak tanıdığı, dersi eğlenceli kıldığı ve sosyal bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak tanıdığı görüşlerini ifade etmişlerdir. Özel okullardaki öğretmenler ise farklı olarak; görsel öğelerin sergilenmesini sağladığı, uygulama alanları yarattığı ve yaparak yaşayarak öğrenme sağladığı görüşlerini ifade etmişlerdir.

Çizelge 27. Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar

<i>Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=10)</i>	<i>Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=10)</i>
a. <i>Okullarda fiziki ortam yetersizliği</i> 4	a. Öğrenci sayısının fazla olması 2
b. Zamanın yetersizliği 3	b. <i>Herhangi bir sınırlılıkla karşılaşmıyoruz</i> 2
c. Programın yoğunluğu 3	c. Zaman yetersizliği 1
d. Öğrenci sayısının fazla olması 3	d. Program yoğunluğu 1
e. <i>Programda ve kılavuz kitaplarında etkinliklerin yokluğu</i> 1	e. <i>Planlamaya bağlı aksaklıklar</i> 1
f. <i>Kısıtlayıcı bir şey yok</i> 1	f. <i>Konularla ilişkilendirememe</i> 1
g. <i>İdarecilerin olumsuz tutumu</i> 1	g. <i>Diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık verme</i> 1
Görüş Toplamı 16	Görüş Toplamı 9

Her iki tür okulda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri, sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı önündeki engeller ve sorunlara ilişkin olarak zaman yetersizliği, program yoğunluğu, öğrenci sayılarının fazlalığı görüşlerini benzer olarak ifade etmişlerdir. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri, özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden farklı olarak; fiziki ortam yetersizliğini, öğretim programında ve öğretmen kılavuz kitaplarında bu alanlara yönelik etkinliklerin olmamasını ve de idarecilerin olumsuz tutumunu bir sorun olarak ifade etmişlerdir. Özel okullardaki sosyal bilgiler öğretmenleri ayrıca planlamaya bağlı aksaklıklar, konuları ilişkilendirememe, diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık verme gibi nedenlerini de bir sınırlılık olarak ifade etmişlerdir.

Çizelge 28. Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

<i>Devlet Okulu Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=10)</i>	<i>Özel Okul Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=10)</i>
<i>a. Okulun fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli</i> 2	<i>a. Sosyal Bilgiler dersine uygun öğrenme ortamları düzenlenmeli</i> 2
<i>b. Planlama yapılmalı ve SBDÖP buna uygun hale getirilmeli</i> 2	<i>b. Sosyal bilgiler dersliği olmalı</i> 1
<i>c. Öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli</i> 1	<i>c. Sosyal bilgiler köşeleri olmalı</i> 1
<i>d. İşbirliğine dayalı çalışmalar yapılmalı</i> 1	<i>d. Bahçede etkinlikler yapılmalı</i> 1
<i>e. Sınıf dışı okul ortamlarında yapılanlar teşvik edilmeli</i> 1	<i>e. Sergi alanları oluşturulmalı</i> 1
<i>f. Program hafifletilmeli</i> 1	<i>f. Sınıf mevcutları azaltılmalı</i> 1
<i>g. Oyun alanları oluşturulmalı</i> 1	<i>g. Öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli</i> 1
<i>h. Sosyal bilgiler derslikleri kurulmalı</i> 1	<i>h. Koridor panoları etkin kullanılmalı</i> 1
Görüş Toplamı 10	Görüş Toplamı 12

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarını sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel bir biçimde kullanılabilmesi için önerileri incelendiğinde çeşitli benzerlikler ve farklılıklar görülmektedir. Benzer görüşlere bakıldığında; okulun fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli, öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli, sosyal bilgiler derslikleri kurulmalı ifadeleri görülmektedir. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ayrıca SBDÖP'nin bu ortamlara yönelik etkinlikleri içermesini ve programın hafifletilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bunların yanı sıra işbirliğine dayalı çalışmalar, sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı teşvik edilmeli, oyun alanlarının oluşturulması önerilerini de dile getirmişlerdir. Özel okullarda görev yapan öğretmenler ise devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinden farklı olarak sosyal bilgiler köşeleri kurulmalı, bahçe etkinlikleri yapılmalı, sergi alanları oluşturmalı, koridor panoları etkin kullanılmalı, sınıf mevcutları azaltılmalı önerilerini de dile getirmişlerdir.

Devlet Okullarında ve Özel Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Öğretmenlerin görüşleri arasındaki benzer yönler koyu olarak vurgulanmıştır.

Çizelge 29. Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

<i>Devlet Okulu Sınıf Öğretmenleri Görüşleri (N=10)</i>	<i>Özel Okul Sınıf Öğretmenleri Görüşleri (N=10)</i>
<i>a. Okul Bahçesi</i> 5	<i>a. Okul bahçesi</i> 7
<i>b. Sosyal bilgiler dersliği</i> 3	<i>b. Koridor</i> 7
<i>c. Kütüphane</i> 3	<i>c. Kütüphane</i> 3
<i>d. Spor salonu</i> 2	<i>d. Spor salonu</i> 3
<i>e. Laboratuvar</i> 2	<i>e. Sosyal bilgiler dersliği</i> 2
<i>f. Çok amaçlı salon</i> 1	<i>f. Laboratuvar</i> 2
<i>g. Oyun bahçesi</i> 1	<i>g. Oyun alanı</i> 2
<i>h. Tiyatro</i> 1	<i>h. Kantin</i> 1
	<i>i. Çok amaçlı salon</i> 1
Görüş Toplamı 18	Görüş Toplamı 28

Devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri, okul bahçesi, sosyal bilgiler dersliği, kütüphane, spor salonu, laboratuvar, çok amaçlı salon, oyun bahçesi gibi ortamları sosyal bilgiler öğretiminde kullanılabilecek sınıf dışı okul ortamları olarak benzer şekilde ifade etmişlerdir. Devlet okullarında görev yapan öğretmenler farklı olarak tiyatro salonunu, özel okul öğretmenleri ise koridor ve kantini dile getirmişlerdir.

Çizelge 30. Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma

<i>Devlet Okulu Sınıf Öğretmenleri Görüşleri (N=10)</i>	<i>Özel Okul Sınıf Öğretmenleri Görüşleri (N=10)</i>
a. <i>Sınıf dışı ortamlardan yararlanmıyorum</i> 2	a. Bahçeyi kullanıyorum 5
b. Bahçeyi kullanıyorum 1	b. Koridordan yararlanıyorum 3
c. <i>Kantinden yararlanıyorum</i> 1	c. Çok amaçlı salondan yararlanıyorum 1
d. <i>Atatürk köşesini kullanıyorum</i> 1	d. <i>Yemekhaneden yararlanıyorum</i> 1
e. Çok amaçlı salondan yararlanıyorum 1	e. <i>Spor salonundan yararlanıyorum</i> 1
f. Koridordan yararlanıyorum 1	
g. <i>Kütüphaneden yararlanıyorum</i> 1	
Görüş Toplamı 9	Görüş Toplamı 11

Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarından yararlanma durumuna ilişkin olarak devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan öğretmenlerin çalışmalarına bakıldığında yararlanılan ortamların bir kısmının benzer olduğu görülebilir. Bu ortamlar, okul bahçesi, çok amaçlı salon, koridor olarak ifade edilmiştir. Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri, özel okullarda görev yapan öğretmenlerden farklı olarak, kantin, Atatürk köşesi, kütüphane gibi ortamları dile getirmişlerdir. Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri ise yemekhane ve spor salonundan yararlandıklarını farklı olarak ifade etmişlerdir.

Çizelge 31. Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

<i>Devlet Okulu Sınıf Öğretmenleri Görüşleri</i> (N=10)	<i>Özel Okul Sınıf Öğretmenleri Görüşleri</i> (N=10)
<i>a. Bilgiyi somutlaştırıyor</i> 3	<i>a. Kalıcı öğrenmeler sağlıyor</i> 2
<i>b. Kalıcı öğrenmeler sağlıyor</i> 3	<i>b. Birebir örnekler sunuyor</i> 2
<i>c. Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor</i> 2	<i>c. Görsel öğelerin sergilenmesini sağlıyor</i> 1
<i>d. Görselleştirme olanağı sunuyor</i> 1	<i>d. Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor</i> 1
<i>e. Yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor</i> 1	<i>e. Uygulama alanları sağlıyor</i> 1
	<i>f. Yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor</i> 1
Görüş Toplamı 10	Görüş Toplamı 8

Sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretimine yapacağı katkılar konusunda iki okul türünde görev yapan öğretmenler, bilgiyi somutlaştırma ve kalıcılığı sağlama, öğrencilerin sosyalleşmesini sağlama, yaparak yaşayarak öğrenmeler sağlama, görselleştirme olanağı sunma noktalarında birleşmişlerdir. Özel okullarda görev yapan öğretmenler farklı olarak uygulama alanları sunduğunu ifade etmişlerdir.

Çizelge 32. Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanımını Engelleyen Sorunlar

<i>Devlet Okulu Sınıf Öğretmenleri Görüşleri (N=10)</i>	<i>Özel Okul Sınıf Öğretmenleri Görüşleri (N=10)</i>
<i>a. Okulların fiziki ortamları yetersiz</i> 4	<i>a. Herhangi bir sınırlılıkla karşılaşmıyoruz</i> 6
<i>b. Zamanın yetersiz olması</i> 3	<i>b. Zaman yetersizliği</i> 1
<i>c. Programın yoğun olması</i> 3	<i>c. Program yoğunluğu</i> 1
<i>d. Öğrenci sayısı fazla olması</i> 3	<i>d. Planlamaya bağlı aksaklıklar</i> 1
<i>e. Planlama yapamamak</i> 1	
Görüş Toplamı 14	Görüş Toplamı 9

İki okul türünde görev yapan öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarını kullanmada karşılaştıkları engel ve sorunlara bakıldığında, zaman yetersizliği, programın yoğun olması ve planlamaya bağlı sorunlar açısından benzerlikler gösterdikleri anlaşılmaktadır. Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin önemli bir kısmı, devlet okullarındaki

meslektaşlarından farklı olarak herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını ifade etmiştir. Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri okullardaki fiziki ortamların yetersizliklerini ve öğrenci sayısının fazlalığını özel okullardaki meslektaşlarından farklı olarak ifade etmişlerdir.

Çizelge 33. Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

<i>Devlet Okulu Sınıf Öğretmenleri Görüşleri (N=10)</i>	<i>Özel Okul Sınıf Öğretmenleri Görüşleri (N=10)</i>
a. <i>Okulun fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli</i> 7	a. <i>Okulun fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli</i> 5
b. <i>Sosyal bilgiler programı hafifletilmeli</i> 2	b. <i>Bu alanları kullanmaya yönelik planlamalar yapılmalı</i> 2
c. <i>İşbirliğine dayalı çalışmalar planlanmalı</i> 1	c. <i>Sosyal bilgiler programı ve kılavuz kitaplarında bu alanlara yönelik etkinlikler olmalı</i> 1
	d. <i>Öğretmenler bu alanları kullanmaya istekli olmalı</i> 1
Görüş Toplamı 10	Görüş Toplamı 9

Devlet okullarında ve özel okullarda görev yapan öğretmenler sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel bir biçimde kullanılmasına ilişkin olarak, okulların fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmesi gerektiği önerisinde birleşmişlerdir. Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri farklı olarak SBDÖP'nin hafifletilmesi ve işbirliğine dayalı çalışmalar planlanması gerektiğini ifade etmişlerdir. Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin farklı olarak ifade ettiği görüşler ise; öğretmenlerin bu alanları kullanmaya yönelik planlamalar yapılmalı, SBDÖP'de ve öğretmen kılavuz kitaplarında bu ortamlara yönelik etkinlikler olması ve öğretmenlerin istekli olması biçimindedir.

Sosyal Bilgiler ve Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklar

Sosyal Bilgiler dersini okutmakta olan farklı branştaki öğretmenlerin kimi görüşlerde birleştiklerine tanık olunmuştur. Devlet ve özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler

öğretmenlerinin görüşleriyle devlet ve özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar aşağıdaki çizelgeler incelenerek görülebilir.

Çizelge 34. Sosyal Bilgiler Öğretimi İçin Kullanılabilecek Sınıf Dışı Okul Ortamları

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)		Sınıf Öğretmenleri (N=20)	
a. <i>Okul bahçesi</i>	11	a. <i>Okul bahçesi</i>	12
b. <i>Kütüphane</i>	6	b. <i>Koridor</i>	7
c. <i>Kantin</i>	6	c. <i>Kütüphane</i>	6
d. <i>Laboratuvar</i>	4	d. <i>Sosyal bilgiler dersliği</i>	5
e. <i>Koridor</i>	4	e. <i>Spor salonu</i>	5
f. <i>Yemekhane</i>	3	f. <i>Laboratuvar</i>	4
g. <i>Oyun alanları</i>	2	g. <i>Çok amaçlı salon</i>	3
h. <i>Toplantı salonu</i>	2	h. <i>Oyun bahçesi</i>	3
i. <i>Çok amaçlı salon</i>	2	i. <i>Tiyatro</i>	1
j. <i>Konferans salonu</i>	2	j. <i>Kantin</i>	1
k. <i>Sosyal bilgiler dersliği</i>	1		
l. <i>Teknoloji tasarım dersliği</i>	1		
m. <i>Sergi salonu</i>	1		
n. <i>Etkinlik odaları</i>	1		
o. <i>Atatürk köşeleri</i>	1		
p. <i>Atölyeler</i>	1		
q. <i>3D sınıfı</i>	1		
r. <i>Bilgisayar odası</i>	1		
Görüş Toplamı	51	Görüş Toplamı	47

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler öğretimi için kullanılabilecek; okul bahçesi, kütüphane, kantin, koridor, laboratuvar, çok amaçlı salon, sosyal bilgiler dersliği ortamlarında birleşmişlerdir.

Sınıf dışı okul ortamları konusunda sosyal bilgiler öğretmenleri sınıf öğretmenlerinden farklı olarak; yemekhane, oyun alanları, toplantı salonu, konferans salonu, teknoloji tasarım dersliği, sergi salonu, etkinlik odası, Atatürk köşesi, atölye, 3D sınıfı, bilgisayar odası ortamlarını dile getirmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ise; spor salonu, oyun bahçesi, tiyatro ortamlarını ortaya koymuşlardır.

Çizelge 35. Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanma

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)		Sınıf Öğretmenleri (N=20)	
a. Bahçeyi kullanıyorum	11	a. Bahçeyi kullanıyorum	6
b. Çok amaçlı salonu kullanıyorum	5	b. Koridordan yararlanıyorum	4
c. Koridoru kullanıyorum	5	c. Çok amaçlı salonu kullanıyorum	2
d. Kullanmıyorum	3	d. Kullanmıyorum	2
e. Spor salonunu kullanıyorum	2	e. Kantinden yararlanıyorum	1
f. Sergi salonunu kullanıyorum	2	f. Atatürk köşesinden yararlanıyorum	1
g. Kütüphaneyi kullanıyorum	2	g. Kütüphaneden yararlanıyorum	1
h. Bilgisayar odasını kullanıyorum	1	h. Yemekhaneden yararlanıyorum	1
i. Sosyal bilgiler dersliğini kullanıyorum	1	i. Spor salonundan yararlanıyorum	1
j. Laboratuvarı kullanıyorum	1		
k. Atatürk köşesini kullanıyorum	1		
l. Teknoloji dersliğini kullanıyorum	1		
Görüş Toplamı	35	Görüş Toplamı	19

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarını kullanma ve yararlanma durumlarına bakıldığında; bahçeyi kullanma, çok amaçlı salonu kullanma, koridoru kullanma, spor salonunu kullanma, kütüphaneyi kullanma, Atatürk köşesini kullanma ve kullanmıyorum noktalarında birleşmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri sınıf öğretmenlerinde farklı olarak; sergi salonu, bilgisayar odası, sosyal bilgiler dersliği, laboratuvar ve teknoloji dersliği gibi ortamları kullandıklarını belirtmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ise farklı olarak; kantin ve yemekhane ortamlarını dile getirmişlerdir.

Çizelge 36. Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmanın Sosyal Bilgiler Öğretimine Katkıları

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)	Sınıf Öğretmenleri (N=20)		
a. <i>Öğrenilen bilgiyi somutlaştırıyor ve kalıcı öğrenmeler sağlıyor</i>	6	a. <i>Öğrenilen bilgileri somutlaştırıyor ve kalıcı öğrenmeler sağlıyor</i>	7
b. <i>Öğrencilerin sosyalleşmesini sağlıyor</i>	3	b. <i>Yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor</i>	5
c. <i>Birebir örnekler sunuyor</i>	2	c. <i>Öğrencilerin sosyalleşmesine olanak tanıyor</i>	4
d. <i>Uygulama alanları sağlıyor</i>	1	d. <i>Çoklu bakış açıları sunuyor</i>	1
e. <i>Yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor</i>	1	e. <i>Görselleştirme olanağı sağlıyor</i>	1
f. <i>Görsel öğelerin sergilenmesini sağlıyor</i>	1		
g. <i>Dersi eğlenceli kılıyor</i>	1		
h. <i>Ders dışı etkinliklere olanak tanıyor</i>	1		
i. <i>Araştırma incelemeye olanak sunuyor</i>	1		
j. <i>Öğrenci motivasyonunu arttırıyor</i>	1		
k. <i>Sosyal bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak sunuyor</i>	1		
Görüş Toplamı	19	Görüş Toplamı	18

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğretimine yapacağı katkılara ilişkin; öğrenilen bilgileri somutlaştırıyor ve kalıcı öğrenmeler sağlıyor, öğrencilerin sosyalleşmesine olanak tanıyor, yaparak yaşayarak öğrenme sağlıyor noktalarında birleşmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri farklı olarak; birebir örnekler sunuyor, uygulama alanları sağlıyor, görsel öğelerin sergilenmesini sağlıyor, dersi eğlenceli kılıyor, ders dışı etkinliklere olanak tanıyor, araştırma incelemeye olanak sunuyor, öğrenci motivasyonunu arttırıyor, sosyal bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak sunuyor görüşlerini ifade etmişlerdir. Sınıf öğretmenleri ise; çoklu bakış açıları sunuyor, görselleştirme olanağı sağlıyor görüşlerini ortaya koymuştur.

Çizelge 37. Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yararlanmayı Engelleyen Sorunlar

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)	Sınıf Öğretmenleri (N=20)		
a. Öğrenci sayısının fazla olması	5	a. Sınırlayıcı bir şeyle karşılaşmıyoruz	6
b. Zaman yetersizliği	4	b. Zaman yetersizliği	4
c. Öğretim programının yoğunluğu	4	c. Öğretim programının yoğunluğu	4
d. Fiziki ortam yetersizliği	4	d. Fiziki ortam yetersizliği	4
e. Sınırlayıcı bir şeyle karşılaşmıyoruz	3	e. Öğrenci sayısının fazla olması	3
f. Program ve kılavuz kitaplarında etkinliklerin yokluğu	1	f. Planlama yapamamak	2
g. İdarecilerin olumsuz tutumu	1		
h. Konuyla ilişkilendirememe	1		
i. Planlama yapamamak	1		
j. Diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık verme	1		
Görüş Toplamı	24	Görüş Toplamı	23

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmayı engelleyen sorunlara yönelik; öğrenci sayısının fazla olması, zaman yetersizliği, öğretim programının yoğunluğu, fiziki ortam yetersizliği, sınırlayıcı bir şeyle karşılaşmıyoruz ve de planlama yapamamak noktalarında birleşmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri farklı olarak; program ve kılavuz kitaplarında etkinliklerin yokluğu, idarecilerin olumsuz tutumu, konuyla ilişkilendirememe, diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık verme sorunlarını da dile getirmişlerdir.

Çizelge 38. Sınıf Dışı Okul Ortamlarını Sosyal Bilgiler Öğretiminde İşlevsel Bir Biçimde Kullanılabilmesine Yönelik Öneriler

Sosyal Bilgiler Öğretmenleri (N=20)	Sınıf Öğretmenleri (N=20)
a. <i>Okulların fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli</i>	a. <i>Okulların fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli</i>
4	12
b. <i>Öğretim programı sınıf dışı okul ortamlarını kullanmaya uygun hale getirilmeli</i>	b. <i>Sosyal bilgiler programı hafifletilmeli</i>
2	2
c. <i>Sosyal bilgiler dersliği olmalı</i>	c. <i>Bu ortamları kullanmaya yönelik planlamalar yapılmalı</i>
2	2
d. <i>Öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli</i>	d. <i>İşbirliğine dayalı çalışmalar yapılmalı</i>
2	1
e. <i>İşbirliğine dayalı çalışmalar yapılmalı</i>	e. <i>Sosyal bilgiler programı ve kılavuz kitaplarında bu ortamlara yönelik etkinlikler olmalı</i>
1	1
f. <i>Sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı teşvik edilmeli</i>	
1	
g. <i>Konular hafifletilmeli</i>	
1	
h. <i>Sınıf mevcutları azaltılmalı</i>	
1	
i. <i>Sosyal bilgiler köşeleri olmalı</i>	
1	
j. <i>Sergi alanları oluşturulmalı</i>	
1	
k. <i>Koridor panoları etkin kullanılmalı</i>	
1	
l. <i>Bahçede etkinlikler yapılmalı</i>	
1	
Görüş Toplamı	Görüş Toplamı
18	8

Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarının işlevsel bir biçimde kullanılabilmesine yönelik olarak; okulların fiziki ortamları eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde düzenlenmeli, işbirliğine dayalı çalışmalar yapılmalı önerilerinde birleşmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri sınıf öğretmenlerinden farklı olarak; öğretim programı sınıf dışı okul ortamlarını kullanmaya uygun hale getirilmeli, sosyal bilgiler dersliği olmalı, öğretmenler yaratıcılıklarını geliştirmeli, sınıf dışı okul ortamlarının kullanımı teşvik edilmeli, konular hafifletilmeli, sınıf mevcutları azaltılmalı, sosyal bilgiler köşeleri olmalı, sergi alanları oluşturulmalı, koridor panoları etkin kullanılmalı, bahçede etkinlikler yapılmalı önerilerinde bulunmuşlardır. Sınıf öğretmenleri ise; sosyal bilgiler programı hafifletilmeli, bu ortamları kullanmaya yönelik planlamalar yapılmalı, SBDÖP ve kılavuz kitaplarında bu ortamlara yönelik etkinlikler olmalı önerilerini ortaya koymuşlardır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanım durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Tarama modelindeki araştırma 2012-2013 öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı yapılandırılmış görüşmeler yoluyla Eskişehir'deki ilkokul ve ortaokullarda görev yapan 20 sosyal bilgiler ve 20 sınıf öğretmeninden toplanmıştır. Bu öğretmenlerin yarısı devlet okullarında yarısı ise özel okullarda görev yapmaktadır.

Verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz tekniği kullanılmış ve elde edilen veriler sayısallaştırılarak yorumlanmıştır. Ayrıca öğretmenlerin görüşleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar karşılaştırılmıştır. Bulgulardan yola çıkılarak sonuç ve önerilere ulaşılmıştır.

Sonuçlar

Araştırma sonuçları, araştırmanın amaç ve katılımcıları dikkate alınarak altı başlık altında sunulmuştur.

Devlet Okullarında Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar

1. Devlet okullarında görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleriyle yapılan görüşmelerde öğretmenler sosyal bilgiler öğretimi için kullanılabilir sınıf dışı okul ortamlarını; okul bahçesi, kütüphane, laboratuvar, kantin, koridor, toplantı salonu, çok amaçlı salon, konferans salonu, sosyal bilgiler dersliği, spor salonu, ise teknoloji tasarım dersliği olarak sıralamışlardır.

2. Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmaya ilişkin olarak çeşitli görüşlere ulaşılmıştır. Öğretmenlerden 6'sı bahçeyi kullandıklarını belirtmiş ve nasıl kullandıklarına ilişkin çeşitli çalışmalar dile getirmişlerdir. Öğretmenlerden 2'si bahçede yılsonu sergiler düzenlediğini, 1'i oyun etkinlikleri yaptığını, 1'i çevre konularını işlediğini, 1'i ise hava olaylarını incelediğini belirtmiştir. Öğretmenlerden 2'si yararlanmıyorum demiş ve neden olarak da sınıf ortamında gerekli teknolojik donanıma sahip olduklarını belirtmiştir. Çok amaçlı salonu kullanan 2 öğretmenden 1'i bu ortamda belgesel gösterimi yaptığını diğeri ise gösteriler sergilediklerini ortaya koymuştur. 1 öğretmen ise koridorda sergi düzenlediğini ifade etmiştir.
3. Sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğretimine yapacağı katkıya ilişkin olarak öğretmenlerden 2'si bilgiyi somutlaştırdığını, 2'si bilginin kalıcılığını arttırdığını, 2'si öğrencilerin sosyalleşmesine uygun ortam yarattığını, 1'i ders dışı etkinliklere olanak sunduğunu, 1'i öğrenci motivasyonunu arttırdığını, 1'i araştırma incelemeye olanak yarattığını, 1'i dersi eğlenceli kıldığını, 1'i sosyal bilgilerin içeriğini yansıtmaya olanak tanıdığını düşünmektedir.
4. Öğretmenlerden 4'ü okullardaki fiziki ortamların yetersizliğini, 3 öğretmen ders saatleri yetersizliğini sınıf dışı okul ortamlarını kullanmada engel olarak görmüştür. 3 öğretmen ise program yoğunluğunun kendilerini sınırladığını düşünmektedir. Öğrenci sayısının fazlalığı, 3 öğretmenin görüşünde dile getirilen sorunlar arasındadır. Programda ve kılavuz kitaplarında sınıf dışı okul ortamlarına yönelik etkinliklerin bulunmaması bir diğer öğretmenin eksiklik olarak dile getirdiği görüştür. Bir başka öğretmen ise idarecilerin olumsuz tutumunun sorun yaratabildiğini ifade etmiştir.
5. Öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel bir biçimde kullanılmasına yönelik çeşitli önerileri de alınmıştır. Öğretmenlerden 2'si okulun fiziki ortamlarının eğitim ve öğretimi zenginleştirecek biçimde tasarlanması gerektiğini düşünmektedir. 2 öğretmen planlı bir biçimde hareket etmenin önemini vurgulamış ve öğretim programının da bunu destekleyecek şekilde oluşturulmasını önermiştir. Öğretmenlerden 1'i öğretmenlerin

yaratıcılıklarını geliştirmeleri gerektiğini düşünmektedir. Diğer bir görüş okullarda öğretmen, idare ve veli ile işbirliği halinde hareket etmenin önemli olduğuna vurgu yapmaktadır. Öğretmenlerin bu ortamlarda yaptığı çalışmalar ödüllendirmeli önerisi bir başka öğretmen tarafından dile getirilmiştir. 1 öğretmen sosyal bilgiler konularının hafifletilmesi gerektiğini ifade etmiştir. 1 öğretmen oyun alanlarının oluşturulup öğrencilere oyun etkinlikleriyle öğretim yapılacağını vurgulamıştır. Başka bir öğretmen ise donanımlı sosyal bilgiler dersliklerinin oluşturulması gerektiğini önermiştir.

Özel Okullarda Görev Yapan Sosyal Bilgiler Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar

1. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri sosyal bilgiler öğretimi için kullanılacak sınıf dışı okul ortamlarını spor kompleksi, kantin, okul bahçesi, yemekhane, kütüphane, oyun alanları, koridor, çok amaçlı salon, sergi salonu, etkinlik odaları, Atatürk köşesi, atölye, 3D sınıfı, laboratuvar biçiminde sıralamışlardır.
2. Öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmaya ve bu ortamlarda yaptıkları çalışmalara ilişkin görüşleri incelendiğinde çeşitlilik göze çarpmaktadır. Bahçeyi kullanıyorum yanıtını veren 5 öğretmenden 1'i okulda öğrencileriyle birlikte temsili bir protesto yürüyüşü düzenlediğini belirtmiştir. Öğretmenlerden 1'i Nevruz bayramı kutlamaları yaptığını, 1'i bahçe düzenlemesi yaptığını, 1'i çevre bilinci oluşturmaya yönelik deneysel bir çalışma yaptığını, diğer 1' i ise yer yön bulma çalışmaları yaptığını ifade etmiştir. Koridoru kullandığını belirten 4 öğretmenden 2'si öğrenci çalışmalarını sergilediğini 1'i panolara Atatürk ile ilgili yazılar, resimler, kartlar astığını, 1'i görsel öğeleri sergilediğini belirtmiştir. Çok amaçlı salonu kullandığını ifade eden öğretmenlerden 2'si bu ortamda öğrenci projelerini sunduklarını diğeri ise bilgi yarışması düzenlediğini ifade etmiştir. Spor salonunu kullanan 2 öğretmen bu ortamda gösteri çalışmaları yaptıklarını belirtmiştir. Sergi salonunu kullanan 2 öğretmen, öğrencilerin yıl sonu projelerini sergilediklerini ifade etmiştir. Kütüphaneyi kullandığını belirten 2 öğretmenden 1'i bu ortamda meclis temsili

oluşturduğunu diğer 1'i ise kaynak kullanmayı ve bilgiye erişim yollarını gösterdiğini belirtmiştir. Bilgisayar odasını kullanan 1 öğretmen bu ortamda öğrencilere İnternet üzerinden bilgiye erişim yollarını gösterdiğini ifade etmiştir. Sosyal bilgiler dersliğini kullanan 1 öğretmen bu ortamda haritalar ve maketler yaptıklarını belirtmiştir. 1 öğretmen Atatürk köşesinde düzenlemeler yaptığını belirtmiştir. Yararlanmadığını belirten 1 öğretmen ise neden olarak sınıflarının teknolojik donanımının yeterli olmasını ifade etmiştir.

3. Özel okullarda görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğretimine ve öğrenime yapacağı katkılara yönelik düşünceleri çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerden 2'si bu ortamlardan yararlanmanın kalıcılığı arttırdığını, diğer 2'si ise birebir örnekler sunduğunu belirtmiştir. 1 öğretmen görsel öğelerin sergilenmesine olanak sunduğunu, 1 öğretmen öğrencilerinin sosyalleşmesini sağladığını, 1 öğretmen uygulama alanları yarattığını, 1 öğretmen yaparak yaşayarak öğrenmeye ortam oluşturduğunu ifade etmiştir.
4. Görüşlerine başvurulmuş öğretmenlerden 2'si sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmayı engelleyen sorunlara yönelik soruya, öğrenci sayısının fazlalığı yanıtını vermiştir. 2 öğretmen ise bu konuda herhangi bir sınırlılık olmadığını ifade etmiştir. 1 öğretmen zaman yetersizliğinin bir sınırlılık olduğunu belirtmiştir. 1 öğretmen program yoğunluğunu diğer bir öğretmen ise planlamaya bağlı sıkıntıları engel olarak iletmiştir. 1 öğretmen konularla ilişkilendirememesi, 1 öğretmen diğer öğretmen ve öğrencilere rahatsızlık vermeyi de belirtmiştir.
5. Özel okullarda görev yapan öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarını sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel hale getirilmesine ilişkin önerileri çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerden 2'si Sosyal Bilgiler dersi öğretim programına uygun öğrenme ortamlarının oluşturulması gerektiğini ifade etmiştir. Öğretmenlerden 1'i sosyal bilgiler dersliği olması gerektiğini belirtmiştir. 1 öğretmen okullarda sadece sosyal bilgiler çalışmalarının yer alabileceği bir köşe olması gerektiğini ifade etmiştir. 1 öğretmen bahçede Sosyal Bilgiler dersi kapsamında farklı etkinlikler tasarlanması gerektiğini belirtmiştir. 1 öğretmen öğrenci çalışmalarının sergilenmesi için sergi alanlarının gerekliliğini ifade

etmiştir. 1 öğretmen sınıf mevcutlarının azaltılması gerektiğini vurgulamıştır. Öğretmenlerden 1'i öğretmenlerin yaratıcılıklarını geliştirmesi gerektiğini ifade etmiştir. 1 öğretmen ise koridordaki panoların etkin bir biçimde kullanılması gerektiğini belirtmiştir.

Devlet Okullarında Görev Yapan Sınıf Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar

1. Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri sosyal bilgiler öğretimi için kullanılabilir sınıf dışı okul ortamlarını; okul bahçesi, sosyal bilgiler dersliği, kütüphaneyi, spor salonunu, laboratuvarı, çok amaçlı salonu, oyun bahçesi, tiyatro salonu biçiminde sıralamışlardır.
2. Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarından yararlanma biçimlerine ilişkin olarak devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşleri çeşitlilik göstermektedir. Öğretmenlerden 2'si bu ortamlardan yararlanmama gerekçelerini iki etmene bağlamıştır. Bunlardan 1 öğretmen sınıflarındaki teknolojik donanımın yeterli olduğunu diğer öğretmen ise okullarında yeterli ortamların bulunmadığını ifade etmiştir. 1 öğretmen bahçeyi yer yön çalışmalarında kullandığını, 1 öğretmen üretim tüketim konusunda kantini kullandığını, 1 öğretmen Atatürk köşesinde düzenlemeler yaptığını, 1 öğretmen çok amaçlı salonda sunular yaptığını, 1 öğretmen koridorlardaki panoları kullandığını, 1 öğretmen kütüphaneden yararlandığını, 1 öğretmen laboratuvarda çalışmalar yaptığını ifade etmiştir.
3. Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğretimine yapacağı katkılar hakkındaki görüşleri incelenmiştir. 3 öğretmen bilgiyi somutlaştırdığını, 3 öğretmen kalıcı öğrenmeler sağladığını, 2 öğretmen öğrencilerin sosyalleşmesini sağladığını, 1 öğretmen görsel öğeleri sergileme olanak sunduğunu, 1 öğretmen ise yaparak yaşayarak öğrenmelere olanak tanıdığını ifade etmiştir.
4. Sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı önündeki engeller ve sorunlar hakkında devlet okullarında görev yapan sınıf

öğretmenlerinin görüşleri incelendiğinde 4 öğretmenin okulların fiziki ortamlarının yetersizliğine, 3 öğretmenin zamanın yetersizliğine, 3 öğretmenin öğretim programının yoğunluğuna, 3 öğretmenin öğrenci sayısının fazlalığına, 1 öğretmenin planlama yapamama sorununa vurgu yaptığı görülebilir.

5. Devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel bir biçimde kullanılabilmesi için 3 temel öneriyi dile getirmişlerdir. Bunlardan birincisi 7 öğretmenin görüşünde yer alan, okulların fiziki ortamlarının eğitim ve öğretimi zenginleştirecek bir biçimde oluşturulmasıdır. İkincisi Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın hafifletilmesi ve basitleştirilmesi gerektiğidir. Son olarak da okullarda işbirliğine dayalı çalışmaların planlanmasıdır.

Özel Okullarda Görev Yapan Sınıf Öğretmenleri ile Yapılan Görüşmeler Yoluyla Elde Edilen Sonuçlar

1. Sosyal bilgiler öğretimi için kullanılacak sınıf dışı ortamlara ilişkin olarak özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin görüşlerinde; okul bahçesi, koridor, kütüphane, spor salonu, sosyal bilgiler dersliği, laboratuvar, oyun alanı, kantin, çok amaçlı salon olmak üzere 9 ortama yer verilmiştir.
2. Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarının kullanımına ilişkin olarak özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden 5'i bahçeden yararlandıklarını belirtmişlerdir. 3 öğretmen koridordan yararlandığını belirtmiştir. 1 öğretmen çok amaçlı salonda gösteri yaptığından, 1 öğretmen yemekhaneden yararlandığından, 1 öğretmen ise spor salonunu kullandığından bahsetmiştir.
3. Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğretimine yapacağı katkıları dört maddede toplamışlardır. 4 öğretmen bu ortamların yaparak yaşayarak öğrenmeye olanak sunduğunu, 2 öğretmen öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sunduğunu, 1 öğretmen çoklu bakış açısı sağladığını, 1 öğretmen bilgileri somutlaştırıp kalıcı hale getirdiğini ileri sürmüşlerdir.

4. Sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı önündeki engellere ve sorunlara ilişkin olarak, özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenlerinden 6'sı herhangi bir sorunla karşılaşmadığını belirtmiştir. 1 öğretmen zaman yetersizliğinden, 1 öğretmen öğretim programının yoğunluğundan, 1 öğretmen ise planlamaya bağlı aksaklıklardan bahsetmiştir.
5. Özel okullarda görev yapan sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel bir biçimde kullanılmasına yönelik olarak çeşitli öneriler dile getirmiştir. Öğretmenlerden 4'ü okulun fiziki ortamlarının eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde oluşturulması gerektiğini düşünmektedir. 2 öğretmen bu alanları kullanmaya yönelik planlamalar yapılmalı, 1 öğretmen sosyal bilgiler programında ve öğretmen kılavuz kitaplarında bu alanlara yönelik etkinlikler olmalı, 1 öğretmen ise öğretmenler bu ortamları kullanmaya istekli olmalı ifadeleriyle görüşlerini belirtmiştir.

Tüm öğretmenlerin (Devlet-Özel, Sosyal Bilgiler- Sınıf Öğretmenleri) Görüşleri Arasındaki Benzerlikler ve Farklılıklardan Elde Edilen Sonuçlar

- Öğretmenlerin eğitim ve öğretim için yararlanılabilecek sınıf dışı okul ortamları kapsamında en çok okul bahçesi, kütüphane, spor salonu, çok amaçlı salon, koridor, laboratuvar, sosyal bilgiler dersliğini dile getirdikleri görülmüştür.
- Sınıf dışı okul ortamlarını kullanma durumuna ilişkin görüşler incelendiğinde ders içeriğinin, zaman ve okulun fiziki yapısının uygunluğu gibi etmenlerin belirleyici olduğu anlaşılmıştır. Bu ortamlardan yararlanmama nedenleri arasında ise okulun fiziki yapısının elverişli olmaması, program yoğunluğu, planlama sorunu, zaman yetersizliği, öğrenci sayısının fazlalığı ve sınıf ortamının kendileri için yeterli donanıma sahip olması sayılmıştır.
- Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri sınıf dışı okul ortamlarından sosyal bilgiler öğretimine yapabileceği katkılara ilişkin olarak çoğunlukla olumlu görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler bu ortamların; öğrencilerde kalıcı öğrenmeler sağladığı, bilgiyi somutlaştırdığı, yaparak yaşayarak öğrenmelere olanak sunduğu, öğrencilerin sosyalleşmesini desteklediği ve ders dışı çalışmalara olanak sunduğunu belirtmişlerdir.

- Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin sınıf dışı okul ortamlarının kullanımını engelleyen sorunlara ilişkin ifadelerinde benzerlikler saptanmıştır. Öğretmenler; okulların fiziki yapısının yetersizliği, öğrenci sayısının fazlalığı, zaman yetersizliği, program yoğunluğu, planlama sorunu gibi etmenlerin kendilerini sınırladığını düşünmektedir. Ayrıca öğretim programında ve öğretmen kılavuz kitaplarında bu ortamlara yönelik etkinliklerin düzenlenmemiş olması da bir başka sınırlılık olarak görülmektedir.
- Öğretmenlerin sınıf dışı okul ortamlarının sosyal bilgiler öğretiminde işlevsel bir biçimde kullanılmasına yönelik önerilerine bakıldığında bunların genelde sorunlara paralel oldukları söylenebilir. Özellikle okulların fiziki yapısının eğitim ve öğretimi zenginleştirecek bir biçimde tasarlanması, okullardaki öğrenci sayısının azaltılması ve programın hafifletilmesi dile getirilen başlıca önerilerdir.

Tartışma

Araştırmada, okullardaki eğitim öğretim için kullanılabilir sınıf dışı okul ortamlarının nereler olduğuna yönelik soruya öğretmenlerin çalıştıkları okulların fiziki ortamları doğrultusunda yanıtlar verdikleri belirlenmiştir. Bu ortamlara MEB'in okullarda bulunması gereken yapılar yönetmeliğinde de yer verilmektedir. Eğitsel amaçların gerçekleştiği yerler öğretim ortamı olarak ifade edilmektedir (Başaran, 2008.).

Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin okullardaki sınıf dışı okul ortamlarından yararlandıkları ve bu ortamlarda çeşitli çalışmalar yaptıkları da anlaşılmaktadır. Ancak buraların kullanımında konunun, zamanın ve fiziki ortamların uygunluğu önemli etmenler olarak ortaya konmuştur. Karasolak (2009) tarafından yapılan çalışmada da okulların fiziki mekan uygunluğunun eğitim ve öğretimin kalitesini etkilemede önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sözü edilen araştırmada okul bahçesi, kantin, koridor gibi okul yapılarının önemine de öğretmen ve öğrencilerin dikkat çektikleri belirlenmiştir. Karasolak'ın çalışması okul bahçelerinin okula yönelik olumlu tutum geliştirmede önemli olduğuna ilişkin bulgular içermektedir. Ayrıca buraların eğitim ve öğretim faaliyeti açısından yararlanabilecek önemli bir ortam olduğu vurgulanmıştır. Bu sonuçların araştırma bulgularını destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Kendileriyle görüşme yapılan öğretmenler, bahçe etkinliklerine yer verdiklerini ve böylece oyun etkinlikleri yoluyla öğrencilere sosyalleşme olanağı sunduklarını belirtmişlerdir. Skinner ve Chi (2012) tarafından yapılan öz değerlendirme yöntemine dayalı bahçe temelli eğitim çalışmalarının, öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirerek öğrenim yaşantılarına önemli katkılarda buldukları saptanmıştır. Bu anlamda araştırmanın bulgularını desteklediği söylenebilir.

Araştırmada, öğretmenlerin çevre bilinci oluşturmaya yönelik kimi çalışmalarda okul bahçelerinden yararlanılabileceği görüşünü dile getirdikleri belirlenmiştir. Pranis'in (1990) araştırması da bunu destekler niteliktedir. Sözü edilen çalışmada bahçe eğitimi çalışmasında, bahçelerin doğaya ilişkin bilgi edinmede nasıl daha etkili hale getirilebileceği incelenmiştir. Özellikle bitki yetiştirme ve ekosistem etkinlikleriyle öğrencilerde çevre bilinci kazandırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmada öğretmenler, sergi alanlarını ve koridor panolarını kullanma nedenlerini kalıcı öğrenmeler sağlamakla ilişkilendirmişlerdir. Görselleştirmeye dayalı çalışmaların etkililiği ile ilgili görüşlerin Hayran'ın (2010) çalışmasıyla paralellik gösterdiği söylenebilir. Hayran'ın (2010) çok uyaranlı ortamların kavram öğretiminde etkililiğini belirlemeye yönelik deneysel çalışması görsel ve işitsel öğelerle zenginleştirilmiş ortamların daha etkili olduğuna yönelik bulgular içermektedir.

Araştırmada öğretmenlerin, sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmayı engelleyen sorunlardan bir olarak öğretime ayrılan zamanın yetersizliği sorununu dile getirdikleri belirlenmiştir. Bu sonuç, Tarman, Ergür ve Eryıldız (2012) tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla da örtüşmektedir. Onların SBDÖP'deki genel ünite değerlendirmesine ilişkin araştırmada öğrenme eksiklerini gidermede öğretime ayrılan zamanın yetersiz olduğu bulgusuna ulaştıkları görülmektedir.

Araştırmada öğretmenler kendilerini sınırlayan sorunlardan biri olarak, öğretim programında ve kılavuz kitaplarında bu ortamlara ilişkin etkinlik örneklerinin olmamasını görmekteyiz. Tarman ve diğerleri (2012) tarafından yapılan çalışmada da sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim programına ilişkin değerlendirmelerinde, öğretim programını kendilerine örnek etkinlik ve çalışma sunması bakımından yetersiz bulduklarının belirlendiği anlaşılmaktadır.

Araştırmada öğretmenler, sınıf dışı okul ortamlarını kullanmada ders saatlerinin yetersizliğini ve programı yetiştirme kaygısını kendilerini engelleyen sorunlar olarak görmüşlerdir. Aynı tür bir bulgu Akşit'in (2011) çalışmasında da yer almaktadır. Akşit tarafından yapılan araştırmada sosyal bilgiler öğretiminde ders saatlerinin yetersizliği ve programı yetiştirme sorununun, öğretmenler tarafından önemli bir engel olarak görüldüğü belirlenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmayı engelleyen sorunlara ilişkin olarak kimi öğretmenler, okulların fiziki ortamlarının yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Okullardaki fiziki ortam yetersizliğine ek olarak araç-gereç donanımının yetersizliği de önemli bir sorun olarak görülmüştür. Ayrıca sosyal bilgiler öğretiminde yararlanılabilecek kimi ortamların yokluğu önemli bir sorun olarak ifade edilmiştir. Benzer bulgulara Yılmaz ve Tepebaş (2011); Kuş ve Çelikkaya (2010) tarafından yapılan sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlara ilişkin araştırmalarda da göze çarpmaktadır. Öğretmenler araç gereç donanımı bakımından yetersiz olduğunu

belirtmekle birlikte okullarının fiziki koşullarının da yetersizliği üzerinde durmuşlardır. Özellikle sosyal bilgiler dersliği ve harita odası yokluğu çokça vurgulanmıştır. Yılmaz ve Tepebaşın (2011) araştırmasında yer alan bir başka bulgu da, sosyal bilgiler öğretmenlerinin okullardaki sınıf mevcutlarının fazlalığını önemli bir sorun olarak belirtmeleridir. İlgili araştırmada öğretmenler, sınıf mevcutlarının fazlalığı ve okulların fiziki yetersizliği sorununu sosyal bilgiler öğretiminde yapılandırmacı yaklaşıma uygun çalışmalar yapmanın önünde önemli bir engel olarak görmüşlerdir. Benzer bulgular Ersoy (2009) ve Polat (2006) tarafından yapılan araştırmalarda da göze çarpmaktadır. Ersoy'un araştırmasında programın uygulanması önündeki en önemli engel olarak okulların fiziki koşullar ve donanım bakımından yeterli düzeyde olmaması, sınıf mevcutlarının fazla olması ve ders saatlerinin yetersiz olması görülmektedir.

Araştırmada öğretmenler Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde saosyal bilgilere özgü bir dersliğin önemli olduğunu vurgulamışlardır. Sosyal bilgiler dersinin amaçlarına uygun tasarlanmış bir ortamın, dersin verimliliğini arttıracığı dile getirilmiştir. Dolayısıyla öğretmenler, sosyal bilgiler dersliklerinin okullarda olması gerektiğini düşünmektedirler. Araştırma bu bakımdan Tarman ve diğerleri (2012) tarafından yapılan araştırma bulgusuyla örtüşmektedir. İlgili araştırmada, öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde karşılaşılan sorunları çözmeye yönelik olarak sosyal bilgiler dersliğinin gerekliliğini vurgulamışlardır. Benzer şekilde Kaya'nın (2012a) sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenlerinin görüşlerine dayalı olarak yaptığı çalışmada, sosyal bilgiler dersliğinin önemi üzerinde çokça durulmuştur. Özellikle Sosyal Bilgiler dersinin işlenişinde canlandırma, simülasyon ve örnek olay incelemeleri gibi çalışmaların yapılacağı bir ortama ihtiyaç olduğuna dikkat çekilmiştir. Erdoğan (2009) tarafından yapılan araştırmada da benzer özellikler göze çarpmaktadır. Erdoğan'ın araştırmasında sosyal bilgiler dersliğinin, "Sosyal Bilgiler dersini daha ilgi çekici bir hale getirdiği, öğrenmeye elverişli bir ortam hazırladığı, derslikteki materyallerin ise dersin daha nitelikli işlenmesini sağladığı, bu faktörlerin de öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersindeki başarıları üzerinde olumlu yönde katkı sağladığı" bulgularına ulaşılmıştır. Bu bakımdan yapılan çalışmalarla araştırmanın bulguları arasında yer alan sosyal bilgiler dersliği gerekliliğine ilişkin görüşlerin paralellik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmada, sınıf dışı okul ortamlarından yararlanma ve bu ortamları işlevsel bir biçimde kullanmaya yönelik öğretmenlerin kimi önerileri, okulların fiziki koşullarının eğitim ve öğretimi zenginleştirecek şekilde oluşturulması, sınıf mevcutlarının azaltılması ve işbirliğine dayalı çalışmalar yapılması yönündedir. Bu anlamda araştırmada dile getirilen öneriler Polat (2006) tarafından yapılan sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlarla ilgili ileri sürdükleri çözüm önerileri ile benzerdir.

Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda ileri sürülen öneriler uygulama ve ileriki araştırmalara yönelik olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

1. Sosyal bilgiler öğretimine uygun ortamlar tasarlanmalı ve okul mimarileri bu bakımdan ele alınıp organize edilmelidir.
2. Sosyal Bilgiler dersinin amaçları dikkate alınarak öğretim programı ve öğretmen kılavuz kitaplarında sınıf dışı okul ortamlarına yönelik etkinlik örneklerine yer verilmelidir.
3. Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde, öğretmenler ile okul idaresi sınıf dışı okul ortamlarını işlevsel kılacak ortak çalışmalar planlamalı ve bu çalışmalar teşvik edilmelidir.
4. Okullarda sosyal bilgiler derslikleri oluşturulup dersin amaçlarına uygun şekilde donanımı sağlanmalıdır.

İleriki araştırmalara yönelik öneriler

1. Sosyal bilgiler öğretiminde çoklu bakış açısı sağlamada sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın önemi üzerine nicel veri kaynaklarına dayalı araştırmalar yapılabilir.
2. Sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan kimi yöntem ve teknikler için sınıf dışı ortamlarda ne gibi çalışmalar geliştirileceğine yönelik öğretmen, öğrenci ve uzmanların görüşleri doğrultusunda derinlemesine çalışmalar yapılabilir.
3. Sınıf dışı okul ortamlarında deneysel ve gözleme dayalı araştırmalar yapılmalıdır.

EKLER

EK 1

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

.../.../2013 tarihinde, Saat.....Yer.....

"Öğretmenlerin sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarından yararlanılmasına ilişkin görüşlerinin belirlenmesi" amacıyla yapılması planlanan araştırma kapsamında görüşme yapmak üzere bir araya gelmiş bulunuyoruz. Sizin için bir sakıncası yoksa görüşmemizi ses kayıt cihazıyla kaydetmek istiyorum. Görüşmede istediğiniz zaman soruları tekrarlayabilir ya da yeterince açık bulmadığınız sorular için açıklama yapabilirim. Lütfen görüşme sırasında, kendinizi bir sohbet ortamında olduğu gibi rahat hissediniz... Teşekkür ederim.

Açıklamaları okudum ve bilgi edindim. Araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Ad-Soyad

İmza

.....

Kişisel Bilgiler

Mezuniyeti.....

Kıdemi:.....

Cinsiyeti:.....

EK 2**GÖRÜŞME SORULARI**

- 1- Sosyal bilgiler alanının öğretimine katkı sağlayabilecek sınıf dışı okul ortamları hangileridir?
- 2- Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarını nasıl kullanıyorsunuz?
- 3- Sınıf dışı okul ortamlarından yararlanmanın sosyal bilgiler öğrenim ve öğretimine katkıları nelerdir?
- 4- Sınıf dışı ortamların sosyal bilgiler öğretiminde kullanımı önündeki engeller ya da sorunlar nelerdir?
- 5- Sosyal bilgiler öğretiminde sınıf dışı okul ortamlarından işlevsel bir biçimde yararlanılabilmesi için neler önerirsiniz?
- 6- Ekleyeceğimiz başka görüşleriniz var mı?

EK 3**ÇALIŞMA OKULLARI**

1. Atatürk İlköğretim Okulu
2. Mustafa Kemal Ortaokulu
3. Ziya Gökalp İlköğretim Okulu
4. Gelişim Koleji
5. Şehit Ali Gaffar İlköğretim Okulu
6. İbrahim Karaoğlanoğlu İlköğretim Okulu
7. Barbaros İlköğretim Okulu
8. Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu
9. Hava İkmal Bakım Merkezi İlköğretim Okulu
10. Özel Çağdaş Ortaokulu
11. İki Eylül İlköğretim Okulu
12. 75. Yıl Özel İdare İlköğretim Okulu
13. Avukat Mail Büyükerman İlköğretim Okulu
14. Fahri Günay İlköğretim Okulu
15. Vali Sami Sönmez İlköğretim Okulu
16. Meserret İnel İlkokulu
17. Porsuk İlkokulu
18. Reşat Benli İlkokulu
19. Pilot Binbaşı Ali Tekin İlkokulu
20. İstiklal İlkokulu
21. Murat Atılgan Ortaokulu
22. Battal Gazi Ortaokulu
23. Melahat Ünügür Ortaokulu
24. Mehmet Gedik Ortaokulu
25. İki Eylül Ortaokulu
26. Kardeşler Ortaokulu
27. Şehit Teğmen Subutay Alkan Ortaokulu
28. 100. Yıl Ortaokulu
29. Mustafa Kemal Ortaokulu
30. Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu
31. Emine Cahide Karaali Ortaokulu
32. Sami Sipahi İlköğretim Okulu
33. Mat-FKB Özel Gelişim Ortaokulu
34. Özel Atayurt Ortaokulu

EK 4

Araştırma İzin Belgesi

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 42815220.605.01/()
Konu : Anket Uygulama Çalışması
İzin Talebi.

18.02.2013* 02616

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : Anadolu Üniversitesi Rektörlüğünün 15/02/2013 tarih ve 217-1911 sayılı yazısı.

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğünden alınan ilgi yazı ile, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Serdar MALKOÇ'un, "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmaya İlişkin Öğretmen Görüşleri" konulu tez çalışması yapılabilmesi için, ek listede adı geçen Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerine bağlı 26 ilkokul ve ortaokul okullarında görevli sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile yarı-yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmek için izin talebinde bulunulmuş olup, söz konusu çalışması, "Araştırma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Değerlendirme Komisyonu" tarafından da incelenmiş ve tez çalışmasını okul ismi ve kişi adı soyadı belirtilmemek kaydıyla uygulanmasında sakınca görülmediği tespit edilmiştir.

Anadolu Üniversitesi Rektörlüğünden alınan ilgi yazı ile, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Serdar MALKOÇ'un, müdürlüğümüz tarafından tasdik edilen "Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarından Yararlanmaya İlişkin Öğretmen Görüşleri" konulu tez çalışmasını okul ismi ve kişi adı soyadı belirtilmemek kaydıyla, 2012 - 2013 eğitim - öğretim yılı 2.döneminde, ek listede adı geçen Odunpazarı ve Tepebaşı ilçelerine bağlı 26 ilkokul ve ortaokul okullarında görevli sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri ile yarı-yapılandırılmış görüşmeleri, okul müdürlüklerinin uygun göreceği saatlerde, dersleri aksatmadan gerçekleştirilmesi müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde takdirlerinize arz ederim.

Arif DEDE
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR.
18/02/2013

Günhan YAZAR
Vali a.
Vali Yardımcısı

*Aslını elden Teslim Aldım.
Serdar Malkoç*

18./02/2013 Memur :S.ERDİL
19./02/2013 Şef :M.DOĞAN
19./02/2013 Şb.Md. :M.ŞENKÜL
19./02/2013 Koord.Müd.Yard :K.ÇOBAN

19.02.2013

Tel : 0 (222) 239 72 00 -407 E-Posta Adresi :eskisehirmem@meb.gov.tr
Faks : 0 (222) 239 39 22 İnternet Adresi :http://eskisehir.meb.gov.tr
Yayıncılık Bilgi:S.ERDİL E-Posta:sinavlar26@meb.gov.tr

KAYNAKÇA

Açıkgöz, M. (2006). *Sosyal bilgiler öğretiminde gezi-gözlem ve inceleme yönteminin etkinliğinin incelenmesi*. Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Akşit, İ. (2011). *İlköğretimde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler öğretiminde karşılaştıkları sorunlar (Denizli - Erzurum örneği)*. Denizli. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Alkan, C. (1979). *Eğitim ortamları*. Ankara Eğitim Fakültesi Yayınları No: 85.

Ata, B. (2009). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Öztürk, C. (Editör). *Sosyal bilgiler öğretim programı*. (Ss. 33-47). Ankara: Pagem Akademi.

Başar, M. A. (2000). *İlköğretim okullarının işgören ve fiziki olanakları*. IV. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu 15- 16 Ekim 1998 Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 2000, Sayı:8, Özel Sayı.

Başaran, İ. E. (2008). *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi*. Ankara, Ekinoks.

Baştepe, İ. (2009). Etkili okulun eğitim-öğretim süreci ve ortamı boyutlarının nitelikleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. Yaz, C.8 S.19 s. 76-83.

Bertiz, H. (2011). İlköğretim okullarında yaratıcı drama yönteminin kullanılması ve yaygınlaşması sürecinde karşılaşılan engeller ve sorunların müfettişlerin görüşleri ile belirlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt:03 No:40 Ss. 34-56*.

Cresswell, W, J. (2012). *Educational research: planning, conducting, and evaluating, quantitative and qualitative research*. 4. Baskı Boston, Pearson.

Çengelci, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıf dışı öğrenmeye ilişkin görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 13(3) Ss.1823-1841.

Çıngı, H., Kadılar, C. ve Koçberber, G. (2008). *Türkiye genelinde ilk ve ortaöğretim olanaklarının incelenmesi ve belirlenen aksaklıklara çözüm önerilerinin getirilmesi*. (TUBİTAK Proje Raporu. Proje No. 106K077). Ankara: Sosyal ve Beşeri Bilimler.

Çulha, B. (2006). *Tarihsel mekânlarda keşfederek öğrenme yoluyla sosyal bilgiler öğretimine yönelik öğrenci görüşleri*. İzmir. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Eggen, P. ve Kauchak, D. (2001). *Educational psychology windows on calssrooms*. 5th Edition, Merill Prentice Hall.

Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). Program geliştirmede yapılandırmacılık yaklaşımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı 23.

Erdoğan, M. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre tasarlanmış sosyal bilgiler sınıfına ilişkin öğrenci görüşlerinin incelenmesi*. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ersoy, A.F. ve Kaya, E. (2009). Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının (2004) Uygulama Sürecine İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. Ocak 2009 Cilt:17 No:1 Ss.71-86.

Ersoy, F.G. (2009). *Yeni ilköğretim sosyal bilgiler programının uygulanması ile ilgili değerlendirmeler (Konya ili örneği)*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Ertürk, S. (1974). *Eğitimde program geliştirme*, Meteksan Matbaacılık , Ankara.

Geçit, Y. (2011). İlköğretim sosyal bilgiler eğitimi öğretme-öğrenme durumlarıyla ilgili temel çalışmalar. *Milli Eğitim*. Sayı: 189/Kış. Ss. 156-186

Güleç, S. ve Alkış, S. (2003). Sosyal bilgiler öğretiminde müze gezilerinin iletişimsel boyutu. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: XVII, Sayı: 1 Ss. 63-78*.

Hayran, Z. (2010). Çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin kavram gelişimine etkisi. *Eğitim ve Bilim*. Cilt: 35 sayı: 158 Ss. 128-142.

Helvacı, M. A ve Aydoğan, İ. (2011). Etkili okul ve etkili okul müdürüne ilişkin öğretmen görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 4/2, Ss. 41-60*.

Kabapınar, Y. (2012). *Kuramdan uygulamaya hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi*. 3. Baskı. Ankara, Pagem Akademi.

Karabey, H. (2004). *Eğitim yapıları; geleceğin okullarını planlamak ve tasarlamak, çağdaş yaklaşımlar ilkeler*. İstanbul: Litaratür Yayınları.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. 15. Baskı. Ankara :Nobel Yayın Dağıtım.

Karasolak, K. (2009). *Mimari özellikleri farklı ilköğretim okullarındaki öğrenci ve öğretmenlerin okullarının bina ve bahçeleri hakkındaki görüşlerinin incelenmesi*. Adana. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Kaya, E. (2012a). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler öğrenme ortamına ilişkin beklentileri. *Akademik Araştırmalar Dergisi* . Sayı 54, Ss. 105-138.

Kaya, E. (2012b). Sosyal bilgiler öğretiminde “sosyal bilgiler dersliği” kullanımına ilişkin öğretmen görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. Bahar, Ss. 1999-1021.

Kılıçoğlu, G. (2012). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Safran, M.(Editör). *Sosyal bilgiler programı ve öğretmen yeterlilikleri içinde* (Ss.3-16) 2. Baskı. Ankara: Pagem Akademi.

Kuş, Z. ve Çelikkaya, T. (2010). Sosyal bilgiler öğretimi için sosyal bilgiler öğretmenlerinin beklentileri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. Aralık Cilt:VII, Sayı:II, Ss. 69-91.

Kuzgun, Y. ve Deryakulu, D. (2004). *Eğitimde bireysel farklılıklar*. Ankara, Nobel Yayınları.

Mazman, F. (2007). *Sosyal bilgiler eğitiminde gezi-gözlem metodunun uygulanmasına ilişkin bir araştırma (Tokat örneği)*. Tokat. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

MEB, (2005a). *İlköğretim 1-5. sınıf programları tanıtım el kitabı*. Ankara: Devlet

Kitapları Müdürlüğü Basım Evi.

MEB (2005b). *İlköğretim Sosyal Bilgiler dersi 6-7. sınıflar öğretim programı ve klavuzu (taslak basım)*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları Müdürlüğü.

MEB, (2012). *Özel öğretim kurumları standartlar yönergesi*. MEB Özel Okullar Genel Müdürlüğü.

Miles, M.B ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis*. Second edition. London. Sage Publications.

NCSS [National Council for the Social Studies] (1994). *Curriculum standards for social studies: Expectations of excellence*. Washington, DC: National Council for the Social Studies

Önder, N. K. (1992). *Öğretimde program ilke ve yöntemler*. 4.Basım. İstanbul.

Özdemir, A. ve Yılmaz, O. (2009). İlköğretim okulları bahçelerinin çocuk gelişimi ve sağlıklı yaşam üzerine etkilerinin incelenmesi. *Milli Eğitim, Kış, Sayı: 181 Ss. 121-129*.

Özdemir, S.M. (2012). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Safran, M.(Editör). *Sosyal bilgiler programı ve öğretmen yeterlilikleri içinde* (Ss.17-48) 2. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Özür, N. (2010). *Sosyal bilgiler dersinde sınıf dışı etkinliklerin öğrenci başarısına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Ana Bilim Dalı.

Öztürk, C. (2009). *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler eğitimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Polat, F. (2006). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretiminde öğretmenlerin kullandıkları yöntemler ve karşılaştıkları sorunlar*. Ankara. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Pranis, E. (1990). Growing ideas. *A Journal of Garden-Based Learning*. V 1-4.

Senemoğlu, N. (2012). *Kuramdan uygulamaya gelişim öğrenme ve öğretim*. 22. Baskı .

Ankara, Pagem Akademi.

Skinner, E. A ve Chi, U. (2012). İtrinsic motivation and engagement as “active ingredients” in garden- based education: Examining models and measures derived from self- determination theory. *The Journal of Environmental Education*. 43:1, 16-36 <http://dx.doi.org/10.1080/00958964.2011.596856>.

Sönmez V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi ve öğretmen kılavuzu*. 6. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.

Tarman, B., Ergür, Ş. ve Eryıldız, F. (2012). Yenilenen sosyal bilgiler programına dair bir değerlendirme. *Gaziantep Sosyal Bilimler Dergisi* 11 (1), 103-135.

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilcek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, Sayı 24:Ss. 543-559.

Yaşar, Ş. (1998). Yapısalcı kuram ve öğrenme-öğretme süreci. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 8, Sayı 1-2, Güz 1998. Ss.68-75*.

Yeşilbursa, C.C. (2006). *Sosyal bilgiler dersinde tarihi yerleri kullanarak tarih konularının öğretimi*. Ankara. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011) *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 8. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, K. ve Tepebaş, F. (2011). İlköğretim düzeyinde sosyal bilgiler eğitiminde karşılaşılan sorunlar: mesleğine yeni başlayan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 2(1): 157- 177.

Yurdakul, B. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının sosyal-bilişsel bağlamda bilgiyi oluştırmaya katkısı. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt 11 Sayı 20 Ss.39-67*.